

Kartläggning och analys av hästverksamheten i Sverige

Kartläggning och analys av hästverksamheten i Sverige

Samordningsenheten
2005-02-01

Referens
Per Persson

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Bakgrund	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Uppdragets genomförande och kommentarer	9
2 Inledning	11
3 Definition av hästsektor och tillgängliga statistikkällor	13
3.1 Definition av hästsektor	13
3.2 Statistikkällor	14
3.2.1 Hästarnas fördelning på raser	14
3.2.2 Lantbruksregistret.....	15
3.2.3 SCB:s undersökning hösten 2004	16
3.2.4 Undersökningar genomförda inom ramen för utredningen.....	18
4 Hästhållningen i Sverige – kartläggning	19
4.1 Grunder för kartläggningen.....	19
4.2 Travhästar.....	20
4.2.1 Tränare	20
4.2.2 Övriga roller inom travet.....	23
4.2.3 Organisationer och föreningar inom travet	23
4.2.4 Travbanor	24
4.2.5 Avel och uppfödning.....	24
4.2.6 Djurmiljö	25
4.2.7 Slutsatser av kartläggning av hästhållningen inom travet.....	26
4.3 Galopphästar.....	26
4.3.1 Viktiga roller inom galoppsporten	27
4.3.2 Organisationer och föreningar inom galoppsporten.....	27
4.3.3 Avel	28
4.3.4 Slutsatser av kartläggning av hästhållning inom galoppen	28
4.4 Svenskt halvblod	28
4.4.1 Organisationer och föreningar.....	29
4.4.2 Avel	29
4.4.3 Utbildning av halvblodshästar.....	30
4.4.4 Tävlingsverksamhet	32
4.4.5 Geografisk fördelning av halvblodshästarna.....	32

4.4.6	Slutsatser av kartläggningen av halvblodshäst.....	32
4.5	Övriga hästraser utom ponnyraser.....	33
4.6	Ponnyer.....	35
4.6.1	Tävlingsverksamhet	37
4.6.2	Slutsatser av kartläggningen av ponnyer.....	37
4.7	Sammanställning	38
4.7.1	Antal hästar fördelade på huvudkategori	38
4.7.2	Öppet odlingslandskap	38
4.7.3	Djurmiljö	39
4.7.4	Miljöpåverkan	39
4.8	Utbildning.....	40
4.9	Ekonomi	41
4.9.1	Kostnader	41
4.9.2	Intäkter	43
4.9.3	Kartläggning av viktigare kostnadsposter för hästhållare	44
4.10	Könsfördelning.....	47
5	Kartläggning med utgångspunkt från SCB:s inventering och undersökningar gjorda inom ramen för uppdraget.....	49
5.1	SCB:s inventering	49
5.1.1	Kortfattad metodbeskrivning.....	49
5.1.2	Huvudresultat av undersökningen.....	51
5.1.3	Fördelning på storleksgrupper.....	52
5.1.4	Fördelning på tätortsnära landsbygd och övrig landsbygd.....	52
5.1.5	SCB:s undersökning riktad till kommuner och länsstyrelser	53
5.2	Övriga undersökningar	53
5.2.1	Ridskolor	53
5.2.2	Hästurism	55
6	Faktorer som bidrar till utvecklings-potentialen kring hästhållning.....	57
6.1	Trav och galopp.....	57
6.2	Ridskolor	58
6.3	Övriga företag och organisationer.....	59
6.4	Fritid och hobby	60
7	Hästen i jordbrukspolitiken	63
7.1	Jordbruksverkets nuvarande uppgifter med anknytning till hästhållning	63
7.1.1	Kopplingar mellan jordbrukspolitiken och hästhållningen	63

7.1.2	Hästen i miljö- och landsbygdsprogrammet.....	63
7.1.3	Sammanfattande bedömning av jordbrukspolitikens hittillsvarande påverkan på omfattningen av hästhållningen	64
7.1.4	Jordbruksverkets roll som tillsynsmyndighet för avelsverksamhet och djurhälsa samt tillsynsvägledande myndighet enligt miljöbalken	65
8	MTR-reformen	69
9	Bör hästen på ett tydligare sätt göras till en del av jordbrukspolitiken.....	71
9.1	Möjligheterna att få hästarna mer delaktiga av jordbrukarstöden (pelare 1)	71
9.2	Möjligheterna att få hästarna mer delaktiga av LBU-ersättningarna	71
9.2.1	Investeringsstöd.....	72
9.2.2	Kompetensutveckling insatsområde II (K2)	73
9.2.3	Projektstöd för utveckling av landsbygden	73
9.2.4	Kompensationsbidrag och miljöstödet Öppet odlingslandskap	74
10	Avslutande kommentarer	77
	BILAGOR.....	79

Bilaga 1 – Organisationer inom hästområdet

Elsa Bexelius – Ord och idé

Bilaga 2 – Struktur uppfödare

Proceptus Management AB

Bilaga 3 – Teknisk rapport från SCB angående undersökning om antal hästar i november 2004

SCB

Bilaga 4 – Kännedom om hästpopulationen och dess struktur: Kommuner och länsveterinärer

SCB

Bilaga 5 – Kompetensutveckling inom LBU-programmet – rekommendationer rörande hästbeten

Jordbruksverket

Bilaga 6 – Frågor som sammanhänger med Jordbruksverkets roll som tillsynsvägledande myndighet enligt miljöbalken

Jordbruksverket

Sammanfattning

I december 2003 fick Jordbruksverkets i uppdrag av regeringen att utreda hästhållningen i landet. Uppdraget innehöll en kartläggningsdel där omfattningen, geografiska spridningen och karaktären av hästföretag samt könsfördelningen inom hästföretagen skulle belysas. I en andra del skulle befintlig hästrelaterad verksamhet, faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen i hästsektorn, hästsektorns betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken analyseras. I en tredje del skulle Jordbruksverket pröva om hästen på ett tydligare sätt bör göras till en del av jordbrukspolitiken och hur detta i så fall kan ske samt hur den gemensamma jordbrukspolitiken påverkar förutsättningarna för hästverksamheten. Vid behov skulle Jordbruksverket föreslå lämpliga åtgärder.

I kartläggningsarbetet har Jordbruksverket haft hjälp av utomstående konsulter.

Inledningsvis diskuterar Jordbruksverket innebörden i de begrepp som används i uppdraget. Enligt verkets uppfattning finns ingen vedertagen definition av begreppen hästsektor, hästnäring och hästrelaterad verksamhet. Avgränsningen kan anpassas till frågor som man vill belysa i varje enskilt fall. Jordbruksverket ser det som viktigt att belysa alla former av hästhållning oavsett om den bedrivs inom ramen för företagsverksamhet eller om det rör sig om fritid eller hobby. En uppdelning görs därför på hästhållning för fritid och hobby respektive hästhållning som en del i ett företagande.

Kartläggning

Statistiken på hästområdet är betydligt mer begränsad än t ex statistiken på jordbruksområdet. Det som finns kan delas in i två huvudkategorier, nämligen uppskattningar från branschföreningar och intresseföreningar samt Jordbruksverkets sk Lantbruksregister. För att förbättra statistiken genomförde SCB på Jordbruksverkets uppdrag en omfattande inventering som syftade till att uppskatta antalet hästar i landet med viss regional nedbrytning. Antalet Undersökningen visade att antalet hästar vid undersökningstillfället (hösten 2004) uppgick till 271 000. Siffran är en punktskattning och inrymmer en del statistisk osäkerhet.

Sammanställningen från avelsföreningarna visar att den enskilt största rasgruppen utgörs av halvblodshästar som svarar för ca 30 % av det totala antalet hästar. En annan viktig grupp är varm-och kallblodiga travare som svarar för närmare 25 % av antalet hästar.

Hästhållningen kan delas upp i en del som utgör fritid och hobby och en annan del som drivs inom ramen för ett företagande. Praktiskt kan man skilja dessa två delar åt genom att se på vem som är slutkonsument. Inom fritid och hobby är det som regel enbart hästhållaren själv som nyttjar hästen och kan betraktas som slutkonsument medan det i det andra fallet är annan person än hästhållaren som är slutkonsument. I en del fall bedrivs hästverksamhet i liten skala och med förlust. Motivet att hålla på med verksamheten är i första hand hobbyintresse. En stor del av avelsverksamheten är exempel på sådan verksamhet.

En viktig kategori hästar i Sverige är *travhästar*. Enligt Svenska Travsportens Centralförbund (STC) fanns ca 24 000 sådana hästar år 2003 som deltog i travtävlingar eller tränades för att delta i sådana tävlingar. Det totala antalet hästar som härstammar från travraser är dock betydligt fler och uppskattas till ca 65 000.

Strukturen inom travet är ganska komplicerad med många skilda intressentgrupper. Viktiga roller är tränare, uppfödare och ägare. Organisatoriskt förekommer olika konstellationer av föreningar och organisationer.

Det *engelska fullblodet* utgör basen för rekrytering av galopphästar. Totalt fanns ca 1350 galopphästar i träning år 2003 varav ca 850 var svenskfödda. Det totala antalet engelska fullblod uppskattas till ca 8 000.

Hästhållningen inom trav och galopp är till stora delar knuten till tävlingar där det förekommer totalisatorspel. AB Trav och Galopp (ATG) har till huvuduppgift att organisera totalisatorspel vid landets trav- och galoppbanor och ägs till 90% av STC. År 2003 var ATGs spelomsättning totalt 10 534 Mkr varav 10 254 Mkr föll på travet. Ca 12% av spelomsättningen återfördes till hästsporten i form av vinstpremier, travbanornas skötsel mm. Stöd till trav- och galoppsporten från spelverksamheten är härigenom betydande.

En antalsmässigt betydelsefull hästgrupp i Sverige är *halvblodshästarna*. Med halvblodshästar avses i detta sammanhang hästar som registreras av Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Hästen (ASVH). Halvbloden är intressanta att skilja ut i en kartläggning genom att de förutom att de är en volymmässigt tung grupp också har typiska användningsområden.

Det totala antalet halvblod i Sverige uppskattas av ASVH till ca 80 000.

Halvblodshästen används inom flera discipliner och framförallt som ren fritidshäst. Rollerna kring hästarna är därför många. För den stora gruppen halvblod som används för fritidsändamål är det inte ovanligt att hästen är knuten till ett hushåll där en eller flera personer använder hästen.

Islandshästen har sitt ursprung på Island. Särskilt utmärkande för rasen är hästens gångarter. Antalet islandshästar uppskattas till ca 18 000.

En gammal svensk ras som historiskt har haft stor betydelse i Sverige är den *nordsvenska rasen*. Rasen har gått tillbaka under en följd av år men tillhör fortfarande de större raserna i Sverige.

Ardennerhästen innehade en nyckelroll inom det svenska jordbruket före traktoreringen. Antalet hästar har minskat under en följd av år och beräknas nu uppgå till ca 4 000 individer.

En viktig ponnyras i Sverige är *russet*. Svenska Russavelsföreningen håller stambok för rasen. År 2003 betäcktes 563 russton och det totala antalet russ uppgick det året till ca 8 000 enligt föreningens uppskattning.

Shetlandspannyn är en stor ras i Sverige om man ser till antalet individer. Till storleken är Shetlandspannyn bland de minsta av alla ponnyraser i Sverige och används i stor utsträckning som ridhäst för mindre barn.

Vid sidan av russen är *Welsh, New Forest, Connemara och Svensk Ridponny* vanliga ridponnyraser. Därutöver finns ett flertal antalsmässigt mindre raser. Sammantaget beräknas antalet ponnyer uppgå till mellan 60 000 och 70 000, vilket motsvarar närmare ¼ av hästbeståndet i Sverige. Ponnyerna är centrala för den i Sverige omfattande barn- och ungdomsverksamheten kring hästen. De första kontakterna en person har med häst är normalt genom en ponny och insatser som görs för att främja barns och ungdomars ridsportsaktiviteter riktas därför till stor del mot denna hästtyp.

Hästarnas betesutnyttjande varierar mycket i landet. Många hästar utnyttjar bete endast marginellt medan andra har mycket god tillgång till bete. Det verkliga betesutnyttjandet kan uppskattas ligga i intervallet 60 000-80 000 hektar vilket gör hästen intressant som landskapsvårdare.

Hästarna har också en negativ miljöpåverkan som hänger samman med dels stallgödsellagring och stallgödselhantering, dels olägenheter för en del personer som bor i närheten av häststall. Det finns inget underlag som sammantaget beskriver situationen på dessa områden. Det finns

dock exempel på kommuner där problem förekommer och att detta beaktas i bl a byggnadsplanering.

Utbildningar som rör hästar bedrivs på flera platser i landet och med olika inriktningar. Av landets 48 naturbruksgymnasier finns utbildning med inriktning på häst på ca 30 skolor. Skolorna är jämt fördelade över landet. Vid sidan av gymnasieutbildningar finns en del övriga utbildningar som rör hästar.

Kostnaden för att hålla en fullstor häst som inte används för avancerad tävling uppskattas till i genomsnitt 40 000 kr per år. Variationer förekommer mellan olika landsdelar. En stor del av kostnaden avser tjänster och förnödenheter som köps från jordbrukare och andra företagare på landsbygden. Totalt har hästen därigenom ett väsentligt inflytande på sysselsättningen på landsbygden.

En viktig grupp hästhållare med kommersiell inriktning är *ridskolor* som enligt en specialundersökning genomförd inom ramen för utredningen uppgick till ca 730 år 2004. Antalet hästar som används i ridskoleundervisning uppgick till ca 20 000 samma år och antalet elever till 140 000.

En annan grupp hästhållare med kommersiell inriktning är företag som ägnar sig åt *hästturism*. Antalet sådana företag har ökat markant under senare år. Utvecklingen hänger ihop med ökad efterfrågan på upplevelseturism.

Utvecklingspotentialer

Utvecklingspotentialerna för olika delar av hästhållningen skiljer sig åt. Trav- och galoppsporterna är starkt beroende av intäkter från spelverksamhet. Under senare år har utländska spelbolag kommit in på den svenska marknaden. Spelbolag som utnyttjar trav- och galoppsportens arrangemang och information i allt större utsträckning. Ingenting av spelomsättningen går i dessa fall tillbaka till sporten i form av t ex prispengar till de aktiva och bidrag till att arrangera tävlingar. De utländska spelbolagen upplevs därför som ett hot. Om dessa på sikt får ett växande inflytande kan det leda till att i första hand travsporten utarmas.

Det allt större intresset för hästen i upplevelsesamhället är positivt för travsportens utveckling. En alltmer utbyggd ungdoms- och utbildningsverksamhet ger både fler aktiva och ökad kompetens.

En utvecklingspotential för ridskoleverksamheten i landet är att bredda verksamheten mot fler grupper i samhället. Som det ser ut idag består kundgruppen till 80-90 % av flickor och kvinnor utan invandrarbakgrund. Inom ridskoleverksamheten har vissa punktinsatser gjorts för att få fler pojkar och män delaktiga i undervisningen vilket lett till en något förbättrad situation. Enligt Ridsportförbundet bör det dock finnas betydligt mer utrymme för ett ökat deltagande.

Ungdomar med invandrarbakgrund är enligt Ridsportförbundet klart underrepresenterade i ridskoleverksamheten. Även här bör det finnas en potential för utökad verksamhet.

Hästarnas roll i jordbrukspolitiken

Jordbruksverket konstaterar att det inom ramen för nuvarande jordbrukspolitik inte direkt ges några stöd eller ersättningar till hästhållare. Indirekt berörs dock hästhållarna genom att betesmarksersättningar betalas ut till vissa betesmarker som hålls öppna med hjälp av hästar. En del åkermarksareal och då i första hand för grovfoderproduktion kan dessutom kopplas till hästarnas foderbehov vilket innebär att hästarna bidrar till att hålla även dessa marker öppna. Genom hästarnas kopplingar till jordbruksarealer kan man säga att det traditionella jordbruket och hästhållarna har inbördes nytta av varandra. Jordbruket får avsättning för produkter och

hästhållarna får indirekt sänkt foderkostnad genom att stöd och ersättningar betalas ut till berörda marker.

När det gäller frågan om hästen bör få en tydligare roll i jordbrukspolitiken bedömer Jordbruksverket det inte som meningsfullt att diskutera frågan om införande av direkta hästbidrag inom ramen för jordbrukspolitiken. Detta mot bakgrund av att EUs system med direktbidrag mer och mer kommer att inriktas på frikopplat arealstöd och mindre och mindre på djurbidrag.

Jordbruksverket konstaterar att hästarna har stor betydelse för uppfyllande av målsättningarna inom LBU-programmet att hålla betesmarker öppna.

Jordbruksverket anser att det inte är lämpligt att inom ramen för det pågående LBU-programmet ändra nuvarande stöd- och ersättningssystem för att få en större tonvikt på hästar. Eventuella ändringar bör övervägas inför den nya programperiod som börjar 2007. Speciellt bör följande områden analyseras:

- Konsekvenserna av att utvidga investeringsstödet och kompetensutvecklingsåtgärder till att omfatta specialiserat hästföretagande.
- Analysera verkningarna av att släppa djurkopplingen i LFA-stödet samt i ersättningsformen Öppet odlingslandskap.
- Tekniska möjligheter att inkludera hästarna i djurunderlaget för de båda ersättningsformerna.

Jordbruksverket konstaterar också att det finns negativa sidor av hästhållningen och ser det som angeläget att regelverket kring hästhållning närmare utreds.

Jordbruksverket konstaterar att det till stor del saknas underlag för att göra mer ingående analyser över inom vilka områden som utvecklingspotentialer kan finnas. Fokus har lagts på gruppen hästhållare medan övriga grupper har behandlats mer översiktligt. En kartläggning av hästnäringen i vid bemärkelse är komplicerad beroende på begränsad tillgång till statistik och att intressentgrupperingarna kring hästen är många och diversifierade.

Jordbruksverket behöver bredda kompetensen om hästhållningen i landet. Detta mot bakgrund av hästens ökade betydelse för landsbygdens utveckling, landsbygdsföretagandet och det öppna landskapet. Jordbruksverket kommer att göra ytterligare insatser för att få bättre kunskap på hästområdet och om hästnäringen i en vidare mening. Inte minst gäller detta i ett jämställdhets- och integrationsperspektiv. I planeringen för 2005 har verket avsatt resurser för att bygga upp utökad kompetens på området.

1 Bakgrund

1.1 Uppdraget

I december 2003 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att efter samråd med berörda myndigheter och organisationer kartlägga omfattningen, geografiska spridningen och karaktären av hästföretag samt könsfördelningen inom hästföretagen. Jordbruksverket skall vidare analysera befintlig hästrelaterad verksamhet, faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen i hästsektorn, hästsektorns betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken, om hästen på ett tydligare sätt bör göras till en del av jordbrukspolitiken och hur detta i så fall kan ske samt hur den gemensamma jordbrukspolitiken påverkar förutsättningarna för hästverksamheten. Vid behov skall Jordbruksverket föreslå lämpliga åtgärder.

I bakgrunden till uppdraget angavs att tillväxtpotentialen för hästrelaterade verksamheter bedömdes vara stor men detaljerad kartläggning eller tillförlitlig statistik saknas på området, vilket skapar svårigheter att göra mer långtgående analyser. Det finns därför behov av kartläggning av hästrelaterad verksamhet som inkluderar omfattning, struktur, problem, möjligheter, konkurrenssituation och utvecklingspotential. Det finns även behov av en analys av hästsektorns förutsättningar för näringsverksamhet i landet samt hästens och hästsektorns roll i uppfyllandet av mål i jordbrukspolitiken. I EU:s olika medlemsländer behandlas hästar och hästhållning i varierande grad redan som en del av jordbruket.

Uppdraget skall redovisas senast den 1 februari 2005.

1.2 Uppdragets genomförande och kommentarer

Jordbruksverket vill betona att uppdraget till stor del berör områden som vi normalt inte arbetar med och har begränsad insikt i. Det har därför varit svårt att på ett fullständigt sätt göra djupgående kartläggningar och analyser för samtliga delar i uppdraget. I utredningen har tonvikten lagts på de delar som direkt gäller hästhållare och hästhållning, medan t ex insatssidan behandlats mer översiktligt.

I samband med att hästfrågorna kommit mer och mer i fokus och viktiga kopplingar finns till jordbruk och utveckling på landsbygden har Jordbruksverket sett det som angeläget att skaffa sig en mer fullständig inblick i olika delar av hästhållningen.

Dispositionsmässigt har regeringens uppdrag delats in i tre huvuddelar enligt följande:

- Kartläggning och analys av omfattning, geografisk spridning, karaktär och könsfördelning
- Faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen
- Frågor som rör hästhållning och jordbrukspolitik

När det gäller den första strecksatsen har Jordbruksverket tolkat uppdraget som att kartläggningen skall göras bred och med utgångspunkt från flera dimensioner. Hästens ekonomiska betydelse är en intressant dimension. Det finns även andra intressanta dimensioner vi har sett som viktiga att lyfta fram som konsumentperspektivet och hästens betydelse för landsbygden. När det gäller den ekonomiska delen har en liknande principiell ansats tillämpats som för de kalkyler som verket utarbetar för jordbruket.

Den andra strecksatsen - faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen – koncentreras på de problemställningar som idag finns på olika områden. Diskussionerna som förs i denna del

handlar inte bara om möjligheterna att expandera olika delar av dagens hästhållning utan också om möjligheterna att bemöta problem och hotbilder som finns idag och som i vissa fall kan accentueras.

När det gäller den tredje delen - frågor som rör hästhållning och jordbrukspolitik – handlar mycket om möjligheter att på ett tydligare sätt göra hästen mer delaktig i de ersättningar som utgår inom ramen för miljö- och landsbygdspolitiken.

Utredningsarbetet har utförts av en arbetsgrupp inom Jordbruksverket ledd av Per Persson, funktionsansvarig för analysgruppen på Samordningsenheten, Landsbygdsavdelningen. Ingrid Nilsson på Samordningsenheten har hjälp till med rapportutformningen. Jordbruksverkets utredningsråd har fortlöpande tagit del av arbetet. Inom utredningsrådet finns representanter från olika avdelningar med olika kompetenser.

I kartläggningsdelarna har Torbjörn Möller och Agneta Ohm - Proceptus Management AB, Torbjörn Wennebro - Jord, skog och ord deltagit. Agronom Elsa Bexelius – Ord och idé, har lämnat underlag till avsnitt om travet och ridskolor samt har skrivit bilaga 1. Under utredningens gång har Jordbruksverket haft kontakter med myndigheter, organisationer och även arrangerat enskilda sammanträffanden med dessa.

Jordbruksverket har hållit ett samrådsmöte den 20 januari 2005 med representanter för myndigheter och hästnäringen för att presentera utredningen och diskutera utvecklingsfrågor.

2 Inledning

Hästen har historiskt sett varit en viktig produktionsfaktor som dragkraft framför allt i jordbruket, skogsbruket och inom försvarsmakten men har numera en helt annan roll. I dagens samhälle handlar hästhållning i första hand om konsumtion för fritidsändamål. En mindre andel av hästarna genererar inkomster. Det rör sig om hästar som tävlar och inbringar pengar i form av vinstpremier samt i samband med avel och utbildning av unghästar. Direkt kopplat till tävlingsverksamheten är totalisatorspelet där många miljarder omsätts per år. En annan verksamhet som är ekonomiskt betydelsfull är ridskoleverksamheten. En del hästar inbringar också pengar i samband med landsbygdsaktiviteter som hästturism och turridningar.

Tidigare genomförda studier av hästbranschen fokuserar ofta på den ekonomiskt och publikt mest synliga delen av hästhållningen. Denna utgångspunkt ger dock inte en rättvisande bild av hästhållningen i stort. Endast en mindre andel av landets ca 270 000 hästar är engagerade i verksamheter som i någon form ger hästägaren annat än marginella intäkter. Det stora flertalet hästägare har enbart kostnader och inga intäkter i sin hästhållning. Därifrån finns en glidande skala upp till ett mindre antal personer/företag som får hela sin inkomst från hästanknuten verksamhet. Exakt var gränsen går mellan företagsverksamhet och fritidsverksamhet finns inte definierat. I rapporten kommer frågeställningen att belysas.

En ekonomi som är nära förbunden med hästhållningen är försäljning av förnödenheter och tjänster till hästhållare. Det rör sig här om allt från foder, stallplatser och hovslageri till transportfordon, utbildningar samt utrustning för häst och ryttare. Företag och organisationer som svarar för dessa insatser står för en betydligt större omsättning av omsättning och sysselsättning än de företag och företagare där hästen utgör en produktionsfaktor. En stor grupp personer är också anställda inom verksamheter som sysslar med hästar. Det kan röra sig om stallskötare, ridinstruktörer och personer som organiserar olika former av tävlingar.

Hästverksamhet drivs i ekonomisk mening inte sällan i kombination med andra verksamheter. En del verksamheter som är knutna till hästar drivs av ideella föreningar, främst ridklubbar, samt trav- och galoppsällskap som organiserar trav- och galopptävlingar. Till största delen kan denna verksamhet betraktas som tillhandahållande av tjänster för personer som äger och nyttjar hästar. Till stor del är de ideella insatserna nödvändiga för att många hästanknutna verksamheter skall kunna bedrivas på den nivå de befinner sig på idag.

Omfattningen av verksamheter som har hästanknytning har ökat på senare år och hästen har numera stor betydelse för landsbygdens utveckling. Vid sidan av att hästen påverkar landsbygdens ekonomi positivt är den också en drivkraft för bosättning på landsbygden. Många personer med hästintresse väljer att flytta ut på landet eftersom förutsättningarna för att hålla häst är bättre där än i tätorter.

I kapitel 3 ges en översiktlig redovisning av strukturen inom hästhållningen och vilket statistiskt underlag som finns tillgängligt. I kapitel 4 redovisas olika delar mer detaljerat. I senare avsnitt diskuteras utvecklingspotentialen inom hästhållningen och frågor som sammanhänger med hur hästarna kan integreras i jordbrukspolitiken.

3 Definition av hästsektor och tillgängliga statistikkällor

3.1 Definition av hästsektor

I regeringsuppdraget används hästsektor och hästrelaterad verksamhet som centrala begrepp. För många är innebörden av dessa begrepp inte självklar utan kan behöva förklaras som en bakgrund till beskrivningarna som följer.

I rapporten "Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse i Sverige" (SLU Rapport 155) definieras hästnäring som "hästrelaterad näringsverksamhet". I rapporten sägs att denna definition ansluter till den definition som Nationella Stiftelsen (NS) tillämpade i en rapport från 1996. I rapporten används begreppen "hästnäring" och "hästrelaterad verksamhet" som synonyma begrepp till "hästsektor". I rapporten definieras hästnäringen som verksamheter som i sin helhet eller till viss del är beroende av "hästaktiviteter" i Sverige. En indelning görs i indirekta och direkta effekter. Även s.k. inducerad effekt tas upp som avser de spridningseffekter som uppstår genom att hushållen får inkomster som de i sin tur konsumerar för. Totalt omsätter näringen enligt rapporten ca 46 miljarder (år 2002) varav ca 20 miljarder avser direkta effekter, ca 10 miljarder indirekta effekter och ca 16 miljarder inducerade effekter.

Enligt Jordbruksverkets uppfattning finns ingen vedertagen definition av begreppen hästsektor, hästnäring och hästrelaterad verksamhet. Avgränsningen kan anpassas till frågor som man vill belysa i varje enskilt fall.

För flera av de frågeställningar som tas upp i regeringens uppdrag är det enligt Jordbruksverkets uppfattning viktigt att belysa alla former av hästhållning, dvs både hästhållning som bedrivs inom ramen för ett företagande och som har fritids- och hobbykaraktär. I rapporten kommer vi att använda begreppet "hästhållning" som sammanfattande benämning på all hästhållning, både den som bedrivs inom ramen för ett företagande och den som har fritids- och hobbykaraktär. Hästhållningen utgör en del av hästnäringen som den definieras i rapporten "Hästnäringen samhällsekonomiska betydelse i Sverige".

Personer, företag och organisationer som håller häst benämns hästhållare. I det stora flertalet fall utgörs hästhållaren av person (eller familj) som har det dagliga praktiska ansvaret för hästen och även ombesörjer den praktiska skötseln av hästen. När det gäller företag och organisationer utförs ofta det praktiska arbetet av anställd eller frivillig arbetskraft medan hästhållaren har huvudansvaret för hästen.

I kartläggningen kommer en viss uppdelning att göras mellan hästhållning knuten till företagsverksamhet (i fortsättningen benämnd kommersiell hästhållning) och hästhållning som är av fritids- och hobbykaraktär. Även om det finns en gråzon mellan de båda delarna kan man enligt vår bedömning ändå göra en meningsfull åtskillnad dem emellan. Som senare kommer att visas skiljer sig förutsättningarna åt mellan de båda delarna.

En del personer som driver någon form av företagsverksamhet kring hästhållning har så litet nettoresultat av verksamheten att arbetsförtjänsten blir noll eller försumbar. Man kan i de fallen diskutera om hästhållningen är en kommersiell verksamhet, hobby eller en fritidssyssla. Inom hästhållningen är denna problematik dock begränsad i och med att skiljelinjerna i de flesta fall är ganska klara. Inom bl a aveln finns dock en del "gråzoner" vilket kommer att beröras vid genomgången längre fram. I sammanställningarna längre fram har verksamheter

som är av liten omfattning och som samtidigt inte ger något överskott betraktats som hobbyverksamhet. Det totala värdet av försäljning i hobbyverksamheter är blygsamt i förhållande till övrig företagsverksamhet.

Det finns ingen statistik som utvisar hur många hästhållare som finns i landet. En mindre undersökning som genomförts inom ramen för uppdraget indikerar att det kan handla om 70 000-130 000. Av dessa är merparten privatpersoner eller hushåll.

Vid sidan av hästhållare finns företag, organisationer och personer som inte själva är hästhållare men indirekt berörs av hästhållningen. En viktig kategori är företag som tillhandahåller förnödenheter och tjänster för både den kommersiella och icke kommersiella hästhållningen. Omsättningen uppgår till flera miljarder kr och de bakomliggande verksamheterna är sysselsättningskapande inte minst för landsbygdens befolkning. I rapporten görs ingen omfattande kartläggning av företag som tillhandahåller förnödenheter och tjänster till hästhållare. Vissa översiktliga beskrivningar kommer dock att ges.

Hästhållningen skapar också indirekt sysselsättning och ekonomisk aktivitet inom flera andra sektorer. Några centrala områden är:

- verksamheter som berör spel i samband med främst trav – och galopptävlingar
- arrangerande av hästtävlingar på olika nivåer
- administrativt arbete mm som rör hästsportens alla föreningar och förbund
- utbildning av personer som på olika sätt sysslar med hästar

De ovan uppräknade områdena kommer att beskrivas längre fram i rapporten.

3.2 Statistikkällor

Statistiken på hästområdet är betydligt mer begränsad än t ex statistiken på jordbruksområdet. Det som finns kan delas in i två huvudkategorier, nämligen uppskattningar från branschföreningar och intresseföreningar samt Jordbruksverkets sk Lantbruksregister. SCB har på Jordbruksverkets uppdrag också genomfört en omfattande inventering syftande till att uppskatta antalet hästar i landet.

Inom ramen för uppdraget har även en del mindre undersökningar gjorts för att belysa vissa frågor som rör hästhållningen.

I följande avsnitt redovisas huvudresultaten från bransch- och intresseföreningarnas uppskattningar samt från SCBs undersökningar. Även övriga undersökningar kommer att kommenteras.

3.2.1 Hästarnas fördelning på raser

En del branschföreningar och intresseföreningar har register upprättade som kan användas för att få fram statistik. Utöver detta gör föreningarna uppskattningar över antalet hästar som finns i landet och som kan hänföras till respektive ras. Uppskattningarna är delvis osäkra och täcker inte in riktigt alla hästar.

I det följande visas huvudresultat från en genomgång av befintliga uppgifter från föreningarna. Siffrorna är uppskattade med ledning av bl a uppgifter om antal registrerade betäckta ston hos olika rasföreningar och från Svenska Travsportens Centralförbund (STC).

Tabell 1 Uppskattning av antal hästar 2003 med ledning av uppgifter från bransch- och intresseföreningar 2003

Hästras	
Varmblodiga travare	58 000
Kallblodiga travare	7 000
Svenskt halvblod	80 000
Islandshäst	18 000
Nordsvensk brukshäst	7 000
Ardenner	4 000
Engelskt fullblod	8 000
Arabiskt fullblod	5 000
Övriga raser exkl ponnyer	10 000
Summa exkl ponnyer	197 000
Shetlandspanny	20 000
Russ	8 000
Welsh, Connemara, New Forest	12 000
Övriga ponnyraser	28 000
Totalt	265 000

Om man ser på hästarnas användning följer de till stor del rasgrupperingarna vilket gör siffrorna i tabellen intressanta. Den största enskilda rasgruppen utgörs av halvblodshästar som svarar för ca 30 % av det totala antalet hästar. En annan viktig grupp är varm- och kallblodiga travare som svarar för närmare 25 % av antalet hästar.

Användningen av hästar inom respektive ras uppvisar ganska typiska mönster. En viss andel av hästarna kan dock användas på annat sätt beroende på hur de utvecklas och vem ägaren är.

3.2.2 Lantbruksregistret

I Jordbruksverkets lantbruksregister (LBR) finns en del uppgifter om hästar som finns på jordbruksföretag med mer än 2 hektar åker. Totalt omfattar registret drygt 70 000 jordbrukare. En stor del av dessa har liten omfattning på sitt företagande och utnyttjar fastigheten mest för boende, inte sällan i kombination hästhållning på hobby- eller fritidsnivå.

Antalet hästar som täcks av registret uppgick år 2003 till ca 95 000. Av dessa fanns 60 000 på företag som inte hade några andra betande djur än hästar, d v s företag med hästar men utan nötdjur och får. Totalt uppgick antalet sådana företag till ca 8 400 motsvarande ca 12 % av alla företag i LBR. En stor del av dessa företag har liten jordbruksverksamhet vilket framgår av tabell 2 som visar en gruppering efter storleksklass.

Tabell 2 Företag i LBR utan nöt och får men med häst uppdelade på standardtimmeklasser

Standardtimklass	Antal företag	Antal hästar
0- 399	4 397	23 563
400- 799	2 297	20 742
800-1599	920	8 827
1600-2399	378	3 895
2400-3199	177	1 433
3200-3999	99	791
4000-5599	76	392
5600-	75	558
Summa	8 419	60 201

Av tabellen kan man läsa ut att nära 75 % av hästarna eller drygt 44 000 hästar fanns på företag med mindre än 800 standardtimmar¹. Under denna gräns räknas företagen som deltids- eller fritidsföretag sett ur ett jordbruksperspektiv. På dessa företag kan dock förekomma kombinationsverksamheter av olika slag, vilket inte tas hänsyn till vid beräkning av standardtimmar. Enligt en undersökning som LRF gjort utifrån sitt medlems- och marknadsregister hade drygt 8 000 jordbrukare någon form av hästverksamhet knuten till sitt företag. En stor del av de företagare som redovisas i tabellen ingår sannolikt i denna grupp och har en totalt sett större omfattning på sitt landsbygdsföretagande än vad siffrorna i tabellen antyder. Från LRFs sida påtalas att siffran 8 000 kan vara något underskattad.

Från LBR kan man också få fram uppgifter över bl a arealer betesmarker. Totalt fanns drygt 23 000 hektar betesmark på den grupp företag som visas i tabellen vilket motsvarar 0,39 ha betesmark per häst. Utöver bete behöver hästarna hö och annat grovfoder samt foderspannmål vilket praktiskt taget helt produceras på svenska gårdar och håller jordbruksmark öppen. Läger man ihop foderbehovet för bete, vall- och spannmålsfoder kan man räkna med att det för varje häst i genomsnitt åtgår närmare 1 ha jordbruksmark.

3.2.3 SCB:s undersökning hösten 2004

Sedan flera år tillbaka har det funnits efterfrågan på heltäckande häststatistik. Problemen med att ta fram sådan statistik är dock stora eftersom det inte finns några lämpliga grundregister att utgå från. De register som funnits har inte gått att kombinera så att de ger en användbar bild av hela populationen.

Under hösten 2003 påbörjade Jordbruksverket och SCB ett arbete med att ta fram metoder för att undersöka hela hästpopulationen i landet. Arbetet genomfördes inom ramen för den officiella statistiken och utvärderingen av miljö-och landsbygdsprogrammet. I juni 2004 genomfördes först en provstudie i Örebro kommun och därefter en rikstäckande undersökning. En närmare beskrivning över metodik och resultat presenteras under kapitel 5 i rapporten. En sammanställning av riks- och länssiffror visas nedan.

¹ Standardtimmar används i jordbruksstatistiken för att bl.a storleksgruppera företag.

Tabell 3 Totalantalet hästar för län och riket enligt SCB:s undersökning från november 2004

Län	Antal hästar	
	Skattning	Procentfördelning
Stockholms län	27 029	10,0 %
Uppsala län	8 402	3,1 %
Södermanlands län	11 351	4,2 %
Östergötlands län	14 356	5,3 %
Jönköpings län	11 411	4,2 %
Kronobergs län	7 345	2,7 %
Kalmar län	13 197	4,9 %
Gotlands län	5 787	2,1 %
Blekinge län	3 760	1,4 %
Skåne län	35 587	13,1 %
Hallands län	10 682	4,0 %
Västra Götalands län	44 789	16,5 %
Värmlands län	10 882	4,0 %
Örebro län	10 568	3,9 %
Västmanlands län	11 580	4,3 %
Dalarnas län	9 179	3,4 %
Gävleborgs län	8 971	3,3 %
Västernorrlands län	7 249	2,7 %
Jämtlands län	5 063	1,9 %
Västerbottens län	7 961	2,9 %
Norrbottnens län	5 724	2,1 %
Totalt	270 873	100,0 %

Totalt skattades antalet hästar till 271 000 enligt SCB:s undersökning. En tidigare undersökning som SCB genomförde år 2000 på uppdrag av dåvarande Livsmedelskonominiska Samarbetsnämnden (LES) visade att det fanns 281 000 hästar i landet detta år. Med tanke på den statistiska osäkerhet som finns kan man dock inte dra någon slutsats om att hästantalet minskat mellan de båda undersökningstillfällena.

Några undersökningar över det totala hästantalet har inte gjorts av SCB före år 2000. Åtminstone inte så långt tillbaka i tiden som det varit möjligt att följa statistiken på hästområdet (efter år 1950). Mycket tyder på att antalet hästar ökade under 1990-talet. Det går dock inte att säga hur mycket.

Jordbruksverket har gett SCB tilläggsuppdrag i anslutning till undersökningen som genomfördes under hösten 2004. Uppdraget gäller s.k. validering av undersökningens resultat.

Sammantaget bedömer Jordbruksverket att det inte finns något statistiskt material som styrker att antalet hästar stigit under perioden 2000-2004.

SCB:s totalsiffra på 271 000 för 2004 är i samklang med siffran över totalantalet hästar enligt branschens bedömning (265 000 hästar). Som väntat är siffran som skattas med utgångspunkt från branschens bedömning lägre än SCB:s. Ett visst antal hästar finns som inte täcks in i föreningarnas skattningar. Osäkerheten i siffrorna gör det inte möjligt att utgå ifrån att antalet sådana hästar är lika med skillnaden mellan de båda skattningarna.

I SCB:s undersökning från 2004 valdes företagare i LBR ut som en av tre undersökningsgrupper. Samma grupp hade tidigare undersökts i ordinarie LBR-undersökning år 2003. Anledningen till att företagsgruppen på nytt undersöktes var att misstanke fanns om att vissa

företagare endast redovisade hästar tillhörande företagsverksamheten och inte rena fritidshästar. Uppföljningen år 2004 visade att denna misstanke var berättigad. Resultatet från 2003 års undersökning visade 93 000 hästar. I 2004 års undersökning var motsvarande siffra 109 000. Skillnaden kan, enligt SCB:s bedömning, i huvudsak bero på underrapportering i LBR för hästar som inte ingår i företagsverksamheten. Den reella förändringen i hästantalet mellan 2003 och 2004 förutsätts vara marginell.

3.2.4 Undersökningar genomförda inom ramen för utredningen

Inom ramen för regeringsuppdraget har en mindre telefonundersökning genomförts riktad till hästhållare inom trav-galopp och uppfödning av halvblod. En särskild inventering har också gjorts av ridskolorna i landet.

Inom ramen för uppdraget har SCB på Jordbruksverkets uppdrag också genomfört en undersökning över kommuners och länsstyrelsers kartläggningar av hästhållning i sina respektive områden.

Resultaten av undersökningarna redovisas under kapitel 5 i rapporten.

4 Hästhållningen i Sverige – kartläggning

4.1 Grunder för kartläggningen

Man kan beskriva strukturen inom hästhållningen på flera sätt. Ett sätt är att utgå från hästarnas användningsområden. Ett annat sätt är att titta på vilka företag, föreningar, organisationer och privatpersoner som håller häst eller på annat sätt är involverade i hästverksamhet och hur dessa är strukturerade. I föreliggande rapport kommer en redovisning att göras enligt båda dessa upplägg. Fokus har lagts på hästarnas användningsområde. Möjligheterna till redovisningar styrs till viss del av tillgången på statistik och bakgrundsuppgifter.

Som utgångspunkt för kartläggningen har valts indelningen i raser. Beskrivningarna tar fasta på strukturella förhållanden inom varje grupp. Även former för hästhållning kommer att beskrivas. Viss uppdelning kommer att göras på hästhållning knuten till företagande resp hästhållning som sker på fritids eller hobbybasis. Praktiskt kan man skilja dessa två delar åt genom att se på vem som är slutkonsument. För fritids- och hobbydelen är det som regel hästhållaren som är slutkonsument. För företagsdelen är det annan person som är slutkonsument. Hobbyföretagande med låg omsättning räknas in i hobby/fritidsdelen.

Figur 1 Principfigur över huvudgrupperingar inom hästhållningen

	Tävlingar och spel	Ridskolor, hästturism	Avel/uppfödning	Hobby/Fritid
Konsument	Totospelare Åskådare trav galopp m m	Ridskoleelev Person som nyttjar hyrd häst	Person/företag som efterfrågar föl/unghästar	Som regel samma som hästhållaren
Hästhållare	Person/företag som har häst för i huvudsak tävlingssändamål	Ridskolor, hästturist, anläggningar m m	Personer/företag som sysslar med avel/uppfödning	Privatperson eller hushåll
Tjänster Förnödenheter Övriga insatser	Tränare, skötare, Företag som säljer tjänster, foder, förnödenheter m m	Instruktörer, ledare, Företag som säljer tjänster, foder, förnödenheter m m	Tränare, skötare, Företag som säljer tjänster, foder, förnödenheter m m	Ridskola, tränare Företag som säljer tjänster, foder, förnödenheter m m

I figuren visas också insatser i respektive del i form av tjänster, förnödenheter och övriga insatser.

I samband med kartläggningen som följer redovisas kortfattat förekommande föreningar och andra organisationer som har kopplingar till respektive hästtyp. Vid sidan av dessa finns ett antal andra föreningar och organisationer som har knytningar till hästhållning. En sådan organisation är Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande (NS). NS har som övergripande mål att ”främja hästhållningen i Sverige med särskild tonvikt på utbildning samt

avel/uppfödning”. En viktig uppgift för stiftelsen är att främja forskning och utbildning inom hästområdet samt avel och uppfödning av hästar. NS har ett antal bolag och stiftelser knutna till sig. En sammanställning av de viktigaste intresseorganisationerna/företagen finns i bilaga 1.

Frågor som rör hästarnas betydelse för det öppna odlingslandskapet, miljöpåverkan och ekonomi behandlas i ett övergripande avsnitt i slutet av detta kapitel.

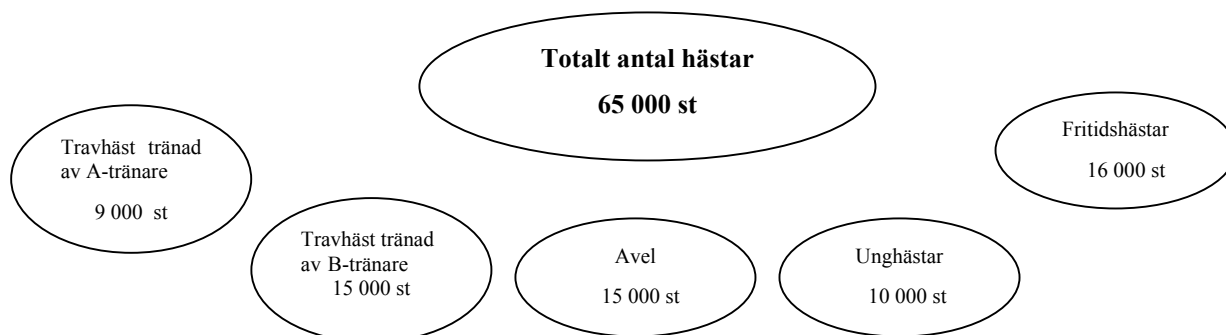
Uppgifterna som redovisas i kartläggningen har inhämtats genom kontakter med olika branschföreningar. I vissa fall har uppgifter hämtats från föreningarnas hemsidor.

4.2 Travhästar

Till travhästar räknas hästar som är registrerade hos Svenska Travsportens Centralförbund (STC). Enligt STC fanns ca 24 000 hästar år 2003 som deltog i travtävlingar eller tränades för att delta i sådana tävlingar. Det totala antalet hästar som härstammar från travraser är dock betydligt större. STC uppskattar det totala antalet till ca 65 000. Skillnaden i antal mellan det totala antalet och antal i träning och tävling utgörs av hästar för avel samt hästar under utbildning. Ett inte oväsentligt antal hästar finns dessutom kvar hos vissa tränare utan att officiellt tränas eller tävlas. Ett okänt antal omskolas till ridhästar och körhästar. Enligt STC ökar antalet omskolade hästar.

Med ledning av tillgängliga uppgifter kompletterade med vissa antaganden kan följande grova fördelning göras på huvudkategori. Siffran över antal hästar som används för avel är osäker.

Figur 2 Uppskattning av antalet hästar, kallblodiga och varmblodiga travare

Fördelningen innehåller en hel del osäkerhet men visar ändå storleksordningen på antalet i respektive del.

Internationellt sett är travverksamheten i Sverige stor. Från branschens sida framhålls att nivån på verksamheten är hög med omfattande export av högvärda travhästar.

Strukturen inom travet är ganska komplicerad med många skilda intressentgrupper. Viktiga roller är tränare, uppfödare och ägare. Organisatoriskt förekommer olika konstellationer av föreningar och organisationer vilket framgår av följande beskrivning.

4.2.1 Tränare

Travtränaren har en central roll inom travet. Uppgiften är att utveckla hästen till en framgångsrik travare. Antalet hästar som en och samma tränare tränar varierar kraftigt. Många

har verksamheten mest som hobby och tränar bara ett fåtal hästar som normalt också tränaren äger. Andra tränar 20 hästar eller fler och är då som regel professionella.

Ett licenssystem finns uppbyggt kring tränarrollen där man skiljer på A-tränare och B-tränare. A-tränare äger rätt att träna egna och andras hästar medan B-tränarna endast får träna egna eller anhörigas hästar. År 2003 fanns 402 A-tränare registrerade hos STC, vilka i genomsnitt tränade ca 20 hästar. Endast i undantagsfall förekommer det att A-tränare tränar färre än 5 hästar.

Förutom för proffs- och amatörtränare finns licenser för professionella kuskar (C-licens), för amatorkuskar (D-licens) och lärlingar (E-licens).

A-tränarens intäkter härrör främst från tränararvoden, som utgör ersättning för dels utbildnings- och träningsarbetet, dels ersättning för att tillhandahålla hästplats, foder, skötsel och utrustning. A-tränarna kan träna egna hästar liksom hästar ägda av person som helt saknar licens. Det förekommer också att A-tränare hjälper till med träning av hästar som ägs av personer med A- eller B-licens.

A-tränaren har som regel provision (normalt ca 10 procent) av tränade hästars insprungna vinster. Andelen kvinnor bland A-tränarna uppgick till 6 % år 2003.

B-tränarna är avsevärt fler än A-tränarna men har betydligt färre hästar i träning räknat per tränare. Endast ca 15 % av B-tränarna tränade fler än 5 hästar år 2003. De B-tränare som ligger i topp har en ganska omfattande travverksamhet och kan i många avseenden jämföras med A-tränare. Licensstypen i sig är därför inte avgörande för i vilken grad tränaren är engagerad i sin sport. Det är dock endast ett fåtal B-tränare som har en verksamhet som ligger i nivå med A-tränarnas.

Totalt fanns ca 7 000 aktiva B-tränare registrerade hos STC under 2003, som tränade ca 15 500 hästar. Ett mindre antal av B-tränarna (424 st) hade ingen häst alls i träning det året. Fördelningen av B-tränare efter antal hästar de tränar framgår av tabell 4.

En tränare som tränar mer än 5-6 hästar har ofta hjälp av en hästskötare som förutom den dagliga skötseln också har till uppgift att motionera hästen enligt instruktion från tränaren. Totalt fanns ca 1 600 heltidsanställda travhästskötare i landet år 2003. Tränare som tränar ett fåtal hästar har ingen eller begränsad hjälp med skötsel och kan därigenom sägas ha dubbla roller.

Tabell 4 Fördelning av B-tränare efter antal hästar de tränar

Antal hästar i träning	>10	5-9	4	3	2	1	Totalt
Antal B-tränare	66	550	532	948	1 961	2 415	6 472

En brytpunkt mellan hobby och professionell verksamhet kan bedömas ligga i intervallet 4-6 hästar. Det stora flertalet tränare som ligger under denna gräns kan bedömas bedriva travverksamhet på fritids- eller deltidsnivå. Av tabellen kan man läsa ut att ca 90 % av tränarna tränade 4 hästar eller färre 2003. Siffrorna i tabellen är hämtade från STC:s register i början av år 2003. Antalet B-tränare uppgick vid uttagstillfället till något under 7 000, varav drygt 400 inte hade någon häst alls i träning.

Antagandet att en stor andel av B-tränarna bedriver verksamhet på hobby eller fritidsnivå bekräftar av statistik över intjänade prispengar. I nedanstående tabell redovisas siffror över fördelning av B-tränare efter insprungna prispengar år 2003. Uppgifterna bygger på en specialbearbetning av STC:s register över intjänade vinstpremier år 2003. Prispengar är en av få inkomstkällor en B-tränare kan räkna med från travverksamhet. Utöver prispengar får B-

tränarna stimulansbidrag genom STC samt uppfödarpremier. En del B-tränare kan också göra förtjänster vid försäljning av en framgångsrik travare. Sammantaget är dock inkomsterna utöver prispengar små.

Tabell 5 Fördelning av B-tränare efter vinstpremier år 2003

Antal	Intjänade prispengar
1 970	Ingen start
693	Startat men ej fått några prispengar
2 307	1 - 35 000
670	35 001 - 70 000
385	70 001 - 120 000
251	120 001 - 200 000
196	Över 200 000

Av tabellen kan man läsa ut att 87 % av B-tränarna fick in mindre än 70 000 kr i vinstpremier under 2003. 77 % låg under gränsen 35 000 som kan betraktas som en absolut lägsta nivå för att täcka direkta kostnader i form av foder, stallplats (hyrd eller egen) och köpta tjänster (veterinär etc.) för en häst. Praktiskt taget samtliga tränare som låg under denna nivå torde ha gjort en förlust på sin travverksamhet det aktuella året redan innan man räknar av kostnader för eget arbete och kapital. Även tränare som låg i intervallet 35 000-70 000 kr torde ha gått med förlust det aktuella året eller haft ett mycket lågt överskott för att täcka den egna arbetsinsatsen.

Orsaken till att flertalet B-tränare fortsätter att hålla på med sporten trots dåligt ekonomiskt resultat är i de flesta fall hobbyintresse samt förhoppningar om att den häst/de hästar man tränar på sikt skall bli framgångsrika. Flertalet B-tränare har sin huvudinkomst från annat än från travet.

År 2003 uppgick andelen kvinnliga B-tränare till 26 %. Under de senaste åren har andelen stigit markant.

Som regel har varje tränare ett s k travstall, som inte avser ett fysiskt stall utan är ett slags varumärke för tränaren själv. Ofta sammansätts ordet "Stall" med namnet på tränaren (t ex Stall Lars Hermansson). Begreppet stall har ingen juridisk innebörd. Man kan driva stallet som aktiebolag, enskild firma eller inte alls ha det registrerat om verksamheten är av hobbykaraktär med låg omsättning. Vid intäkter överstigande 30 000 kr per år inträder dock alltid momsskyldighet.

En tränare är alltid knuten till en viss travbana där han normalt tävlar. Numera är det vanligt att travhästar står uppstallade på gårdar i banans närhet. De flesta A-tränare har en (ibland två) träningsanläggningar/travcamp på egen/företagets gård eller arrenderad gård/anläggning, som skall vara godkända av bankkommittén. En del tränare kombinerar träningsuppgifterna med avel/uppfödning/hingsthållning. Kombinationer med motsvarande verksamhet utomlands förekommer. I avsnitt 4.2.4 redovisas vilka travbanor som finns och hur dessa administreras.

Numera har alla professionella travtränare med ny licens, (tränare med A-licens) som en del i sin lärlingsperiod genomgått en grundutbildning vid travskolan Wången plus flerårig praktik. Tidigare baserades utbildningen till professionell tränare renodlat på ett lärlingssystem och licens söktes och beviljades av bankkommittén.

För att erhålla licens som amatörtränare (B-licens) fordras kunskaper som ska styrkas vid teoretiska och praktiska prov.

Ansökan om tränarlicens - både A- och B-licens - söks hos den lokala bankkommittén. Licens beviljas när kommittén bedömer den sökande som mogen för uppdraget.

4.2.2 Övriga roller inom travet

Det är vanligt att personer äger travhästar utan att träna desamma. Det rör sig då ofta om ganska många hästar per ägare. Omvänt kan flera personer gå ihop om att köpa en häst. Ägarna köper in samtliga tjänster för att träna och hålla häst men har det finansiella ansvaret för hästen. Även en del före detta travtränare har övergått till att fungera som hjälptränare åt A-tränare med stort antal hästar i träning, där en del av arbetet handlar om organisation och administration.

Tävlingskusken och tränaren är oftast samma person. Det finns ett mindre antal professionella kuskar (catch-drivers) som tävlar med andras hästar utan att träna dem. Särskilt B-tränare med få hästar anlitar ofta ”catch-drivers” eller inhyrda tränare med stor tävlingsvana för att köra hästen/hästarna i tävling.

Ett stort antal arvoderade funktionärer och frivilliga är engagerade i tävlingsverksamheter. Det rör sig främst om personer som på olika sätt är knutna till travsällskap och travklubbar.

4.2.3 Organisationer och föreningar inom travet

Följande huvudgrupper av organisationer och föreningar finns inom travet:

1. AB Trav och Galopp, ATG
2. Svenska Travsportens Centralförbund, STC
3. Travsällskap/travklubbar – arrangerar travtävlingar på sina banor, varav 32 är med totalisatorspel och 42 utan totalisatorspel

ATG har till huvuduppgift att organisera totalisatorspel vid landets trav- och galoppbanor och ägs till 90 % av STC. År 2003 var ATGs spelomsättning totalt 10 534 Mkr varav 10 254 Mkr föll på travet. Ca 12 % av spelomsättningen återfördes till hästsporten i form av vinstpremier, travbanornas skötsel mm. Stöd till trav- och galoppsporten från spelverksamheten är härigenom betydande.

De rena vinstpremierna i travtävlingar uppgick till ca 670 Mkr år 2003. Ca 80 % av pengarna gick till 20 % av tävlande hästar.

STC bildades 1925 och är huvudorganisation för landets travsällskap. Travsällskapen utser fullmäktige. STC utfärdar gemensamma regler och bestämmelser, inklusive för utbildning och licenser, samt företräder travsporten gentemot staten och utlandet.

STC är avelsorganisation och registerförande förening för de varmblodiga respektive kallblodiga travarraserna i Sverige. STC ansvarar för hur avelsvärderingen av de varm- och kallblodiga travarraserna ska utföras, samt för registrering, stamtavlor mm inklusive pass för alla svenska hästar av dessa raser oavsett om ägaren är svensk eller utländsk. Inom STC finns ett samrådsorgan mellan styrelsen och representanter för övriga föreningar som arbetar inom travet som förtecknas nedan:

- Riksförbundet för Sveriges Travhästägare (RST)
- Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen (ASVT)
- Travtränarnas Riksförbund (TR)
- Föreningen för kallblodiga travare (Sleipner)
- B-tränarnas riksförbund (BTR)
- Sveriges Travamatörers Riksförbund (STaR)

Samarbete finns även bl a med Svenska Rid-travarföreningen Travsveriges Damklubbars Riksförbund och Svenska ponnytravförbundet, SPTF. I det senare fallet rör samarbetet i första hand ungdomsverksamhet. STC sköter hela SPTF:s centrala tävlingsadministration.

Travsällskapen är ideella föreningar som bildats med syfte att arrangera travtävlingar. Antal medlemmar i ett travsällskap brukar vara mellan 40-80 personer, som väljs in efter rekommendationer. Vanligtvis brukar stadgarna ange att minst 50 procent av medlemmarna ska vara hästägare. I fjol fanns det 74 sådana sällskap varav 32 äger och anordnar tävlingar på banor med totalisatorspel och 42 sällskap som inte har totalisatorstillstånd. Någon enstaka privatägd travbana med travtävling finns också.

4.2.4 Travbanor

Av de 32 banor med totalisatorspel (ATG) i landet, är 3 st storbanor: Solvalla, Åby och Jägersro. I övrigt finns 29 travbanor. Banorna är väl spridda i landet. De flesta travbanor drivs direkt av sällskapen. Förutsättningen för tävling (och träning) bygger på både betalda/-arvoderade och obetalda funktionärens arbetsinsatser. Något sällskap har lämnat ut enstaka delar av banskötseln. Verksamheten finansieras till ca 85 % genom intäkter från spel och i övrigt från andra intäkter (entré, program, restaurang, sponsorer etc). Intäkter erhålls även från uthyrning av stall, boxplatser, lokaler, entreavgifter och anmälningsavgifter och liknande.

Ungefär 1/3 av travhästarna eller ca 8 000 av ca 24 000 som är i träning/tävling var knutna till någon av landets 5 största travbanor (Solvalla, Jägersro, Åby, Bergsåker och Axevalla).

De 42 travsällskapen utan totalisatorstillstånd anordnar enklare former av spel (s.k. Lotterilotto). Tävlingarna kan dra lika stor publik som vid en genomsnittstravbana med totalisatorspel (uppåt 2 000 personer). En övervägande del av dessa travsällskap finns i skogs-/glesbygder.

Som en följd av att allt mer av spelet flyttas från banorna och i stället hanteras via tv och internet i särskilda spelbutiker och kiosker, minskar publiken på de travbanor som arrangerar spel. I den mindre intervjuundersökning som genomförts inom ramen för utredningen pekar många av tränarna på den risk för utarmning av sporten som detta innebär.

4.2.5 Avel och uppfödning

Speciell avel drivs med fokus på produktion av travhästar. Avelsmaterialet består främst av travhästar som är eller har varit framgångsrika på tävlingsbanorna. Hos STC finns ca 15 000 avelsdjur registrerade varav ca 300 godkända avelshingstar. Antalet årligen födda kallblodiga och varmblodiga travfölar kan beräknas till 4 500 – 5 000. Merparten av de svenska travhästarna produceras av uppfödare med ett eller två ston och som driver verksamheten utan anställda och som ser sin verksamhet som renodlad hobby.

I tabell 6 visas fördelningen av uppfödare av varmblodiga och kallblodiga travare efter antal betäckta ston år 2003. Som framgår av tabellen hade endast 16 uppfödare fler än 20 betäckta ston. I bilaga 2 visas mer detaljerade siffror över strukturen.

Tabell 6 Strukturen för uppfödare av travare år 2003

	>40 bet ston	30-40 bet ston	20-29 bet ston	10-19 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	2 bet ston	1 bet ston
Varmblod trav	2	3	10	24	59	216	437	2 410
Kallblod trav			1	2	1	19	51	486

Till uppfödningens verksamhet räknas även in seminverksamhet vilket inte belysas i tabellen.

Uppfödning av föl sker till viss del på specialiserade stuterier. Grundträning påbörjas när fölet uppnått ca 1 års ålder. Ca 10 % av ettårsfölen säljs på auktioner. Långt fler hästar genomgår grundträning hos uppfödaren eller hos tränare. Ca 65 % av hästarna startar i minst ett lopp under sin levnad. Tävlingsdebuten är vanligen vid 2 till 4 års ålder. Ett mindre antal hästar slås ut under tävlingsperioden pga skador m.m.

Hingstar/sperma som används för avel ska vara avelsvärderade i Sverige enligt svensk lag samt avelsorganisationens och registerförande förening (STC:s) regler, för att fölet/avkomman ska kunna registreras och senare tävla i Sverige.

Det är stoägaren som avgör om stoet är lämpligt för avel. Stoägaren väljer sedan hingst, vanligtvis i förhållande till vad som passar med tanke på stoets anfäder. Vad hingsten kostar, var stoet kan semineras och till vilken kostnad, har också betydelse. Populära hingstar med egna topp prestationer, och senare med avkommor som visar sig vara bra kan kosta 20 000 –100 000 kr att få ett föl efter. Då är kostnader i samband med betäckning/seminering ej med. En mer "vanlig" hingst kan det kosta 3 000-15 000 kr att få föl efter.

Travet har goda hjälpmedel för att bedriva avelsarbete. Här finns alla stamtavlor och tävlingsresultat, som kan nås via nätet. Här finns också en statistisk analysmetod för skattning av avelsvärden, BLUP (Best Linear Unbiased Prediction) och till hjälp att kunna jämföra hingstars olika tävlings- och vinstresultat. Inom travet kan stoägarna köpa professionell rådgivning för val av lämpig hingst.

Både export och import av travhästar förekommer. Exporten som är betydligt större än importen går i första hand till andra nordiska länder och till Malta där travtävlingar är populära.

Ett travarföl registreras under första levnadsåret. Det sker efter att fölet först har frysmärkts, fått sin identitet beskriven (färg och andra igenkänningstecken) av STC:s märkare/kontrollant och härstamningen kontrollerad mot föräldrarnas, numera med hjälp av hår för DNA-typning. Därefter utfärdas ett hästpass som ska följa individen livet ut. Att individerna är kontrollerade och korrekt registrerad är en grundförutsättning för avelsarbete. Rätt identitet är också förutsättningen i tävling och spel, så att spelarna får korrekt information. Travarfölen som föds ägs av enskilda personer eller av juridisk person (firma, aktiebolag, handelsbolag, ägarkonsortium).

4.2.6 Djurmiljö

Inom ramen för uppdraget har en mindre undersökning genom telefonintervjuer genomförts riktad till ett urval av B-tränare. Besök har också gjorts på några större stall för hästar tränade av A-tränare. Undersökningen har bl a berört djurmiljöfrågor och redovisas närmare i kapitel 5. Resultaten indikerar att förhållandena inom travet är goda med god standard på stall och skötsel.

Det bör betonas att undersökningen inte uppfyller kraven på statistisk säkerhet. Bl a är urvalet litet. För att få fram säkrare underlag krävs en bredare upplagd studie.

Uppfödningen på större stuterier (se även seminestationer/hingsthållare ovan) brukar numera innebära något lösdriftssystem. Det vill säga att avvanda föl, unghästar, dräktiga ston och de med föl gruppindelas under vinterperioden och har större utomhusytor/hagar med tillgång på ligghall eller storbox, samt vanligtvis fri tillgång på grovfoder. Flera stuterier/hingsthållare tar emot andras dräktiga ston, avvanda föl och/eller unghästar. En del erbjuder också inkörnings-tjänster och träning.

Ett speciellt tillsynssystem för djurskydd finns inom trav och galoppsporten. Tillsyn görs dels i samband med tävlingar av s.k banveterinärer som är anställda av Djurskyddsmyndigheten. Dels har STC en egen veterinäravdelning som organiserar besök hos tränaren för att kontrollera djurskyddet. Hos A-tränare görs årliga besök medan B-tränarna får ett besök vart femte år. Sanktioner kan utdömas om brister upptäcks.

Kontrollsystem rörande smittskydd och doping finns också uppbyggda.

För travare som skolas om till fritidshästar finns inga uppgifter om situationen på djurmiljösidan.

4.2.7 Slutsatser av kartläggning av hästhållningen inom travet

Travhästarna utgör en viktig hästkategori i Sverige. Av de totala intäkterna från all hästhållning svarar travhästarna för merparten av omsättningen om man räknar in spelverksamheten. Större delen av travfölen utbildas och används som travhästar under sin aktiva tid. En mindre andel kommer aldrig till start och vissa skolas om till fritidshästar.

Travtränaren innehar en viktig roll inom travet. För att få behörighet som tränare krävs en ganska omfattande utbildning. Kompetensnivån när det gäller hästskötsel kan därför på goda grunder antas vara hög vilket är positivt från flera synvinklar. Inte minst när det gäller den fysiska miljön för hästen och säkerheten för utövarna av sporten. Inom travsporten finns ett dessutom ett övervakningssystem för djurskydd uppbyggt.

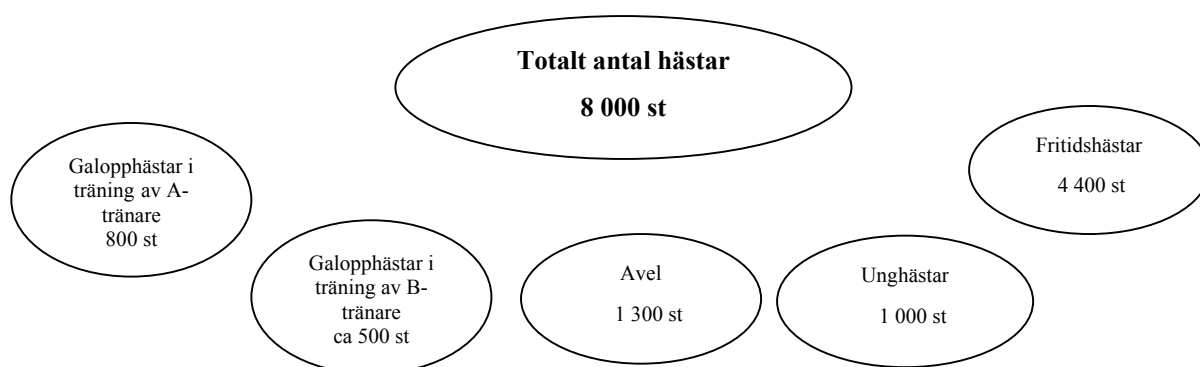
I dagsläget är det främst män som ägnar sig åt travsport. Under de senare åren har utvecklingen dock gått mot en större andel kvinnor.

4.3 Galopphästar

Förhållandena inom galoppsporten liknar till en del förhållandena inom travet. En skillnad är att antalet hästar inom galoppen är betydligt färre än inom travet. Inslaget av importerade hästar är stort.

Det engelska fullblodet utgör basen för rekrytering av galopphästar. Åtskilliga engelska fullblod avlade för galoppsporten håller inte tillräckligt hög nivå för att delta i tävlingar, utan används i stället som fritidshästar eller som tävlingshästar inom fälttävlan, dressyr och hoppning. Totalt fanns ca 1 350 galopphästar i träning år 2003 varav ca 850 var svenskfödda. Det totala antalet engelska fullblod uppskattas till 7 000. Därtill kommer ca 50 hingstar, 550 ston, 400 åringar och 300 föl i fullblodsavel. Användningen av de engelska fullbloden visas i nedanstående figur som delvis bygger på uppskattningar. Siffrorna i uppställningen är avrundade.

Figur 3 Uppskattning av antalet hästar, engelskt fullblod

4.3.1 Viktiga roller inom galoppsporten

Ett liknande rollfördelning finns inom galoppen som inom travet med den skillnaden att här är inslaget av hobby större.

Till skillnad mot travet är galopptränarna specialiserade på just träning av hästarna. Såväl under träning som i lopp rids hästarna av jockeys. Branschföreningen Svensk Galopp (SG) ställer ut tränarelicenser. Det finns två typer av licenser:

- A-tränarelicens (proffstränare) med rätt att på kommersiella villkor träna egna och andras hästar
- B-tränarelicens (amatörtränare) med rätt att endast träna egna hästar

Totalt fanns det i Sverige 64 A-tränare (varav 22 kvinnor) och ca 191 B-tränare (varav 131 kvinnor) registrerade hos SG år 2003. Totalt sett är kvinnorna således fler än männen inom tränarkåren. Galoppsporten skiljer sig här från travet där antalet män är betydligt fler än antalet kvinnor.

Merparten av A-tränarna har sin verksamhet förlagd till Jägersro respektive Täby Galopp. Ett fåtal driver eller hyr träningscamp - ofta i anslutning till anläggning som även har uppfödning. Jämfört med travet kräver varje enskild galopphest mer arbete. Galopphesten har också som regel färre starter per år än travhesten. Den professionelle galopptränarens intäkter är baserade på träningsavgifter om 7 000 till 10 000 kr per månad samt andel av insprungna pengar - vanligen 10 % beroende på hur avtalet med hästägaren är konstruerat.

B-tränarna tränar bara egna hästar. Som regel tränar de sina hästar hemma på den egna anläggningen och tar bara in hästarna till bana för särskild träning och löpning. Många av B-tränarna har även amatörryttarlicens och rider själva sina hästar.

A-tränarna rider som regel inte själva hästarna i träning och tävling utan har anställda eller inhyrda jockeys. Tidigare dominerade männen stort bland jockeys medan det numera råder en ganska jämn könsfördelning. En jockey får normalt 400 kr i ridarvode och 10 % av insprungna pengar för sin insats.

Tabell 7 A-tränare per bana och antalet A-och B-tränade hästar per bana

Bana	A trän män	A trän kvin	A trän tot	Ant häst A trän	Ant häst B trän	B trän ≥5 häst män	B trän ≥5 häst kvin	B trän ≥5 häst tot
Täby (Stockholm)	18	7	25	408		6	8	14
Jägersro (Skåne)	13	15	28	350		6	9	15
V Götaland	2	2	4	25		2	1	3
Östergötland		1	1	16			1	1
Gävleborg	1		1	24				0
Jönköping							1	1
Summa	34	25	59	823	485	14	20	34
Andel %	58	42				41	59	

Totalt sysselsätter den svenska galopptränarkåren ca 130 personer i direkt anställning – i huvudsak som hästskötare. År 2003 var andelen kvinnor bland hästskötarna ca 40 %. Andelen kvinnliga anställda ökar dock hela tiden.

4.3.2 Organisationer och föreningar inom galoppsporten

Följande huvudgrupper av organisationer och föreningar finns inom galoppen:

1. AB Trav och Galopp, ATG
2. Svensk Galopp, SG

3. Galoppsällskap/travklubbar – arrangerar tävlingar på sina banor,
4. Föreningar för jockeys, tränare, ägare, uppfödare och andra intressenter

SG äger 10 % av ATG och spelverksamheten är en viktig inkomstkälla för galoppen där en viss andel av omsättningen på spelet återförs till sporten.

En stor del av tävlingsverksamheten bedrivs på de stora banorna Jägersro och Täby där merparten av hästar tränade av A-tränare tävlar.

Den totala omsättningen från spel uppgick till 262 Mkr år 2003.

4.3.3 Avel

Speciell avelsverksamhet drivs med anknytning till galoppsporten. Avelsmaterialet utgörs i första hand av framgångsrika tävlingshästar.

Svenska fullblodsavelsföreningen (SFAF) är intresseförening för uppfödare och avelsintressenter. Svensk Galopp är godkänd avelsorganisation av Jordbruksverket och ansvarar för avelsvärdering och stambok för den svenska galopphestaveln. Endast naturlig betäckning är godkänd inom galoppaveln vilket gör att avelshingstar bör finnas tillgängliga inom ett acceptabelt geografiskt område. Totalt betäcktes ca 550 avelsston år 2003. Dessa födde ca 400 föl.

Uppfödningen av galopphästar domineras av ett litet antal större stuterier som även är hingsthållare. Geografiskt är de koncentrerade till Mälardalen och Skåne, vilket har sin naturliga förklaring av närheten till de två dominerande banorna - Täby Galopp och Jägersro. Ca 40 uppfödare har fler än 2 ston och av dessa är ca 20 även hingsthållare.

Grundträningen påbörjas när fölet uppnått ca 1 års ålder då det säljs på öppna marknaden, främst i Sverige och då oftast på auktion. En del unghästar skiljs ut tidigt i levnadscykeln och avlivas eller säljs för att efter viss omskolning användas som t ex fritidshäst. Ett litet antal föl bjuds ut på auktion vid åringssauktioner i Newmarket, Storbritannien. I regel gör en galopphest sin första start vid 2 års ålder. Ett antal hästar slås ut under tävlingsperioden på grund av skador mm. Galoppsporten är generellt sett mer påfrestande än travet och den tävlingsaktiva tiden är därigenom kortare. Det är främst kvinnor som sysslar med galoppavel.

4.3.4 Slutsatser av kartläggning av hästhållning inom galoppen

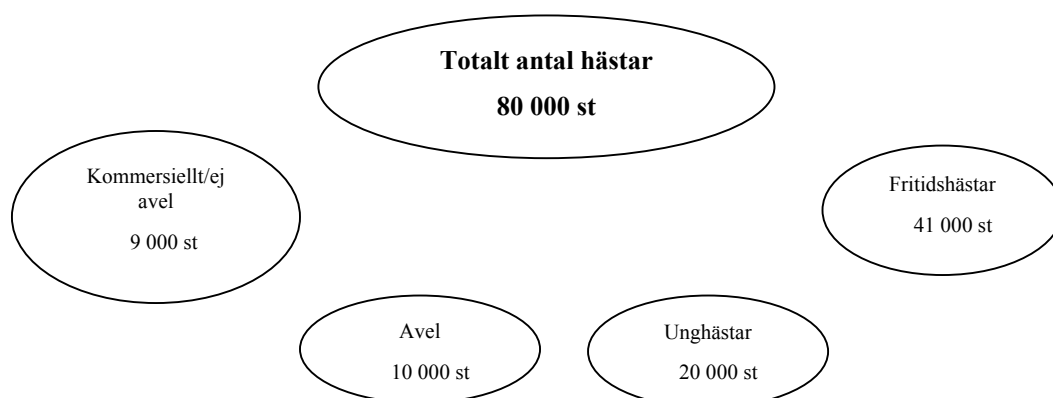
Förhållandena inom galoppsporten liknar till en del förhållandena inom travet. Antalet hästar är dock färre. Engelskt fullblod är den ras som utgör bas för galoppsporten. Merparten av fölen som sätts i träning kommer till start. De som inte når upp till tävlingsnivå används i första hand som fritidshästar.

Galoppsporten har en något lägre omsättning från totalisatorspel än travet räknat per häst. Spelverksamheten är dock även här viktig för sporten.

4.4 Svenskt halvblod

En antalsmässigt betydelsefull hästgrupp i Sverige är halvblodshästarna. Med halvblodshästar avses i detta sammanhang hästar som registreras av Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Hästen (ASVH). Halvblodshästarna är intressanta att skilja ut i en kartläggning genom att de förutom att de är en volymmässigt tung grupp också har typiska användningsområden. Det totala antalet halvblodshästar i Sverige uppskattas av ASVH till ca 80 000. I nedanstående figur har en grov uppskattning gjorts av fördelningen på olika undergrupper.

Figur 4 Uppskattning av antalet hästar, svenskt halvblod

Det är inte lika lätt att urskilja olika roller för personer som hanterar halvblodshästar som inom trav- och galoppsporten. Halvblodshästen används inom flera discipliner och framförallt som ren fritidshäst. Rollerna kring hästarna är därför många. För den stora gruppen halvblodshästar som används för fritidsändamål är det inte ovanligt att hästen är knuten till ett hushåll där en eller flera personer använder hästen. Uppstallning kan ske i hyrt stall där stallägaren kan sägas vara en rollinnehavare. Ytterligare personer som hjälper till med skötsel och motion av hästen kan vara andra rollinnehavare. Inom den del av hästhållningen som är kommersiell är rollerna något tydligare vilket delvis framgår av följande beskrivning.

4.4.1 Organisationer och föreningar

ASVH är övergripande organ för den svenska halvblodsaveln. Svenska Ridsportförbundet har huvudmannaskap för de olika disciplinerna där bland andra halvblodshästar används. De vanligaste disciplinerna är:

- Hoppning
- Dressyr
- Fälttävlan
- Körning
- Distans
- Voltige
- Western

Svenska Hästavelnsförbundet (SH) är av Jordbruksverket godkänd avelsorganisation som ansvarar för avelsvärdering av samtliga hästar utom trav- och galopphästar.

4.4.2 Avel

Aveln av halvblodshästar är i ännu högre grad än avel inom travet och galoppen småskalig. Under 2003 betäcktes 5 122 halvblodsston vilket svarar mot ca 3 500 levande föl.

Strukturen av svensk uppfödning av halvblodshästar karaktäriseras av ett stort antal små uppfödare med 1-2 ston. Antalet sådana uppfödare uppgår till ca 2 000. Stona används ofta som ridhästar och i andra hand som avelsdjur. Antalet uppfödare som hade 3 betäckta ston eller fler uppgick till 195 st år 2003. Dessa uppfödare hade ca 1 200 betäckta ston samma år. Strukturen för uppfödare med 3 betäckta ston eller fler framgår av följande tabell.

Tabell 8 Strukturen i den svenska uppfödningen av halvblodshästar

Län	20-30 bet ston	10-19 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	Tot ant ≥3 bet ston	Hingst- stationer	Personal män	Personal Kvinnor	Personal tot
Skåne	1	3	10	56	70	22	28	55	83
Blekinge			1	6	7	3	3	11	14
Kronoberg		1	3	5	9	3	5	15	20
Halland			1	10	11	7	6	26	32
Kalmar		1		4	5	2	3	10	13
Gotland			1	2	3	4	4	8	12
Jönköping				6	6	5	4	8	12
V Götaland			3	22	25	11	12	46	58
Östergötland		1	4	12	17	5	8	26	34
Södermanland				2	2	3	2	9	11
Örebro		1		4	5	4	5	14	19
Stockholm				10	10	1	4	9	13
Västmanland	1		1	2	4	3	6	12	18
Uppsala			2	6	8	6	7	19	26
Värmland			1	4	5	4	4	13	17
Dalarna			1	3	4	1	2	5	7
Gävleborg					0	1	2	1	3
Jämtland				2	2	1	2	3	5
Västernorrland			1	1	2	3	4	6	10
Västerbotten					0	4	3	9	12
Norrbottn					0	1	2	1	3
Summa	2	7	29	157	195	94	116	306	422
Andel %							27	73	

Som framgår av tabellen ligger tyngdpunkten i Skåne och V Götalands län. Uppfödare med 1-2 ston är troligen mer spridda i landet. Det fanns endast 9 uppfödarna med fler än 10 ston år 2003. 4 av dessa var lokaliserade till Skåne län.

Det stora flertalet uppfödare har inga anställda. Om verksamheten är belägen nära en tätort är förekommer dock ofta obetald arbetskraft.

Det förekommer att avelsarbete kombineras med annan hästverksamhet, t ex utbildning och tävling. Omfattningen av avelsarbetet säger dock mycket om graden av kommersiell verksamhet. Uppfödare med några få ston har liten omsättning från sin avelsverksamhet och tidsåtgången är i allmänhet inte heller så stor att man kan betrakta sysselsättningen som annat än hobby. Detta gäller även om fölen vidareutbildas för senare försäljning. Ett vanligt mönster för de små uppfödarna är att man har några få ston som man låter betäcka med vissa flerårsintervall och dessemellan använder hästen som ridhäst.

4.4.3 Utbildning av halvblodshästar

Årgångschampionat och kvalitetsvärdering

Avelsarbetet med halvblodshästar har vanligen en tydlig inriktning mot hopp, dressyr eller fälttävlanshästar. Halvblodshästar används dock även till mycket annat. Ett system finns uppbyggt för värdering och sortering av föl och unghästar under hästens 3-5 första levnadsår. Processen börjar redan i augusti det år fölet föds. Då arrangerar ASVH så kallade fölvisningar över hela landet. Här bedöms fölets exteriör och gångarter. Med ledning av resultaten delas

fölen in i tre grupper. Föl som inte uppfyller uppställda minimikrav hamnar utanför gruppindelningen. För dessa föl finns dock möjligheter att komma tillbaka som 1-åring, 2-åring eller 3-åring då nya bedömningar görs.

Ett viktigt bedömningstillfälle inträffar på sommaren/hösten det år hästen fyller 3 år. Då arrangeras så kallade 3-årstest eller kvalitetstävlingar. Hästens veterinära status bedöms, liksom exteriör, gångarter och hoppförmåga. För att gå vidare måste hästarna ha genomgått godkänt ridprov. De bästa 3-åringarna går vidare till de så kallade 3-års championaten, som arrangeras av ASVH:s dotterbolag Swede Horse AB i oktober på Flyinge i Skåne. Regionala kvalificeringar samt nationella semifinaler och final arrangeras även för 4, 5 och 6 åriga hästar.

De 3 viktigaste disciplinerna som hästarna utbildas för är hopp, dressyr och fälttävlan. Championaten för 3, 4, 5- och 6-åriga hästar arrangeras separat för hästar inriktade mot dessa discipliner.

Det svenska halvblodet är den svenska hästras som oavsett användning kan sägas genomgå den längsta och mest omfattande utbildningen om man ser till de hästar som inte slås ut på vägen. För de allra flesta övriga hästraser är utbildningsperioden betydligt kortare.

Uppföljning av fölomgångar

Den svenska halvblodshästen har genom sin mångsidighet ett stort antal användningsområden. En mindre andel används vid elitävlingar inom hoppning, dressyr och fälttävlan. Ett fåtal går till polisen och till den beridna högvakten. Resterande del, som utgör mer än 90 % av antalet föl, går i huvudsak till privata hästhållare och används för i första hand ridning. De svenska ridskolorna har dock under senare år till största delen säkerställt sitt behov av hästar genom import.

För att åskådliggöra andelen föl som ”finns kvar” till avancerade verksamheter visas en sammanställning där antalet födda föl har följts upp årsvis med avseende på kvalificering till olika championat.

Tabell 9 Födda föl samt antalet hästar kvalificerade till semifinaler i Breeders Trophy (6års-championat)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Födda föl	3 053	3 192	4 306	4 774	3 045	3 268
3-åringar, kval			935	897	888	605
- varav diplomerade i hoppning			104	110	103	92
- varav diplomerade i dressyr			98	102	107	81
5-åringar hoppning, kval	198	183	171	138		
- varav till semifinal	88	79	65	66		
5-åringar dressyr, kval	127	151	118	111		
- varav till semifinal	43	64	40	34		
5-åringar fälttävlan, kval	90	45	49	37		
- varav till semifinal	47	24	28	23		
6-åringar hoppning, kval	192	168	130	103		
- varav till semifinal	98	94	50	52		
6-åringar dressyr, kval	82	69	91	72		
- varav till semifinal	40	31	33	33		

Av tabellen kan man läsa ut att av 3 000-4 000 årsföl var det ca 900 som kvalificerade sig för 3-årschampionatet åren 1999-2001. År 2002 var motsvarande siffra ca 650. Av 5-åringarna var det bara 338 som kvalificerade sig i 5-årschampionaten i någon disciplin år 1999. År 2000 var motsvarande siffra 286. Hästar som kvalificerade sig till 6-årschampionat var ännu färre.

Tabellen åskådliggör storleksordningen på det antal hästar som går vidare till elittävlingar eller som används inom discipliner med mycket högt ställda krav. Resterande hästar används i en del fall för avancerade tävlingar som ligger under elitnivå. I huvudsak används de dock som ridhästar för privatpersoner ibland kombinerat med enklare tävlingshoppning. Anslutningen till championaten är frivilliga vilket delvis förklarar det låga antalet hästar i tabell 9.

4.4.4 Tävlingsverksamhet

Förutom de större internationella tävlingar – som beskrivs på annan plats – arrangeras i Sverige ca 175 så kallade nationella tävlingar. Därtill kommer ett stort antal regionala och lokala tävlingar.

De flesta såväl nationella som regionala och lokala tävlingar drar ingen betalande publik och funktionärerna är obetalda frivilliga. I flera fall har särskilt regionala tävlingar en viktig roll för uttagning till de nationella årgångschampionaten – och därmed i systemet för förädling av svenska sporthästar. År 2004 anordnades totalt 1 102 tävlingar för hästar på regional, nationell, elit och internationell nivå i hoppning, dressyr, fälttävlan, körning, distans och handikapp. Av tävlingarna var 629 regionala, 129 nationella, 24 elit och 321 internationella.

Under 2004 erbjöds de svenska dressyrryttarna totalt 1 168 tävlingsklasser i regionala, nationella och internationella tävlingar. Av dessa klasser var 644 i lätt klass, 465 i medelsvår klass och 59 i svår klass. Totalt gjordes i dessa tävlingar 20 844 starter. Mest aktiva i förhållande till erbjudna tävlingsmöjligheter var dressyryttarna i Västerbottens- och Hallands län.

Hoppryttarna erbjöds under 2004 sammantaget 2 524 klasser i lätt, medelsvår och svår klass. Totala antalet starter utgjorde 77 732. De delar av landet där hoppryttarna är mest aktiva i förhållande till antalet erbjudna tillfällen är Västmanland, Småland och Blekinge.

I fälttävlan fanns det under 2004 totalt 75 tävlingstillfällen i lätt, medelsvår och svår klass. I dessa tävlingsklasser gjordes 2 115 starter.

De som tävlar i körning erbjöds under samma år 58 tävlingstillfällen och i dessa gjordes 418 starter.

Under 2004 arrangerades även 23 tävlingstillfällen i distansritt, varav 20 i medelsvår och en i svår klass. Antalet starter var 460.

4.4.5 Geografisk fördelning av halvblodshästarna

Antalet halvblodshästar uppskattas till ca 80 000 vilket motsvarar ca 30 % av det totala antalet hästar. Några direkta uppgifter om var hästarna finns går inte att få fram från underlag från föreningar och organisationer. En total bild av den geografiska fördelningen för samtliga hästar visas i kapitel 5 där SCB:s större undersökning som genomförts under hösten 2004 redovisas.

4.4.6 Slutsatser av kartläggningen av halvblodshäst

Halvblodshästarna utgör antalsmässigt den största rasgruppen i Sverige. Halvblodshästarna används i princip inom alla discipliner där trav- och galopphästar inte används. Den är mycket betydelsefull för ridsporten i landet och används till stor del för fritid och hobby.

4.5 Övriga hästraser utom ponnyraser

Förutom trav-galopp- och halvblodshästar finns en del andra viktiga hästraser förutom ponnyer. Det totala antalet födda föl uppgick till drygt 3 000 år 2003 för samtliga övriga raser utom ponnyer. I det följande ges en kortfattad beskrivning kring var och en av de viktigaste raserna.

Islandshästen

Antalsmässigt är islandshästen den tredje största hästrasen efter halvblod och travare. Antalet islandshästar uppgick år 2003 till mellan 17 000 – 18 000. Rasen har expanderat kraftigt under senare år. År 2002 betäcktes ca 1 300 ston och det föddes ca 800 föl. De flesta uppfödarna har mellan 1-3 ston och de större uppfödarna kan ha upp till 8–10 ston. Utmärkande för islandshästägare är att man oftast har fler än en häst. Genomsnittligt görs en avelsvärdering på ca 200 hingstar och ston årligen.

Islandshästarna inom Federation of the Icelandic Horse Associations (FEIF), som består av 18 medlemsländer har en gemensam hästdatabas, World Fengur, som idag omfattar över 200 000 hästar. I World Fengur, som är både grundstambok och riksstambok finns ca 10 000 svenska hästar införda.

Islandshästen har sitt ursprung på Island, där den fötts upp utan någon känd inblandning av utländskt genetiskt material sedan ön blev bebodd omkring 900 e.Kr. Särskilt utmärkande för rasen är hästens gångarter. Så gott som alla islandshästar har tölt som tillägg till skritt, trav och galopp. Många hästar har också mycket snabb (flygande) pass. Som ridhäst är den utomordentligt mångsidig – en samarbetsvillig häst både för fritids- och tävlingsridning som är lämplig för både barn och vuxna. Hästen är hårdig och självständig, ändå social och lätt att hantera. Den är självsäker och har god uthållighet och har en lång aktiv livslängd (25 – 30 år är inte ovanligt).

Både på lokal och nationell nivå bedrivs en omfattande tävlingsverksamhet och ca 1 500 tävlingslicenser utfärdas årligen. På elitnivå tävlar ett par hundra hästar. Merparten av hästarna är fritidshästar. Svenska Islandshästförbundet (SIF) auktoriserar fler än hundra hästar för turridning. Flera av turridningsföretagen har en kombinerad verksamhet med uthyrningsstall, konferensverksamhet och träningsbanor.

SIF har också en omfattande utbildningsverksamhet av domare, tränare, ridinstruktörer och ridlärare. Det samlade värdet av islandshästarna uppgår till ca 750 Mkr. Träningsverksamhet, turridning, ridskola och konferensverksamhet omsluter ca 300 Mkr per år.

Nordsvenska hästen

En gammal svensk ras som historiskt har haft stor betydelse i Sverige är den nordsvenska rasen. Rasen har gått tillbaka under en följd av år men tillhör fortfarande de större raserna i landet.

Föreningen Nordsvenska Hästen håller stambok för den nordsvenska hästen. Under 2003 registrerades 621 betäckningar. Något under 60 % av betäckningarna leder till levande föl. ut. Det innebär att det årliga nettotillskottet är så pass lågt som något under 400 hästar. Totala antalet nordsvenska hästar i Sverige skattas av föreningen till ca 7 000.

Den låga andelen levande föl anses bero på att de flesta som låter betäcka sina ston gör det på utpräglad hobbybasis. Med undantag för 7 till 9 större uppfödare med vardera fler än 5 ston, driver i stort sett alla uppfödare av nordsvenska hästar verksamheten som renodlad fritidssysselsättning. Personer som sysslar med Nordsvenska hästar finns i alla åldersgrupper och ca hälften är kvinnor.

Ca 50 % av de nordsvenska hästarna används som brukshästar i skogen. Intensiteten är dock mycket skiftande. För övriga hästar gäller en blandad användning som till exempel ridning, körning, turistturer med mera. Efterfrågan på hästar som är trafiksäkra har ökat, vilket har gjort att priserna på dessa stigit. Även priserna för föl och unghästar har också gått upp dom sista 2 åren.

Ardennerhäst

Ardennerhästen innehade en nyckelroll inom det svenska jordbruket före motoriseringen. Fortfarande finns ett stort intresse för rasen i Sverige. Ett sammanhållande organ för ardennerhästen är Avelsföreningen Svenska Ardennerhästen som ansvarar för stambok för ardennerhästen. Enligt föreningen betäcktes 571 ardennerston år 2003. Antal födda föl per betäckt sto var 65-70 %. Sammantaget registrerades 180 stoföl och 75 hingstföl år 2003.

Det totala antalet ardennerhästar uppskattas till 4 000-5 000.

Ca 75 % av de vuxna ardennerhästarna är registrerade. Medelåldern på den svenska ardennerstammen är 14 år (avser registrerade hästar).

Fortfarande finns 30 uppfödare med mer än 5 ston per uppfödare. I övrigt drivs uppfödningen av ardennerhästar på hobbybasis. Geografiskt finns uppfödarna främst i södra Sverige med viss koncentration till Skåne, Småland och Halland. Enligt STC har en stor del av de som i dag är verksamma i uppfödning av varmblodiga travare tidigare sysslat med uppfödning av ardenner.

Vanliga användningsområden för ardennerhästar i Sverige är:

- inom jord- och skogsbruk
- för olika slag av transporter – t ex i samband med bröllop
- brukstävlingar

Övriga hästar utom ponnyer

Bland övriga hästar utom ponnyer märks det arabiska fullblodet. Antalet individer uppgår enligt SH:s bedömning till mellan 5 000 och 7 000. Svenska Arabhästföreningen ansvarar för stambok för den arabiska fullblodshästen i Sverige.

Det arabiska fullblodet hade tidigare en stor betydelse som typförbättrare i ridhästaveln. Avancerad arabhästavel och uppfödning drivs på ett 80-tal stuterier i Sverige som i huvudsak är lokaliserade till södra och mellersta Sverige. Arabhästen mäter mellan 145 och 155 cm och är därför en populär ungdoms- och damhäst. Det är också mest kvinnor som sysslar med arabhästar. Förutom som ridhäst används arabhästarna i mindre utsträckning som utställningshäst.

Utöver arabhästar kan antalet hästar som härstammar från stambokfört sto grovt uppskattas till 10 000. Framträdande raser är Fjordhästen och American Quarter. Den senare rasen, som internationellt sett är stor, har fått ett ökat intresse i Sverige i takt med att Westernridning blivit allt populärare. Från branschens sida bedömer man att antalet hästar tillhörande denna ras kommer att öka under de närmaste åren. En motsatt bedömning görs för Fjordhästen där antalet hästar förväntas minska. En del raser där få hästar finns representerade hålls uppe av ett litet antal entusiaster.

För gruppen Övriga hästar sker hästhållningen som regel på hobby-eller fritidsnivå. En del sporter är förknippade med vissa raser.

Vid sidan av rasföreningarnas uppskattningar förekommer ett antal hästar som kan härledas till föl som inte tillhör någon speciell ras. Med utgångspunkt från SCB:s hästinventering kan detta antal beräknas till 5 000-10 000. Antalet motsvarar det totala antalet hästar enligt SCB:s

totalskattning minus antalet hästar som kartlagts i detta avsnitt. Den uppskattade siffran är mycket osäker med tanke på att SCB:s siffror tagits fram på helt andra grunder än rasföreningarnas siffror plus att det finns en statistisk osäkerhet i SCB:s siffror och även osäkerhet i rasföreningarnas uppskattningar. Differensen på 5 000-10 000 hästar kan dock bedömas som rimlig mot bakgrund av att antalet föl som ligger utanför kartläggningen bedöms vara litet och att viss nettoimport förekommer. Bland hästar som härstammar från oregistrerade föl kan förekomma både fullstora hästar och ponnyer.

Slutsatser av kartläggningen av övriga hästraser

De hästraser som behandlats i detta avsnitt svarar mot ett hästantal av ca 52 000 eller 19 % av hästbeståndet i Sverige. Tillsammans med travhästar, engelska fullblod och halvblod täcker dessa raser praktiskt alla hästar som finns i Sverige. Utöver detta antal förekommer hästar som inte tillhör någon speciell ras och hamnar utanför avelsföreningarnas bedömningar. Med ledning av SCB:s undersökning kan detta antal uppskattas till mellan 5 000 och 10 000 individer. Uppskattningen är osäker då det förekommer felkällor i båda materialen.

Islandshästar, nordsvenskar och ardenner svarar för knappt 60 % av de ca 52 000 av de övriga hästarna. Här finner vi en relativt stor andel brukshästar och hästar som används i kommersiella verksamheter kopplade till turism och fritid. Det senare gäller i synnerhet islandshästarna där antalet hästar ökat kraftigt. Sammantaget är betydelsen av övriga hästraser intressanta för landsbygdens utveckling då ett relativt stort antal används i kommersiella verksamheter.

Under de senaste 10-20 åren har antalet hästraser ökat i Sverige. Ökningen är ett tecken på att hästsporten blivit mer mångsidig och att aktiviteter som tidigare var ovanliga numera utövas av många.

4.6 Ponnyer

Russ

En viktig ponnyras i Sverige är russet. Svenska Russavelsföreningen ansvarar för stambok för rasen. År 2003 betäcktes 563 russton och det totala antalet russ uppgick det året till ca 8 000 enligt föreningens uppskattning. Medelåldern på de svenska russen är hög. Det är inte ovanligt med att ett russ blir över 30 år.

Inom russavel sker uppfödningen i huvudsak som fritidssysselsättning av mindre uppfödare med i de flesta fall 1 till 2 ston, förutom Lojsta hed på Gotland, där 50 ston betäcks varje år. Russen på Lojsta hed har olika ägare. Uppfödningen är förhållandevis jämnt spridd över landet och speglar befolkningstätheten.

Det svenska gotlandsrusset är en bra barnhäst och har många användningsområden.

- Under 2003 kom ca 600 russ till start i ponnytrav. Därtill kommer ca 200 russ som är aktiva inom ponnygaloppen.
- Ca 4 000 till 6 000 russ används som familje- och tävlingshästar. De flesta russ mäter in som B-ponnyer och de förekommer inom såväl hoppning, dressyr och fälttävlan som terränghoppning.

Uppskattningsvis ca 1 000 russ används som ridskolehästar.

Medelpriset på en unghäst ligger på 8-10 000 kr, medan medelpriset på ett äldre russ ligger på 15-18 000 kr.

Shetlandsponny

Shetlandsponny är en stor ras i Sverige om man ser till antalet individer. Till storleken är Shetlandsponny bland de minsta av alla ponnyraser i Sverige och används i stor utsträckning som ridhäst för mindre barn. Sveriges Shetlandssällskap håller stambok för shetlandsponnyer och enligt sällskapet statistik uppgick antalet betäckningar år 2003 till 1 247. Antalet betäckningar har minskat under en följd av år vilket också medfört att totalantalet vuxna djur sjunkit något. Ca 13 000 shetlandsponnyer fanns registrerade hos avelsföreningen år 2003. Därutöver uppskattas att det finns ca 7 000 som är oregistrerade.

Ett 10-tal lite större uppfödare driver en mer affärsmässigt inriktad verksamhet, men en stor del av shetlandsuppfödningen sker hos ägare med ett eller två shetlandsston.

Shetlandsponny kan om den inte utbildas väl, vara envis och svårhanterlig. Trots detta har den blivit en populär sällskapshäst och används därutöver som utställningshäst, i körning och framförallt som ridhäst. Shetlandsponny är också en bra introduktion till ponnygaloppen.

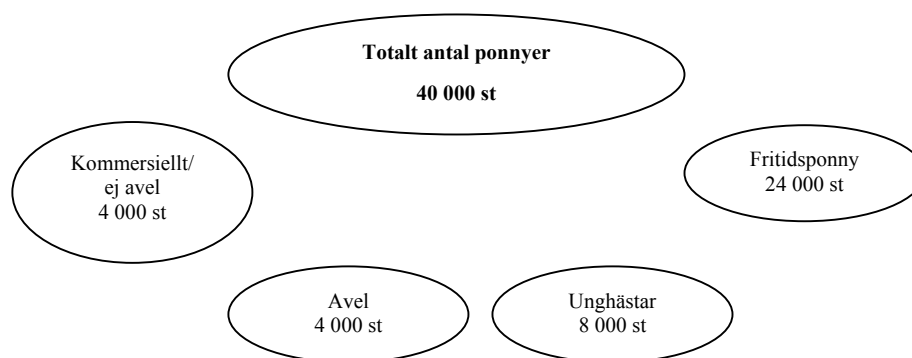
Ett problem med utbildning av shetlandponnyer är att den är för liten för att bära vuxna ryttare. Tillgången till små unga ryttare som kan utbilda shetlandponnyer är begränsad.

Övriga ponnyer

Vid sidan av russen är Welsh, New Forest, Connemara och Svensk Ridponny vanliga ridponnyraser. Därutöver finns ett flertal antalsmässigt mindre raser. Sammantaget uppgick antalet betäckningar för Övriga ponnyer till drygt 2 000 år 2003 och det totala antalet till 40 000. Det finns ett litet antal större och kommersiellt arbetande uppfödare, men merparten av den svenska aveln av ponnyer sker på renodlad hobbybasis.

Utöver den avel som bedrivs i Sverige förekommer import av ridponnyer som kan uppskattas till minst 1 000 individer per år.

Figur 5 Uppskattning av antalet ponnyer, övriga ponnyraser

Ridponnyer används i första hand som ridhäst till barn och ungdomar. Ett inte oväsentligt antal – i första hand importerade ponnyer återfinns på ridskolor och ett par hundra används som renodlade tävlingshästar. Ponnyer indelas i klasser efter storlek (A-D). Den största storleken, D-ponny, har en mankhöjd på upp till 1,48 m. Högre hästar räknas som fullstora.

Av de hästhållare som håller ponnyer är en mindre del kommersiellt inriktade. Det rör sig främst om större uppfödare som säljer föl/unghästar till fritidssektorn.

4.6.1 Tävlingsverksamhet

Under efterkrigstiden har ponnysporten haft en snabb utveckling. Även avelsarbetet med inriktning mot ridponnyer har utvecklats. En del ledare inom ponnysporten insåg tidigt behovet av aktiv satsning och coachning av unga ryttarna. Dessa satsningar har sedan följts upp av uppfödarna.

Inriktningen har varit att korsa in små fullblod och arabiskt fullblod och på så vis avla fram en lättare, elegantare och mer ridbar liten häst.

Detta har avspeglats i prissättningen på ponnyer. I dag är det inte sällsynt att bra ponnyer betalas till avsevärt högre priser än motsvarande stora hästar.

Dressyr, hoppning, fälttävlan

Svenska ponnyryttare har haft internationella framgångar. Detta har även fungerat som en bra inskolning till stor häst. De flesta av dagens framgångsrika svenska tävlingsryttare har börjat sin karriär på ponny. Totalt finns ca 22 000 licensierade ponnyryttare.

Galopp

Inom Svensk Galopp finns en särskild sektion för ponnygalopp. På alla de stora svenska galoppbanorna arrangeras regelbundet galopploppningar för A-, B-, C- och D-ponnyer. Svenska Mästerskapen i ponnygalopp avgörs vanligen på den legendariska lantliga kapplöpningsbanan Österängen i anslutning till Strömsholm.

Även ponnygaloppen har en viktig funktion för tidig erfarenhet av en verksamhet som för flera framgångsrika ponny jockeys har utvecklats till ett yrke.

Trav

Även travet arrangerar speciella ponnyloppningar. I första hand används shetlandsponnyer och russ. På Romme travbana på Gotland arrangeras särskilda russlopp.

Arrangemang och deltagande i tävlingsklasser

Totalt anordnades 527 tävlingar för ponny 2004 på regional, nationell, elit och internationell nivå. Av tävlingarna var 406 regionala, 45 nationella, 7 elit och 21 internationella. Av tävlingarna var 32 ponnygalopp tävlingar.

Under 2004 hade de svenska ponnydressyryttarna 440 tävlingsklasser till förfogande (avd B, C och D). Samtliga dessa var i lätt och medelsvår klass. Sammantaget gjordes 6 234 starter.

Ponnyhoppnyttarna hade under 2004 möjlighet att välja bland 969 klasser i lätt, medelsvår och svår (4) klass (avd B, C och D). I dessa gjordes 22 852 starter.

I ponnyfälttävlan arrangerades 44 klasser, varav samtliga i lätt och medelsvår klass (avd B, C och D). Totalt genomfördes 733 starter.

4.6.2 Slutsatser av kartläggningen av ponnyer

Antalet ponnyer kan uppskattas till mellan 60 000 och 70 000, vilket motsvarar ungefär ¼ av hästbeståndet i Sverige. Ponnyerna är centrala för den i Sverige omfattande barn- och ungdomsverksamheten kring hästen. De första kontakterna en person har med häst är normalt genom en ponny och insatser som görs för att främja barns- och ungdomars ridsportsaktiviteter riktas därför till stor del mot denna hästtyp.

Ponnyerna används i huvudsak som fritidshästar. Ett inte oväsentligt antal finns dock på ridskolor.

4.7 Sammanställning

I det följande ges en sammanställning av tidigare avsnitt i kapitel 4.

4.7.1 Antal hästar fördelade på huvudkategori

Med ledning av uppgifterna i avsnitten 4.2-4.6 kan följande sammanställning göras över antalet hästar uppdelade på huvudanvändningsområden. Siffrorna är grovt skattade men ger en uppfattning om storleksordningarna.

Tabell 10 Sammanställning av antal hästar efter huvudkategorier

	Företagsankn ej hobby, ej avel	Avel	Unghästar	Hobby/fritid	Summa
Travhästar	10 000	15 000	10 000	30 000	65 000
Engelskt fullblod	1 300	1 300	1 000	4 400	8 000
Svenskt halvblod	9 000	10 000	20 000	41 000	80 000
Islandshästar	2 000	2 500	3 500	10 000	18 000
Nordsvenska hästar	2 500	1 000	1 500	2 000	7 000
Ardennerhäst	1 500	500	1 000	1 000	4 000
Arabiskt fullblod	500	500	1 000	3 000	5 000
Övriga hästar exkl ponnyer	500	1 500	2 000	6 000	10 000
Russ	1 000	800	1 600	4 600	8 000
Shetlandspanny	1 500	2 000	4 000	12 500	20 000
Övrig ponnyer	4 000	4 000	8 000	24 000	40 000
Totalt	33 800	39 100	53 600	138 500	265 000

Som framgår av tabellen uppgår antalet hästar på företag andra än hobbyföretag till ca 34 000 svarande mot 13 % av det totala antalet hästar. Till detta kommer hästar som används för kommersiell avel samt unghästar som utbildas på kommersiell basis. Inkluderas även dessa kan antalet hästar på företag andra än hobbyföretag grovt uppskattas till 45 000 svarande mot 17 % av totala antalet hästar. Resterande ca 220 000 hästar utgörs av hobby- och fritidshästar, av vilka ca 80 000 utgörs av avelshästar och unghästar.

Någon åtskillnad har inte gjorts i tabellen på fritid och hobby, vilket heller inte har bedömts som intressant. Hobby kan ibland innefatta viss mindre affärsverksamhet som inte i första hand drivs i vinstsyfte utan mer för att det är roligt att syssla med hästar.

4.7.2 Öppet odlingslandskap

Bristen på statistiskt underlag medger endast överslagsmässiga bedömningar av hur många hektar betesmark som hästarna håller öppet. Utgår man från att varje häst utom ponnyer betar 0,39 hektar, d v s lika mycket som genomsnittshästen i LBR, skulle dessa hästars betesbehov motsvara ca 77 000 ha. Till detta kommer ponnyernas betesbehov som kan uppskattas till ca 14 000 ha. Man kan dock på goda grunder anta att beteskoefficienten 0,39 är hög om man ser till genomsnittliga förhållanden. Många hästar utnyttjar bete endast marginellt. I stället går de i mindre rasthagar och får sitt behov av grovfoder i huvudsak täckt genom höutfodring även under sommarsäsongen. Den verkliga siffran över utnyttjad betesmark torde därför ligga under 90 000 ha. Hur mycket under är svårt att säga men att det verkliga betesutnyttjandet kan ligga i intervallet 60 000 - 80 000 hektar förefaller inte orealistiskt.

Förutom bete förbrukar hästar hö och annat grovfoder samt spannmål som praktiskt taget helt kommer från det svenska jordbruket. Man kan räkna med att arealbehovet för detta ligger

någonstans i intervallet 130 000 – 150 000 ha vilket motsvarar ca 5 % av den totala åkerarealen.

4.7.3 Djurmiljö

För den andel hästar som används i kommersiell verksamhet kan man räkna med att skötsel och djurmiljö som regel ligger på en hög nivå. Hästarna representerar ett högt värde och genererar ofta också goda inkomster. Förutsättningarna för hästhållningen kan bedömas som goda i de fallen.

För det stora antal hästar som används till fritid och hobby kan situationen i en del fall vara en annan. För närvarande är kunskapen om den populationen bristfällig. För att få ökad kunskap krävs nya undersökningar. Vissa provundersökningar har genomförts för att få fram statistisk metodik för detta.

I ett nationellt tillsynsprojekt genomförde Jordbruksverket under 1997 en studie där djurmiljöfrågor rörande hästar studerades. Resultatet publicerades i rapporten Hästhållning 1997- Projektinriktad djurskyddstillsyn av hästhållning i Sverige, Rapport 1998:23.

En kort sammanställning av rapporten visade följande resultat vid besök hos hästägarna:

- 98 % släpper ut sina hästar dagligen
- 90 % släpper sina hästar på sommarbete; 60 % mer än 4 månader
- 97 % har bra skötta hästar
- 80 % har en sammanfattningsvis godtagbar hästhållning

De vanligaste bristerna som upptäcktes vid besöken var:

- för låg takhöjd
- för små boxar och spiltor
- avsaknad av ligghall eller annat skydd mot väder och vind
- för smala gångar och boxdörrar
- felaktig uppbindning i spilta
- för lite eller för dåligt strö
- inte utrymme för djur som behöver särskild vård
- elledningar etc utan skydd
- dåliga staket

4.7.4 Miljöpåverkan

Hästarnas miljöpåverkan hänger dels samman med stallgödsellagring och stallgödselhantering, dels olägenheter för en del personer som bor i närheten av häststall. Det finns inget underlag som sammantaget beskriver situationen på dessa områden. Det finns dock exempel på kommuner där problem förekommer och att detta beaktas i bl a byggnadsplanering.

Vid tillsynsseminarium med miljöinspektörer från kommuner och länsstyrelser fick Jordbruksverket signaler om att tillsynsmyndigheterna ofta tycker att hanteringen av gödsel upplevs som otillfredsställande hos hästhållare. Framförallt gäller detta småbesättningar.

Jordbruksverket har en roll som tillsynsvägledande myndighet enligt miljöbalken och kommer i kontakt med bl a frågor som rör hästarnas miljöpåverkan. I avsnitt 7.1.4 behandlas detta närmare.

Vid sidan av Jordbruksverkets och andra myndigheters arbete med hästmiljöfrågor har hästnäringen själv ett organ, Hästnäringens Miljöråd (HMR), som arbetar med yttre miljön

gentemot organisationer på central nivå, lokalt och på medlemsnivå. HMR:s verksamhet startade 1998 efter att behov uppkommit i samband med en hästriksdag.

4.8 Utbildning

Utbildningar som rör hästar bedrivs på flera platser i landet och med olika inriktningar. Av landets 48 naturbruksgymnasier finns utbildning med inriktning på häst på ca 30 skolor. Skolorna är jämt fördelade över landet. Det enda län som inte har hästutbildning är Gotlands län. De utbildningar som beskrivs nedan utgör en sammanställning på utbildningar som bedrivs inom det offentliga utbildningsprogrammet.

Utbildningsanstalter på riksnivå

- Hippologprogrammet anordnas sedan 1994 av SLU i samverkan med de tre riksanställningarna Flyinge, Strömsholm och Wången. Samtliga elever (utom de som har valt travinriktning) går första året på Flyinge och läser då bl a allmän häst- och veterinärlära. Hippologprogrammet är landets enda universitetsutbildning med renodlad hästinriktning.

Eleverna har möjlighet att specialisera sig mot ridinstruktörsutbildning som sker vid Strömsholm och utbildning mot stallchef som sker vid Flyinge. För utbildning med inriktning mot trav sker hela utbildningen vid Wången, där även galoppens utbildning sker. Wången och Strömsholm har också fokus på specifika aktiviteter som islands-hästar.

- Hästsportens folkhögskola, Strömsholm, som erbjuder grundläggande utbildning och förberedelse för arbete som ridlärare (ridinstruktörs- och bitr. ridinstruktörsutbildning). För att bli antagen krävs vissa grundläggande utbildningar på distriktsnivå samt godkända antagningsprov. I samverkan med Ridskolan Strömsholm erbjuds även fortbildningsutbildningar för redan yrkesverksamma ridinstruktörer.
- Riksidrottsgymnasiet, Strömsholm, som är ett elitgymnasium där eleverna ofta tar med sig egen häst. I de flesta fall är eleverna inackorderade på skolan under läsåret.
- SLU genomför dessutom ett antal fristående kurser och fortbildningskurser med relevans för yrkesverksamma inom hästsporten.
- Hovslagarutbildning. Hovslagarutbildning sker vid Sveriges Hovslagarskola i Skara. Utbildningen är på 2 år. Hovslagarnas arbete beskrivs längre fram i rapporten.
- Veterinär- och agronomutbildning. Båda utbildningarna sker vid SLU. Utbildningen till veterinärer omfattar studier på 5,5 år. I Sverige utbildas årligen totalt ca 70 veterinärer. Agronomutbildningen ges på Agronomprogrammet och är på 4,5 år.

Övriga utbildningsanstalter

- Naturbruksgymnasier, där utbildningsplanen är inriktad mot häst och där skolan tillhandahåller häst. I de flesta fall är eleverna inackorderade på skolan under läsåret.
- Eftergymnasiala utbildningar erbjuds av naturbruksskolorna. De flesta av dessa utbildningar är på 40 veckor. En del av utbildningarna ger behörighet till Hippologprogrammet medan andra syftar till kompetens att utföra avverkning och utkörning med häst eller förberedelse för vidare studier som anställd eller egen företagare.

4.9 Ekonomi

En bred beskrivning av ekonomin kring hästar finns i rapport Hästnäringens samhälls-ekonomiska betydelse i Sverige (SLU rapport 155:2004). I studien belyses hästens samhällsekonomiska betydelse på sysselsättning, omsättning, skatteintäkter och bruttonationalprodukt. Totalt visar studien att hästnäringen i vid bemärkelse omsätter 45 miljarder kr (2002). Antalet årsarbetsverken uppgår till drygt 28 000.

En huvudkomponent i den vidare definition av hästnäring som SLU tillämpar i studien är vad vi i de inledande avsnitten benämnt hästhållning och som begränsar sig till personer, organisationer och företag som äger eller på annat sätt har det direkta ansvaret för en eller flera hästar. Det finns ingen uppgift över hur många hästhållare som finns i landet men man kan med ledning av underlag som framkommit i utredningen skatta dessa till någonstans mellan 90 000 och 130 000. Vid diskussioner om åtgärder och utvecklingspotentialer m m ser Jordbruksverket denna grupp som en viktig målgrupp. Olika frågor som rör just denna grupp är därför intressanta att lyfta fram i en kartläggning. En fråga som studerats översiktligt är de ekonomiska förutsättningarna för gruppen vilket också kommer att redovisas i det följande. Bristen på statistiskt underlag gör att siffrorna många gånger grundas på antaganden. Siffrorna ger dock en uppfattning om hästhållarnas ekonomiska situation.

I det följande redovisas grunderna för kostnads- och intäktsuppskattningarna. Under kostnadsavsnittet redovisas förutom rena kostnadssiffror också en del fakta kring företag som tillhandahåller insatsvaror till hästhållare. Den ekonomiska redovisningen ansluter i stort till de principer som gäller vid beräkning av det s k nettoförädlingsvärdet i EAA-kalkylen² för jordbruket.

4.9.1 Kostnader

I det följande belyses översiktligt typiska kostnader för fritids- och hobbyhästar.

Siffrorna är hämtade från LRF:s grundkalkyl för häst enligt LRF:s hemsida ”Lönsamt hästföretaganden”. För stallkostnad, försäkringar och transporter har en del kompletterande antaganden gjorts. Beloppen som redovisas är exklusive moms.

Stallkostnader

Många privatpersoner som äger hästar hyr in dessa i stall som kan vara privata eller höra till en klubb eller förening. Vissa klubbar/föreningar har även stallplatsuthyrning vid sidan av ridskoleverksamhet.

Kostnaden för att hyra in sig i ett stall varierar mycket beroende på var i landet man befinner sig. Kring större tätorter är det förhållandevis dyrt. En inte ovanlig stallplatskostnad (kallhyra) är 1 500 kr/månad i dessa regioner. I det beloppet ingår inte foder. I vissa fall kan man köpa till utfodring (foder plus utfodringstjänst). Månadskostnaden blir då betydligt högre.

På rena landsbygden och runt mindre orter är stallplatskostnaden som regel betydligt lägre än runt storstäderna. Runt 300 kr/månad är inte ovanligt.

Kostnader för eget stall är ofta inte är lägre än kostnader för hyrd stallplats. Fördelen med eget stall är att detta ofta finns i anslutning till bostaden och hästen blir mer lättillgänglig.

I kalkylen har den genomsnittliga kostnaden för stallplats uppskattats till 850 kr/månad (kallhyra) vilket överensstämmer med stallplatskostnaden enligt LRF:s grundkalkyl.

² EAA är en förkortning för Economic Accounts for Agriculture som är en sektorkalkyl för jordbruket.

Foder och strö

En fritidshäst förbrukar enligt LRF:s kalkyl knappt 2 000 kg hö per år och 550 kg spannmål. Visst tillskott behövs i form av mineralfoder m m. Sammantaget uppgår foderkostnaden till 5 838 kr enligt kalkylen. Till detta kommer beteskostnad med 2 250 (90 betesdagar) och strömedel 1 080 enligt LRFs kalkyl.

En häst som tävlar förbrukar något mer foder och ställer också större krav på fodrets kvalitet.

Veterinär

För fritidshästar anlitas veterinär normalt endast då hästen drabbas av sjukdom eller skada. Kostnaden kan då bli hög även om hästen är försäkrad (självriskbelopp). Under en flerårsperiod behöver normalt en veterinär anlitas i något sammanhang. En avsättning som balanserar veterinärkostnaden kan vara 1 000 kr/år vilket också kan ses som en årskostnad för veterinär. Beloppet överensstämmer med vad som tagits upp som veterinärkostnad i LRF:s grundkalkyl.

Hovslagare

Enligt LRF:s kalkyl uppgår årskostnaden till 3 660 kr. Man utgår då från verkning och skoning 6 gånger per år och en kostnad på 720 kr per tillfälle.

Försäkringar

De flesta fritidshästar är försäkrade för livbelopp samt för djursjukvård i samband med skador och sjukdomar. Agria rekommenderar en typ av försäkring för ett svenskt halvblod (10 år) som omfattar bl a veterinärvård och livbelopp upp till 10 000 kr. Premien för denna försäkring uppgår till 2 300 kr per år, vilket belopp har satts in i kalkylen.

Utrustning och förbrukningsmaterial

Kostnaden för utrustning i form av t ex hästtäckan och sadlar är en annan viktig kostnadspost. Även förbrukningsmaterial som t ex rör hästens vård drar kostnader. Sammantaget beräknas årskostnaden för utrustning och förbrukningsmaterial uppgå till 900 kr vilket är högre än vad tagits upp i LRF:s kalkyl.

Transporter

En post som inte tagits upp i LRF:s kalkyl är transporter. Denna kostnad har bedömts som väsentlig varför en komplettering gjorts.

Man kan dela upp transporterna för fritidshästar i två delar. En del är resor till och från stallet. Ofta sker dessa med bil då avståndet är stort. Vid sidan av resor till och från stallet finns behov av transporter i samband med olika amatörtävlingar.

Transportkostnaderna är svåra att beräkna då underlag saknas. En försiktig skattning av kostnaden för resor till och från stall utgår från att 50 % av resorna sker med bil och att avståndet är 20 km fram och tillbaka. Om man räknar 15 kr per mil blir totalkostnaden 3 000 kr. Kostnaden för transport av häst till och från tävlingar uppgår till ganska höga belopp per mil eftersom kostnaden för hästtransportkärna ingår. Antalet transporttillfällen är dock betydligt färre jämfört med resor till och från stall varför totalkostnaden grovt uppskattats till 1 000 kr.

Övriga kostnader

Utöver vad som tagits upp ovan förekommer en del övriga kostnader som är svåra att specificera och uppskatta. Det kan röra sig om klubbavgifter, specialträning av häst och tävlingsavgifter (amatörtävlingar). Totalt sett är de övriga kostnaderna inte så höga som

någon av de kostnadsposter som listats ovan. För att få kostnadsuppställningen fullständig har ett belopp av 300 kr antagits.

Totalsammanställning

I tabell 11 redovisas en sammanställning över kostnadsuppskattningarna enligt vad som redovisats ovan.

Tabell 11 Uppskattning av kostnader för fritidshäst (kr/häst)

	Kr/mån	Kr/år
Stallplats	850	10 200
Strömedel		1 080
Grovfoder		6 503
Övrigt foder		1 585
Hovslagare		4 320
Försäkring		2 300
Veterinär		1 000
Utrustning och förbrukningsmtrl		900
Övrigt exkl transporter		300
Transporter		4 000
Summa		32 188

Bland kostnaderna ingår inte värdeminskning av häst och kostnader för arbete. Kalkylen ska ses som en grundkalkyl för en fullstor fritidshäst i ett område som inte ligger i närheten av större tätort och inte utgör extrem glesbygd.

För hästar som används i avancerad tävling är kostnaderna högre. Hur mycket högre är svårt att bedöma. Kostnadsuppskattningar som gjorts inom ramen för utredningen pekar på att kostnader på över 100 000 kr inte är ovanliga för framgångsrika hästar inom t ex trav och galopp. Antalet sådana hästar är litet och påverkar genomsnittskostnaden måttligt om man ser till alla hästar. I kostnadsuppskattningen i tabell 11 har siffran 40 000 kr satts in som grundkostnad för fullstor häst med ledning av den kostnadsuppskattning som redovisats ovan och tillägg för moms och antaganden om viss värdeminskning av anskaffad häst. Till detta har lagts belopp på bedömningsmässiga grunder för hästar som har en annan och högre kostnadsbild. Tilläggen är utslagna på hela rasgruppen. Om t ex 20 % av hästarna i rasgruppen har en kostnad av 80 000 kr och resterande 40 000 kr blir genomsnittskostnaden som anges i tabellen 48 000 kr.

För ponnyer har ett något lägre belopp antagits än de 40 000 kr som avser fullstor häst.

Siffrorna i tabellen är osäkra som mått på hästhållarnas totalkostnader men ger ändå en uppfattning om nivån på dessa.

4.9.2 Intäkter

De viktigaste intäkterna för hästhållarna är:

- Prispengar från tävlingar (förekommer mycket inom trav och galopp)
- Intäkter från ridskoleverksamhet och annan verksamhet där häst används i samband med utbildning
- Intäkter från hästturism
- Intäkter från avel
- Intäkter från försäljning av unghästar

- Premier i olika former (gäller främst trav och galopp)
- Bidrag av olika slag

I tabell 12 visas totala intäkter och kostnader för hästhållare. Kostnadsuppskattningen har redovisats tidigare. Intäkterna baseras på uppgifter om prispengar från tidigare avsnitt samt uppskattningar om intäkter från ridskoleverksamhet och annat som listats i uppställningen ovan. Hänsyn har inte kunnat tas till alla förekommande bidrag som ersättningar från olika jordbruksstöd och bidrag från idrottsrörelsen.

Tabell 12 Uppskattning av intäkter och kostnader för hästhållare

	Intäkter Mkr	Kostnader Mkr
Trav- och galopphästar	1 108	3 650
Svenskt halvblod	1 300	3 200
Övriga hästar exkl ponnyer	550	1 760
Ponnyer	433	1 600
Summa	3 391	10 210

Som framgår av tabellen understiger intäkterna kostnaderna markant vilket också är i linje med vårt tidigare konstaterande att flertalet hästar används för rekreation och inte i kommersiell verksamhet. Merparten av de intäkter som redovisas faller också på ett fåtal hästar. Intressanta grupper är här det tusental hästhållande företag och organisationer som sysslar med ridskoleverksamhet och hästturism som beskrivs längre fram i rapporten. Verksamheterna de bedriver riktar sig till en bred elev- och kundkrets som nyttjar hästar som finns på dessa företag och organisationer.

För främst trav och galopp kommer intäkterna till stor del från prispengar som i sin tur kommer från spelverksamheten. Hästhållningen inom travet och galoppen är därför mycket beroende av en hög spelomsättning.

Mycket av tjänster och förnödenheter som hästhållare köper in och som avspeglar sig på kostnadssidan kommer från jordbrukare och andra företagare på landsbygden. Hästhållningen är därigenom sysselsättningsskapande för landsbygden. Hästhållning är också en viktig drivkraft till att folk bosätter sig på landsbygden.

Om man beaktar hela omsättningen i hästnäringen är beloppen betydligt högre än vad som redovisas i tabell 12 vilket framgår av SLUs rapport "Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse i Sverige".

4.9.3 Kartläggning av viktigare kostnadsposter för hästhållare

Privatpersoner/Företag och organisationer som hyr ut stallplatser till hästhållare – allmän beskrivning

Jordbrukare med kombinerad verksamhet är en viktig kategori företagare som hyr ut stallplatser till hästhållare. I en del fall hyrs enbart boxplats ut och hästhållaren själv ombesörjer utfodring och annat som rör hästens dagliga skötsel. I många fall tillhandahåller jordbrukaren också foder och utfodringstjänster och får genom detta ytterligare en inkomst.

Även ridklubbar hyr ut boxplatser till medlemmar och även i vissa fall till utomstående. I samband med tävlingar som klubbarna arrangerar sker ofta korttidsuthyrning av stallplatser.

Vid sidan av jordbrukare och ridklubbar förekommer också att privatpersoner, som har eget häststall och egen häst och har stallplatser över, upplåter dessa till utomstående. Det finns

också ett antal personer som inte är jordbrukare eller är knutna till ridklubb som på företagsbasis hyr ut boxplatser till hästhållare.

Hur marknaden mer exakt ser ut för uthyrning av stallplatser har inte närmare kartlagts inom utredningen. En grov uppskattning från LRF visar att 12 000 stallplatser upplåts av jordbrukare och ungefär lika många av övriga aktörer. LRF skattar att värdet av denna uthyrning skulle uppgå till 115 Mkr (2003) för jordbruket och lika mycket för övriga. Till detta kommer 60 Mkr för tjänster i form av service exkl foder och beten. För jordbrukardelen används uppgifter från en undersökning riktad till LRF:s medlemmar. För övriga rör det sig om rena uppskattningar.

Företag/organisationer som säljer foder till hästhållare – allmän beskrivning

Hästarnas försörjning med grovfoder, spannmål och betför tillgodoses praktiskt taget helt från det svenska jordbruket. Värdet kan skattas till någonstans mellan 1 500- 2 000 Mkr. I förhållande till jordbrukssektorns totala omsättning motsvarar detta runt 5 %. En del av jordbrukssektorns försäljning till hästhållare går via foderhandeln där viss förädling sker. För att få en helhetsbild är det därför intressant att även studera företag som vidareförädlar råvaror från jordbruket och tillgodoser hästhållarnas behov av andra fodermedel.

Bortsett från havre, betför och hö konsumerar svenska hästar specialfoder och fodertillskott. Syftet är i de flesta fall att förbättra förutsättningar för tillväxt och prestation.

Fodermarknaden karaktäriseras av få aktörer. Förutom 1-3 större aktörer – alla med koppling till Lantmännen – är de övriga specialfoderföretagen relativt små.

Några fakta om djursjukvård

De flesta av djurförsäkringsbolagen erbjuder i dag hästförsäkringar som täcker upp merparten av de veterinära kostnaderna. Dock svarar hästägarna själva för den så kallade självrisken.

De förändrade förutsättningarna för veterinärverksamhetens finansiering har lett till en ökande grad av specialisering. I Sveriges Veterinärförbund finns ca 400 veterinärer i hästsektionen. Anslutningsgraden bedöms av förbundet vara hög. En del av hästveterinärerna arbetar som egna företagare och driver en självständig ambulande verksamhet.

Allt större krav på mer avancerad djursjukvård på hästsidan har lett till utveckling av ett antal större mer specialiserade hästkliniker.

Några exempel på sådana är:

- ATG Klinikerna AB med 23 fristående kliniker från Malmö i söder till Boden i norr.

Bland djursjukhusen som behandlar hästar finns:

- Djursjukhuset i Helsingborg. En av Sveriges större veterinärkliniker med resurser och kapacitet för de flesta former av behandling.
- Hästsjukhuset Strömsholm, Kolbäck. En av Sveriges större veterinärkliniker med resurser och kapacitet för de flesta former av behandling.
- Hallands Djursjukhus i Slöinge.
- SLU, Ultuna i anslutning till veterinärutbildningen. Mycket välutrustad och med kapacitet för de flesta former av veterinär diagnostik, analys och behandling.

Bland övriga hästkliniker finns:

- Ale Djurklinik, Nödinge.
- Alingsås Djurklinik, Alingsås.
- Flyinge AB, Flyinge.

- Hälsinglands Djurklinik, Hudiksvall.
- Mälaren Hästklinik utanför Sigtuna. Tre till fem veterinärer är specialiserade på häst. Resurser för såväl avancerad hältutredning, som röntgen, ultraljudsundersökningar och operativa ingrepp.
- Euro Vets AB utanför Halmstad. Specialisering på hältutredningar med tillgång till utrustning för rörelseanalys, röntgen, ultraljud med mera.
- Stenestad Hästklinik utanför Tågarp i Skåne. Tre veterinärer. Kapacitet för de flesta former av diagnos, analys och behandling.
- Katrineholms Djurklinik, Katrineholm.

Några fakta om hovslagarbranschen

Enligt Sveriges Hovslagareförbund finns det i Sverige ca 2 000 verksamma hovslagare. Av dessa är ca 50 % verksamma på heltid. Hovslagarutbildning erbjuds i Skara. Hur stor andel av de verksamma hovslagarna som är utbildade är inte känt men uppskattas av Svenska hovslagarföreningen till 40 %. Hovslageri är ett hantverksyrke och de allra flesta av de verksamma hovslagarna arbetar som egna företagare.

En hovslagare som arbetar med hovslageri på heltid bedöms kunna ta hand om ca 150 hästar i skoning och ca 200 hästar i verkning per år. Varje häst skos eller verkas i genomsnitt en gång var sjätte vecka. Med hänsyn till att många hästar går på bete under sommaren innebär detta normalt ca 6 till 8 verkningar eller skoningar om året. Travare och galoppörer verkas och skos betydligt oftare.

Av hela det svenska beståndet av hästar bär mindre än hälften skor och skos därför regelbundet.

Kostnaderna för verkning och skoning varierar starkt över landet. I de dyrare delarna, Skåne, Mälardalen och Östergötland, kostar det normalt ca 1 000 kr inkl moms att sko en häst. I Norrland, där det är billigast, går det att få en häst skodd för ca 550 - 600 kr inkl moms.

Några fakta om försäkringsbranschen

Det största bolaget på djurförsäkringar är Agria med totalt ca 375 000 kunder och en samlad omsättning på 800 Mkr. Agria ägs av Länsförsäkringar och anger själva att de har en markandsandel på ca 50 % i hästsektorn, vilket motsvarar 107 000 försäkrade hästar. Förutom Agria finns även Folksam, If, Sveland samt några mindre aktörer på försäkringsmarknaden för häst.

De finns ett flertal olika modeller för hästförsäkringar. Dessa täcker hela skalan från rena livförsäkringar till försäkringar som endast täcker veterinärvård och ett stort antal olika försäkringserbjudanden däremellan.

Representanter för Agria bedömer att mer än 80 % av alla hästar har någon form av försäkring. Sammantaget svarar hästförsäkringarna för en omsättning på mellan 600 och 800 Mkr.

Något om strukturen hos företag som säljer utrustning och förbrukningsmaterial till hästhållare

Rubriken utrustning och förbrukningsmaterial täcker ett brett spektrum av olika produkter. De viktigaste är:

- Tävlings- och träningssulky samt selar, tävlings- och träningskläder till travet.
- Sadlar, träns och annan specialutrustning samt stövlar, ridbyxor och tävlingsdräkter för galoppsporten.
- Sadlar, träns, täcken, benskydd, grimmor, spön och annan utrustning för ridsporten.

- Specialiserade vagnar, selar samt annan utrustning för körsporten.
- Hästskor, söm samt utrustning till hovslageri.
- Kläder för rid- och körsport inklusive stövlar och skor, hjälmar, ridbyxor, underkläder, tröjor och skjortor, jackor och tävlingskläder.
- Stallinredningar samt utrustning för stallar och skötsel av stallar

Strukturen i segmentet karaktäriseras av ett stort antal aktörer. Detta visar sig bland annat i en prisbildning med stor spännvidd. Viss produktutveckling förekommer också.

Totalt finns i Sverige ca 200 grossister och agenter. De flesta är relativt små men ett 30-tal har en relativt hög omsättning.

Merparten av grossisterna säljer importerade produkter. Ett litet antal aktörer har dock utvecklat även exportinriktad verksamhet.

I detaljhandelsledet finns ca 450 till 500 butiker. Dessa inkluderar Granngården (Lantmännen) med ca 140 butiker. Många av ridsportbutikerna är små och bedrivs på hobbybas. Ca 150 butiker har ett mer komplett sortiment.

Ett antal specialiserade butiker finns i anslutning till de större travbanorna.

Företag som tillverkar hästtransporter i Sverige

Försäljning av hästtransporter samt inredning och ombyggnad av hästbussar omsätter ca 500 Mkr. Ca 80 % av sålda hästtransporter är tillverkade i Sverige medan merparten av all ombyggnad av hästbussar sker utanför Sverige. Scania och Volvo är stora leverantörer av chassi till hästbussar. Mindre hästbussar med plats för två till tre hästar byggs i Sverige av Boj och Umeåsläpet.

4.10 Könsfördelning

Hästnäringen i vid mening kan delas in i flera undergrupper. En viktig undergrupp som fokuserats på i utredningen är hästhållare. Om man speciellt ser till landsbygden är företagare som tillhandahåller tjänster och förnödenheter till hästhållare en viktig grupp. Andra viktiga grupper är:

- Tränare och hästskötare som arbetar med andras hästar (frivilliga och anställda)
- Tävlingsryttare, tävlingskuskar och andra som tävlar med häst utan att själva vara hästhållare

Personer som:

- är anställda inom alla organisationer och föreningar andra än ridskolor som finns uppbyggda kring hästen
- frivilligt arbetar i dessa organisationer
- är anställda på ridskolor
- frivilligt arbetar på ridskolor
- får ridundervisning på ridskolor
- är anställda vid tävlingsarenor för olika hästaktiviteter
- frivilligt arbetar med tävlingsarrangemang
- arbetar inom service (restauranger m m) med anknytning till ridanläggningar
- utbildar sig på gymnasier och andra skolor som behandlats i avsnitt 4.8
- förmedlar utbildning på dessa skolor
- arbetar inom djursjukvården
- hyr häst hos turridningsföretag eller andra som hyr ut häst i någon form
- spelar på hästar

Ovanstående förteckning täcker ett 15-tal grupper. Inom gruppen hästhållare finns dessutom flera undergrupperingar vilket visats i kartläggningen i föregående kapitel. För att ge en fullständig bild av könsfördelningen inom hästnäringen bör förhållandena inom samtliga de listade grupperna belysas, eventuellt med tillägg för ytterligare grupper. En parallell till en sådan ansats kan göras till utredningen om jämställdhet i jordbruksnäringen som publicerades i juli 2004 (Det går långsamt fram.. – jämställdheten inom jord- och skogsbrukssektorn, Ds 2004:39). I denna utredning finns grupperingar kring jordbrukssektorn som mycket liknar de som visas ovan.

I dagsläget är tillgång på statistik begränsad och små möjligheter finns att belysa könsfördelningen inom hästnäringen på önskvärt sätt. Förutom statistiska sammanställningar bör en sådan kartläggning också innehålla tolkningar och analyser av resultaten.

Inom ramen för utredningen har endast delar av vad som tagits upp ovan belysts. Det rör sig om delar av gruppen hästhållare samt personer som deltar i ridundervisning på ridskolor. Även personer ingående i styrelser i vissa organisationer har kunnat fördelas efter kön.

Med hjälp av föreningarnas medlemsregister och annat underlag går det att komma längre än vad som nu redovisas. För den viktiga gruppen hästhållare är det dock väsentligt att få ökad kunskap om grundpopulationen innan vidare studier kan göras om könsfördelning. Vår uppskattning är att antalet hästhållare uppgår till mellan 90 000 och 130 000. En provstudie i Örebro län har utförts för att få fram metodik för att med statistiska metoder få fram denna population. För en djupare kartläggning om bl a könsfördelning är det viktigt att en riksundersökning genomförs med ungefär samma utgångspunkt som i förstudien.

I det följande sammanställs kortfattat uppgifter som rör könsfördelning som tagits fram i utredningen.

Hästhållare

Uppgifter finns framtagna för gruppen B-tränare utvisande att 26 % av dessa utgörs av kvinnor. Det totala antalet uppgår till ca 7 000. Ett fåtal kvinnor finns också bland A-tränarna (6 % av 402 st). A-tränarna är inte alltid hästhållare. Inom galoppen är antalet tränare betydligt mindre och en viss övervikt finns på kvinnsidan (153 kvinnor av totalt 255).

Bland det stora antalet personer som utövar ridsport (i eller utan kombination med hoppning) finns inga siffror över populationens storlek och än mindre om könsfördelningen. Ett allmänt känt faktum är dock att kvinnorna dominerar stort inom denna kategori. För de relativa fåtal personer som ägnar sig åt tävlingar på elitnivå är dock skillnaderna mindre.

Inom vissa segment av hästhållningen är könsfördelningen jämn. Detta gäller hästhållare för raserna ardenner och nordsvensk häst.

Ridskolor

Statistik från ridsportförbundet visar att eleverna till ca 85 % utgörs av flickor och kvinnor. Det är här intressant att också titta på åldersfördelning. En stor andel elever är barn under 12 år.

Organisationer

Inom utredningen har ett begränsat antal organisationer kartlagts vilka redovisas i bilaga 1. Sammantaget utgör antalet kvinnor som finns med i styrelserna för dessa föreningar 27%.

5 Kartläggning med utgångspunkt från SCB:s inventering och undersökningar gjorda inom ramen för uppdraget

5.1 SCB:s inventering

5.1.1 Kortfattad metodbeskrivning

På Jordbruksverkets uppdrag genomförde SCB en större hästundersökning under oktober-november 2004. Syftet var att uppskatta det totala antalet hästar i Sverige och deras geografiska spridning.

Arbetet med undersökningen påbörjades redan hösten 2003 inom ramen för utvärdering av Miljö- och landsbygdsprogrammet (LBU). SCB genomförde metodförstudier under vintern 2003/2004 och diskuterade alternativa metodansatser med Jordbruksverket. Våren 2004 genomfördes en pilotstudie i Örebro kommun.

Att undersöka hästar är metodmässigt komplicerat beroende på att det är mycket svårt att identifiera en effektiv undersökningsram, vare sig man vill fokusera på objektet häst eller objektet hästhållare. De register som finns sedan tidigare täcker endast delar av populationen och det går inte att få fram till hur stor del. Denna undertäckning av okänd storlek var det avgörande skälet till att befintliga register över hästar/hästhållare inte bedömdes vara användbara som ram. Registren överlappar också i relation till varandra och de innehåller övertäckningar.

Den metod som SCB och SJV kom fram till beskrivs nedan kortfattat. En mer komplett beskrivning bifogas i bilaga 3.

Grundidén var att varje häst i landet har anknytning till ett stall eller motsvarande. Som ram används därför arealenheter, här definierade som fastigheter som minsta enhet. Fastigheterna delades in i främst två grupper:

1. Fastigheter knutna till lantbruk i LBR
2. Övriga fastigheter

Ovanstående två grupper fick bilda varsin delpopulation. För LBR-delen var objektet jordbruksföretag (grupp av fastigheter) medan det för ”Övriga fastigheter” var just fastighet. Vi bedömde det som möjligt att särskilja de två delpopulationerna på ett förhållandevis tillfredsställande sätt.

I syfte att öka effektiviteten i undersökningen tog vi in två ytterligare delpopulationer. Den ena av dessa är två professionella och tämligen lätt definierade grupper med många hästar, nämligen

- Professionella tränare inom trav och galopp
- Ridskolor

Vi tog också in en ytterligare delpopulation som vi definierade som kommun. Det gäller 17 kommuner, huvudsakligen i och kring de två storstäderna Stockholm och Göteborg. För dessa kommuner bygger uppgifterna om hästhållare och hästar på respektive kommuns tillsynsregister. Även Örebro kommun, som var föremål för provundersökningen våren 2004,

behandlades separat. Totalt undantogs därmed 18 kommuner från respektive ram i delpopulationerna jordbruksföretag respektive fastigheter.

Målsättningen var att kunna hänföra undersökningens resultat till län och s.k. områdestyp (tätortsnära respektive icke tätortsnära landsbygd). Detta påverkade allokeringen av urvalet.

Översikt över ramar och urval:

Delpopulation	Objekt	Ram, antal ca	Urval, antal ca
Professionella tränare, ridskolor	Företag	1 150	Samtliga
Jordbruk enl. LBR	Företag	67 000	10 000
Fastigheter	Fastighet	1,3 milj	42 000
Vissa kommuner	Kommun och tillsynsobjekt	18 kommuner	Samtliga

För gruppen jordbruk utnyttjades även information om hästar från LBR 2003.

Alla uppgifter skulle avse den 14 oktober 2004. För de två urvalsundersökningarna efterfrågades enbart om hästar förekom och i så fall hur många. Denna uppgift har sedan approximerats som besättningsstorlek. För övriga delpopulationer begärdes även uppgift om fastighet alternativt adress för det/de stall där hästarna hölls.

Utöver antalet hästar och besättningsstorlekar med geografisk nedbrytning är det inte möjligt att få fram annat än begränsade statistikuppgifter från undersökningen. Trots detta är undersökningsresultaten intressanta mot bakgrund av att det tidigare praktiskt taget helt saknats en heltäckande undersökning på området. Undersökningen ger dessutom en bas för vidare studier på området.

Svarsfrekvensen i undersökningen var enligt SCB god. För de flesta delpopulationer inkom svar från 80 % eller fler. Undantaget var de professionella tränarna där svarsfrekvensen var något lägre.

Undersökningen ger inget besked om vilka som är hästhållare och vilka förhållanden i övrigt som gäller för hästen och hästhållningen. För att kunna gå vidare med detta måste en påbyggnadsundersökning genomföras. Man kan då gå ut till hela stickprovet i basundersökningen eller till delar av detta. Väljer man ett underurval går detta ut över möjligheterna att bryta ner siffrorna regionalt. Kostnader i förhållande till vad man vill belysa är avgörande för valet.

SCB genomförde en begränsad påbyggnadsundersökning i juni 2004 i Örebro kommun för att testa den metod som huvudundersökningen skulle komma att baseras på. Frågor ställdes om vem som var hästhållare samt hur stor yta som hästen vistades på under sommaren. Även hur många timmar privata hästhållare ägnar åt sina hästar ställdes frågor kring.

Svarsbenägenheten var lägre i påbyggnadsundersökningen jämfört med den första undersökningen. Frågeformulärets utseende i påbyggnadsundersökningen visas i bilaga 3.

Beslut har inte tagits om att genomföra påbyggnadsundersökningen i större skala.

5.1.2 Huvudresultat av undersökningen

I tabell 13 visas resultaten av SCB:s undersökning.

Tabell 13 Antal hästar och besättningar fördelade på län

Län	Antal hästar skattning	Procent Befolkning år 2003	Befolkning per 1000 inv	Antal hästar per 1000 inv	Procent i förh till genomsn
01 Stockholms	27 029	10,0%	1 860 879	14,5	48,1%
03 Uppsala	8 402	3,1%	300 518	28,0	92,6%
04 Södermanlands	11 351	4,2%	260 317	43,6	144,5%
05 Östergötlands	14 356	5,3%	414 897	34,6	114,7%
06 Jönköpings	11 411	4,2%	328 656	34,7	115,0%
07 Kronobergs	7 345	2,7%	177 439	41,4	137,2%
08 Kalmar	13 197	4,9%	234 888	56,2	186,2%
09 Gotlands	5 787	2,1%	57 535	100,6	333,3%
10 Blekinge	3 760	1,4%	149 899	25,1	83,1%
12 Skåne	35 587	13,1%	1 152 673	30,9	102,3%
13 Hallands	10 682	4,0%	281 392	38,0	125,8%
14 Västra Götalands	44 789	16,5%	1 514 952	29,6	98,0%
17 Värmlands	10 882	4,0%	273 540	39,8	131,8%
18 Örebro	10 568	3,9%	274 002	38,6	127,8%
19 Västmanlands	11 580	4,3%	260 124	44,5	147,5%
20 Dalarnas	9 179	3,4%	276 523	33,2	110,0%
21 Gävleborgs	8 971	3,3%	276 849	32,4	107,4%
22 Västernorrlands	7 249	2,7%	244 101	29,7	98,4%
23 Jämtlands	5 063	1,9%	127 647	39,7	131,4%
24 Västerbottens	7 961	2,9%	255 958	31,1	103,1%
25 Norrbottens	5 724	2,1%	252 868	22,6	75,0%
Hela riket	270 872	100,0%	8 975 657	30,2	100,0%

Som man kan förvänta är antalet hästar korrelerat till antal personer. Län som har stor befolkning har också många hästar. I de två kolumnerna längst till höger visas antalet hästar per 1 000 invånare.

Det genomsnittliga antalet hästar per 1 000 invånare uppgår till 30,2. För att få ett enkelt mått på den geografiska spridningen har i kolumnen längst till höger det genomsnittliga hästantalet per 1 000 invånare för resp län dividerats med 30,2. En procentsiffra över 100 indikerar att hästantalet räknat per invånare är relativt högt i länet medan det omvända gäller om procenttalet ligger under 100.

Samtliga län utom 3 ligger i intervallet 75-150 % vilket kan bedömas som en måttlig spridning med tanke på olikheter i förutsättningar mellan länen. Kalmar län ligger något högre än 150 % medan Stockholms och Gotlands län avviker kraftigt från genomsnittet. Stockholms län ligger klart under genomsnittet vilket torde förklaras av att det är ett extremt storstadslän med relativt dåliga förutsättningar för hästhållning. Trots detta är Stockholms län det tredje största hästlänet vilket visar att det finns intresse för hästhållning även här. Bl a är ridskoleverksamheten relativt stor i länet.

Gotlands län är ett befolkningsmässigt litet län med hög hästtätthet. En del av hästarna används i turistverksamheter av olika slag. Traditionellt har också hästintresset varit stort i länet.

Sammantaget visar tabellen att hästantalet är starkt kopplat till invånarantalet. Stockholms och Gotlands län avviker markant från detta mönster.

5.1.3 Fördelning på storleksgrupper

I SCB:s undersökning finns uppgifter om hur många hästar som finns på undersökta fastigheter och företag. I praktiken kan man likställa dessa uppgifter med besättningsstorlekar då flera stall sällan förekommer på samma fastighet. I tabellen 14 visas fördelning av hästar på besättningsstorlek i olika storleksintervall.

Tabell 14 Fördelning av hästar efter storlek på besättning

Storleksgrupp	Antal		Antal		Genomsn % hästantal
	hästar	%	besättn	%	
1 häst	13 915	5,3%	13 915	24,9%	1
2 - 4 hästar	76 900	29,4%	28 753	51,5%	2,7
5 - 7 hästar	37 717	14,4%	6 567	11,8%	5,7
8 - 14 hästar	35 102	13,4%	3 498	6,2%	10,0
15 – 24 hästar	27 713	10,6%	1 494	2,7%	18,5
25 – 49 hästar	38 640	14,8%	1 152	2,1%	33,5
50 - hästar	31 840	12,1%	412	0,7%	77,3
Totalt	261 827	100,0%	55 791	100,0%	4,7

Medelantalet hästar per besättning är 4,7. Geografiskt skiljer sig Stockholms, Västmanlands, Sörmlands och Örebro län från genomsnittet. I Stockholms län är medelantalet 10 och i övriga tre län ca 7.

Mer än hälften av alla besättningar tillhör storleksklassen 2-4 hästar där också närmare 30 % av antalet hästar finns. Antalet besättningar med 2-4 hästar och antalet besättningar med endast en häst uppgår till ca 42 000 av totalt 56 000 besättningar.

5.1.4 Fördelning på tätortsnära landsbygd och övrig landsbygd

Jordbruksverket har sedan tidigare tagit fram en modell för att skilja ut tätortsnära landsbygd från övrig landsbygd. Tätortsnära landsbygd täcker ett cirkelformat omland runt större städer. Omlandet är tänkt att motsvara det område som utgör pendlingsområde till tätorten. Det har antagits att pendlingsområdet är större ju större tätorten är. I följande uppställning visas vilka avstånd från tätortsgräns som antagits för olika storlekar på tätort.

Tätortsstorlek	Pendlingsområde
Stockholm, Göteborg och Malmö	60 km
Övriga tätorter med mer än 70 000 invånare	30 km
Tätorter med mellan 10 000 och 70 000 invånare	20 km

SCB:s undersökning är upplagd så att man kan särskilja tätortsnära landsbygd från övrig landsbygd. Uppdelningen går dock bara att göra för delpopulationerna 2 och 3 som omfattar 234 000 hästar av 271 000. Undersökningen visar att nära 3 av 4 hästar finns i tätortsnära område.

5.1.5 SCB:s undersökning riktad till kommuner och länsstyrelser

På Jordbruksverkets uppdrag genomförde SCB en undersökning riktad till kommuner och länsstyrelser angående deras kännedom om hästhållningen i sina respektive områden. Undersökningen genomfördes i form av enkät till samtliga kommuner och län. Resultatet beskrivs i särskild undersökningsrapport som bifogas som bilaga 4.

Sammantaget visar undersökningen att 89 kommuner av de totalt 202 som besvarade enkäten uppgav att de hade genomfört fullständiga kartläggningar under de senaste åren. Resterande 113 uppgav att de endast gjort mindre omfattande inventeringar eller inga alls. Av de 89 kommuner som uppgivit att de hade god kännedom om hästhållningen var det bara 25 som ansåg sig ha god kännedom om antalet hästar i sina kommuner. Övriga ansåg sig ha god kännedom om vilka fastigheter som det fanns hästar på utan att veta hur många hästar som fanns där.

Slutsatsen från undersökningen är att graden av kännedom om hästhållningen varierar starkt mellan olika kommuner. Några tycks ha god kännedom om hästhållningen, men i ännu fler fall är kunskapen ofullständig. Målsättningen är heller inte alltid fullständig kunskap om all hästhållning, utan man inriktar sig främst på de större hästhållarna och på den hästhållning som sker inom jordbruket i samband med annan djurskötsel. Geografiskt utbredda landsortskommuner tycks ha svårare än små kommuner och storstadskommuner att hålla uppgifterna aktuella.

Länsveterinärerna/länsstyrelserna verkar i stor utsträckning få sin information via kommunerna och dessas djurskyddsinspektörer.

5.2 Övriga undersökningar

5.2.1 Ridskolor

Mycket av privatpersoners kontakter med hästar sker genom ridskolor. Detta gäller främst ungdomars nyttjande av hästar men många vuxna personer deltar också i olika former av ridskoleundervisning. Ridskolorna får därför bedömas som särskilt intressanta att kartlägga när man vill belysa privatpersoners nyttjande av hästar. För att få en uppfattning om storleken på ridskoleverksamheten har därför en fördjupad undersökning genomförts riktad till kommunerna. Denna undersökning gjordes parallellt med SCB:s undersökning.

Frågorna till kommunerna avsåg både ridskolor med tillstånd och utan tillstånd. I princip ska alla ridskolor ha tillstånd för sin verksamhet men en del underlåter att söka tillstånd eller har en tillståndsansökan under beredning.

Frågor ställdes också till kommunerna om hur många stall med mer än 4 stallplatser som de kände till. Det rör sig här i första hand om uthyrningsstall och andra stall knutna till kommersiell verksamhet.

Tabell 15 Antal ridskolor i landet enligt särskilt genomförd enkätundersökning

Län	Antal ridskolor	Antal godkända Ridskolor
Stockholm	85	72
Uppsala	25	22
Södermanland	17	14
Östergötland	43	40
Jönköping	33	31
Kronoberg	23	20
Kalmar	43	35
Gotland	1	1
Blekinge	10	9
Skåne	94	90
Halland	36	34
Västra Götaland	116	108
Värmland	28	25
Örebro	16	7
Västmanland	22	21
Dalarna	36	34
Gävleborg	24	24
Västernorrland	14	11
Jämtland	13	12
Västerbotten	28	25
Norrbotten	24	21
Totalt	731	656

Undersökningen visar att antalet ridskolor år 2004 uppgår till ca 730. Frågorna som ställdes i undersökningen, som riktade sig till djurskyddsansvariga i landets kommuner, var "Hur många ridskolor, som du anser är ridskolor, finns i din kommun?" samt "Hur många av dessa har tillstånd?". Undersökningen besvarades av 251 kommuner. Detta kompletterades med uppgifter om ridskolor via 14 kommuners hemsidor. Sammanlagt omfattade specialundersökningen uppgifter från 265 kommuner. Ungefär 700 av de 740 ridskolorna hade tillstånd enligt djurskyddslagen vid undersökningstillfället. Av dem som inte hade tillstånd fanns flera som höll på att hanteras eller förväntades snart ha lämnat in ansökning om tillstånd. Några tillstånd fanns också liggande för ridskolor som slutat.

Vad som är ridskola har i specialundersökningen definierats av dem som ger tillstånd för sådan verksamhet. Den kan därför vara traditionell ridskola knuten till Svenska Ridsportförbundet (SvRF), eller sådan med annan intresseinriktning exempelvis islandshäst- eller westernridning e dyl.

Antalet ridskolor enligt specialundersökningen (730) är ca 170 fler än vad SCB:s undersökning visar.

Tänkbara förklaringar till skillnaden i antal ridskolor rör främst definitioner och uppgifternas aktualitet. I SCB:s undersökning användes följande definition:

Med "ridskola" avses här ett företag som har lektionshästar och erbjuder ridlektioner till allmänheten. Företag som enbart vänder sig till ryttare med egen häst ingår inte.

Företag som då faller utanför hos SCB, men kan ingå i kommunernas register, är t ex företag med enbart turridding, ridläger respektive träning för privatryttare. Viss tveksamhet om vad som är yrkesmässigt drivna ridskolor kan säkert också förekomma. De 75 ridskolor, som enligt specialundersökningen drivs utan vederbörligt tillstånd, kan kanske i många fall vara små och inte särskilt bestående.

En viss undertäckning i SCB:s förteckning kan inte heller uteslutas.

Uppgifter om antal hästar togs inte in i specialundersökningen. Utgår man från medelantalet från SCB:s undersökning kan detta antal skattas till drygt 20 000.

Ca 520 ridskolor är knutna till SvRF. Totalt antal personer som aktivt deltog i regelbunden ridundervisning uppskattas av SvRF till ca 140 000. Därutöver bedrivs ridundervisning på ytterligare ett antal ridskolor som inte är knutna till förbundet. Det totala antalet personer som aktivt deltar i regelbunden ridundervisning är därför fler än 140 000.

Ridskoleverksamheten genomgick en snabb utveckling under 1970- och 1980-talen då många nya ridskolor tillkom. Under de senaste 5-10 åren har utvecklingen stagnerat något och förändringarna i antalet ridskoleelever har varit små.

Mycket av expansionen av ridskolorna möjliggjordes av kommunernas engagemang i sport och idrott under de aktuella decennierna. Insatserna riktades mot aktiviteter för breda ungdomsgrupper där framförallt flickornas hästintresse balanserades mot insatser inom typiska pojkidrotter som fotboll och ishockey. Ofta tog kommunerna på sig att bygga ridanläggningar som de senare också tog ägaransvar för. Ridklubben arrenderade ridanläggningen av kommunen och kunde sedan själv bedriva ridskola med egna hästar eller alternativt arrendera ut ridskoleverksamheten till fristående entreprenör och driva övrig ridklubbsaktivitet i egen regi. I en del fall köpte ridklubbarna in ridanläggningen från kommunen och tog över ägaransvaret helt. Ett flertal kombinationer av ägande och arrende förekommer idag. Vilken kombination som har valts i det enskilda fallet bestäms bl a av klubbens ekonomi och kommunens ekonomi. Har kommunen dålig ekonomi finns starka krafter för att förmå klubben att ta över ansvaret för anläggningen. Är klubbens ekonomi samtidigt stark ligger det nära till hands att klubben tar över anläggningen. Fortfarande ägs ett stort antal ridskolor av kommunerna och enligt SvRF är intresset för att stimulera ridskoleverksamheten från kommunernas sida fortfarande stort.

Enligt SvRF utgörs ridskoleleverna till ca 85 % av flickor och kvinnor. Ca 65 % av eleverna utgörs av barn och ungdomar under 18 år. En viktig roll på ridskolan har ridinstruktören som både ska ha kompetens att utbilda elever och att utbilda hästar till lämpliga ridskolehästar. En stor del av ridskolehästarna utgörs av ponnyer. Många ridskolehästar köps in från andra länder. SvRF bedömer att ca hälften av alla ridskolehästar har utländskt ursprung. De betonar dock att detta inte i sig är något problem utan att kvaliteten på de utländska hästarna inte är sämre än kvaliteten på hästar med svensk härstamning. Däremot kan det finnas problem med att det på vissa ridskolor inte finns tillräcklig kunskap om marknaden för att få tag i lämpliga hästar.

5.2.2 Hästturism

En del av de företag som innefattas i den undersökning som redovisats i föregående avsnitt avser företag som har viss kombination med hästturism. I begreppet hästturism innefattas ett flertal olika aktiviteter. I en rapport från 2003 Sverige som hästland (LRF Stockholm 2003) ges följande exempel:

- Utflyktsriding
- Turridding

- Långfärdsridning och vildmarksridning
- Ridleder
- Häst- och vagnsuthyrning
- Sightseeing med häst och vagn/släde
- Vissa kurser i häst och/eller hästutbildning
- Bed and breakfast och hyra häst

I förteckningen finns inslag av utbildning vilket gör gränsdragningen mot ridskoleverksamhet diffus.

I rapporten "Häst-Sverige som upplevelseland" (Turistdelegationen feb 2003) bedöms hästturism vara på frammarsch. Den sammanlagda omsättningen uppskattas i rapporten till 250 Mkr. Spridningen i inkomster mellan företagen är stor. Ca 100 företag har sin huvudsakliga verksamhet inriktad på hästturism medan ca 500 har verksamheten som en del av kombinationsverksamhet där hästturismen inte utgör den huvudsakliga inkomsten. Kombinationer mellan hästturism och jordbruksverksamhet är inte ovanlig.

Inom ramen för projektet "Hästturism i Sverige" med LRF som projektägare har ett kvalitetssystem för hästturism tagits fram "Godkänd hästgård för turism".

I Europa är Irland och Island föregångsländer för hästturismen. Även i Sydeuropa är hästturismen väl utvecklad.

6 Faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen kring hästhållning

Material som redovisats i tidigare avsnitt belyser i första hand dagsläget. Möjligheterna att följa utvecklingen bakåt för att få ett underlag för bedömningar har varit begränsade. Även materialet som belyser dagsläget är knapphändigt. Den rikstäckande undersökning som SCB genomfört på Jordbruksverkets uppdrag bör ses som ett första steg i en serie undersökningar som ger ökad insikt om hästhållningen i landet.

Det finns i dagsläget ingen myndighet som har bred kompetens när det gäller hästfrågor om man ser till hästnäringen i ett vidare perspektiv. I den ordinarie verksamheten kommer Jordbruksverket i kontakt med vissa begränsade delar. Kunskapen om dessa delar är otillräckliga för att göra heltäckande bedömningar om utvecklingspotentialen inom hästhållningen. För att komma vidare krävs ytterligare kontakter med enskilda hästhållare, klubbar, föreningar och organisationer.

Bedömningarna om utvecklingspotentialen inom hästhållningen har i detta skede i huvudsak baserats på intervjuer med företrädare för vissa rikstäckande föreningar och organisationer.

Genomgången som följer är uppdelad på följande huvudgrupper av hästhållare

- Trav och galopp
- Ridskolor
- Övriga företag och organisationer
- Fritid och hobby

Under rubriken ”Övriga företag och organisationer” kommer även att behandlas företagande som är inriktat på att tillhandahålla tjänster och förnödenheter till hästhållare.

6.1 Trav och galopp

Hästhållarna får här huvuddelen av sina intäkter från spel. Frågor som rör framtiden handlar därför mycket om hur spelomsättningen kan förväntas utvecklas i framtiden. STC räknar med att ca 85 % av trav- och galoppsportens försörjning kommer från spel, som regleras av totoskatt och koncessioner med staten. Prispengar och premier uppgår till ca 800 Mkr och är den drivande kraften inom sport och avel. Totalt kan man räkna med att intäkterna i huvudsak fördelas på 10 000 – 12 000 hästar. Till övervägande del utgörs dessa hästar av travhästar. STC pekar på problem med att den svenska spelmarknaden snabbt förändras från att bestå av några få aktörer till en alltmer konkurrensutsatt och global bransch. Således har flera utländska spelbolag kommit in på den svenska marknaden. Spelbolag som utnyttjar trav- och galoppsportens arrangemang och information i allt större utsträckning utan att ge något igen. Ingenting av spelomsättningen går i dessa fall tillbaka till sporten i form av t ex prispengar till de aktiva och bidrag till att arrangera tävlingar.

STC framhåller att det svenska travet är av hög internationell klass och exponeras mycket i medierna, inte minst i TV. Sporten är därför ett attraktivt objekt för de utländska spelbolagen.

Dessa bolag har en konkurrensfördel mot ATG genom att totoskatten är hög i Sverige vilket de utländska bolagen kan komma undan.

Travavel och uppfödningen i Sverige håller enligt branschen hög kvalitet och producerar varje år hästar i världsklass. Denna bedömning delas av Jordbruksverket. Varje år exporteras ca 800 travhästar och svenska travhästar är mycket framgångsrika internationellt. Till följd av en

omsättningssvacka 2002 och 2003 och därmed minskade prispengar och premier har omfattningen av aveln minskat med ca 20 %. Minskade ekonomiska ramar kan i framtiden leda till att omfattningen av aveln minskar ytterligare. För att motverka detta är det enligt STC av största vikt att travsporten och ATG ges villkor att kunna konkurrera nationellt och internationellt.

Trots krympande ekonomiska ramar ser branschorganet en potential till breddning av verksamheten inriktad på enklare tävlingsformer och på platser där det idag inte finns travbanor. Dessa tävlingar arrangeras utan spel. Ett exempel på en breddsatsning som planeras är det s k propagandatravet som är en sorts ”korpserie” som syftar till att göra det möjligt för många fler att utöva travsport.

Det allt större intresset för hästen i upplevelsesamhället är positivt för travsportens utveckling. En alltmer utbyggd ungdoms- och utbildningsverksamhet ger både fler aktiva och ökad kompetens. Travsporten samarbetar här med det växande ponnytravet. Den nya tävlingsformen monté (travridning) som startade 2004 har inletts positivt och har lockat många kvinnor till sporten.

Publikt är travsporten en av landets ledande arenasporter med drygt 1,9 miljoner besökare årligen. Banorna i storstadsregionerna visar dock ett sviktande publikunderlag vilket till en del beror på att loppet i ökande utsträckning följs via radio och TV. Mellan- och småbanor har ofta en mer lokal förankring och har totalt sett hållit sina publiksiffror. Hälften av landets travbanor är belägna i norra Sverige, ofta i glesbygdsområden med minskande befolkningsunderlag. Travsporten har just där en stor betydelse ur flera aspekter, både ekonomiskt och socialt. Befolkningsminskningen i dessa områden utgör i sig ett hot mot sporten.

B-tränarna utgör en relativt stor grupp hästhållare som i huvudsak bedriver sin verksamhet på hobbybasis. 3 av 4 B-tränare är män. De begränsade undersökningar som gjorts inom ramen för studien pekar på att kunskapsnivån kring hästhållningen är stor och att personer som sysslar med sporten är mycket engagerade i vad de gör. En stor del av fritiden ägnas åt travet.

För närvarande uppgår antalet hästar tränade av B-tränare till ca 15 000 inom den del som kan räknas som fritid eller hobby vilket utgör ca 5 % av det totala antalet hästar. Läger man till travare som inte tävlar eller tränas men fortfarande finns hos B-tränare är antalet hästar ungefär dubbelt så stort. Det stora flertalet B-tränare bedriver travverksamhet på hobbybasis och har små inkomster från verksamheten. De banor som B-tränade hästar tävlar på får bidrag från spelverksamheten. En minskad omsättning från spelverksamhet försämrar förutsättningarna för tävlande för B-tränare.

6.2 Ridskolor

Det finns ingen exakt siffra som visar antalet ridskolor i landet. Enligt den undersökning som tidigare redovisats kan detta antal uppskattas till mellan 700 och 800. En del av dessa har dock sannolikt inslag av annan verksamhet. Antalet specialiserade ridskolor torde inte understiga 550.

Merparten av ridskolorna finns i mellersta och västra Sverige. Ridskolorna är viktiga för den breda massan av folk som utnyttjar häst. Inte minst för ungdomsverksamheten. Ridskolorna ger grundläggande utbildning i användning av häst och skötsel av dessa. Denna kunskap är viktig för att skapa intresse för sporten och att få den säker. Med tanke på att ridskoleverksamheten vänder sig till en bred krets av personer som är potentiella framtida användare av häst är det särskilt intressant att studera nuvarande och framtida förutsättningar för denna typ av verksamhet.

Allmänt sett bör det finnas en inte oväsentlig utvecklingspotential för ridskoleverksamhet i landet. Som det är idag består kundgruppen till 80-90 % av flickor och kvinnor utan invandrarbakgrund. Inom ridskoleverksamheten har vissa punktinsatser gjorts för att få fler pojkar och män delaktiga i undervisningen vilket lett till en något förbättrad situation. Enligt Ridsportförbundet bör det dock finnas betydligt mer utrymme för ett ökat deltagande.

Ungdomar med invandrarbakgrund är enligt Ridsportförbundet klart underrepresenterade i ridskoleverksamheten. Även här bör det finnas en potential för utökad verksamhet.

Grundläggande för ridskoleverksamheten är tillgången på ridskoleanläggningar. Hittills har detta till stor del styrts av i vilken utsträckning kommunerna satsar på ridsport. Det är tveksamt om det i framtiden kan ske en ökning av ridskoleverksamheten utan fortsatt hjälp från samhällets sida. Frågan om i vilken grad expansion kan ske handlar därför delvis om i vilken utsträckning det offentliga är berett att stimulera verksamheten. Ytterligare studier behövs för att belysa frågan.

Ridskolornas försörjning med lämpliga ridinstruktörer är ett annat viktigt område. Ridinstruktörerna har en central roll för ridskolorna i det att de dels bedriver ridundervisning mot elev, dels utbildar hästar till ridskolehästar. Båda dessa roller är viktiga och ställer stora krav på ridinstruktören. Enligt Ridsportförbundet saknar idag ca 1/3 av ridinstruktörerna helt utbildning. Spridningen är dock stor mellan skolorna och på många, framförallt större skolor, är situationen mycket bra medan andra skolor har en betydligt sämre situation. Problemet med ridinstruktörer är delvis ett utbildningsproblem.

Ett annat område är fysisk miljö som berör både hästarnas miljö och den miljö som ridskoleeleven vistas i. Inte minst säkerhetsfrågorna kommer in här. Även den yttre miljön med ridvägar och trafikleder faller in under detta område. Ofta rids hästarna från eget stall till ridskoleanläggningen vilket bl a ställer krav på säkra ridvägar.

Ridskolornas försörjning med hästar är ett problem för framförallt mindre ridskolor. En grundförutsättning för att ridskoleverksamhet kan bedrivas är att det finns tillgång till ridskolehästar. Föl och unghästar utbildas normalt inte till ridskolehästar utan för tävlingar på oftast hög nivå. En del hästar som inte uppfyller kraven omskolas senare till ridskolehästar.

Viktiga egenskaper hos en ridskolehäst är att den skall vara lugn och acceptera ovana ryttnare. Inga krav ställs normalt på att hästarna ska vara högpresterande i tävlingar. I vissa fall stämmer hästens grundutbildning och psyke med de krav som ställs på ridskolorna. I andra fall kan hästarna vara direkt olämpliga. Det finns inget avelsarbete som direkt är inriktat på att få fram bra ridskolehästar.

Under senare år har import av hästar haft betydelse för ridskolornas hästförsörjning. Grundproblemen med de importerade hästarna är i stort sett desamma som för hästar med svensk härstamning, dvs bristande utbildning. Från branschens sida påpekas att en del oseriös hästinförsel kan förekomma som i en del fall drabbar ridskolorna.

6.3 Övriga företag och organisationer

Till denna kategori hästhållare kan räknas företag och organisationer som sysslar med hästturism, brukshästar och hästar som används för tävlingar på internationell nivå och viss annan avancerad verksamhet (t ex polis och högvakt). Totalt sett är antalet hästar som faller under denna rubrik litet. Den utvecklingspotential som finns handlar mycket om hästturism. För övriga delar kan behovet av hästar förväntas vara ungefär konstant under de närmaste åren och någon närmare analys har inte gjorts för de delarna.

Sverige har goda förutsättningar för hästturism genom god tillgång på natur och att stora områden är glest befolkade. Omfattningen av hästturismen är i dagsläget relativt liten vid en internationell jämförelse vilket gör att det bör finnas expansionsmöjligheter. En lyckad satsning förutsätter tillgång till startkapital och kunskap.

Behov av hästar för rekreation skapar efterfrågan på utbildade hästar lämpade för just detta ändamål. Många personer vill ha hästar med lugnt temperament och med ”lagom” höga prestanda. Idag finns en brist på bra sådana fritidshästar. Detta gäller bl a större ponnyer. Frågan hänger samman med att för få personer ägnar sig åt utbildning av hästar för fritidsanvändning. Det bör här finnas en utvecklingspotential.

En viktig kommersiell verksamhet för landsbygden utgör uthyrning av stallplatser och försäljning av utfodringstjänster mm till hästhållare samt ren försäljning av foder. Många jordbrukare har gått över till kombinerad verksamhet där stalluthyrning och ibland också vissa hästtjänster utgör en viktig del. Jordbruksverket har viss stödgivning riktad till dessa verksamheter vilket behandlas längre fram.

Jordbruksverket har inte gjort några djupare analyser angående vilken potential det finns för att expandera verksamheter som rör uthyrning av stallplatser och försäljning av vissa tjänster. Verkets allmänna bedömning är dock att en sådan potential finns, inte minst när det gäller försäljning av tjänster.

6.4 Fritid och hobby

Huvuddelen av hästhållarna utgörs av personer och hushåll som håller häst för fritid och hobby. En försiktig uppskattning pekar på att 3 av 4 hästar i landet tillhör denna kategori. En mindre grupp hästhållare utgörs av personer och organisationer som använder hästen till annat än ridning, medan huvuddelen av hästhållarna som har häst för rekreation och hobby utgörs av personer som utövar ridsport och då ofta i kombination med hoppning. Spridningen är stor inom denna grupp när det gäller nivån på utövandet. En del personer ägnar sig åt tävlingsverksamhet på hög nivå medan andra ägnar sig åt mindre avancerade aktiviteter. Kravet på hästarna skiljer sig åt beroende på vad de utnyttjas till. I många fall är det tillräckligt att ha en häst som är lätt att hantera för en ryttare och där kravet på goda prestanda kommer i andra hand. Mer avancerade utövare premierar goda prestanda. För den riktigt avancerade delen ställs höga krav på kunskap, skicklighet och ekonomiska resurser. Antalet utövare är här relativt få och det är svårt att se någon egentlig utvecklingspotential för denna del. Utvecklingen hänger mycket ihop med hur enskilda ridklubbar satsar på avancerad ridsport.

För den stora grupp hästhållare som utnyttjar ridhästar för fritid och hobby och som inte tillhör den mest avancerade delen är följande områden intressanta att belysa:

- Fysisk installning
- Utbildning
- Nyttjandemöjligheter
- Anskaffning av häst

Problemställningar kring dessa punkter diskuteras i det följande. En viktig faktor för den privata hästhållningen är den allmänna utvecklingen i samhällsekonomin vilken påverkar hushållens köpkraft. Hästsport är för de flesta en dyr sport och möjligheterna till utövning sammanhänger därför starkt med ekonomiska ramar.

Fysisk installning

Merparten av de privata hästhållarna har bara en eller ett fåtal hästar. Många hyr in hästen i annans stall som kan ägas av klubb eller kommersiell stalluthyrare, andra har eget stall. SCB:s undersökning visar att många besättningar är små om man ser till hela hästpopulationen. Det finns en stark tyngdpunkt på storleksgrupper med 4 hästar eller mindre. Totalt fanns 35 % av det totala hästantalet i sådana besättningar 2003 fördelade på ca 42 000 stall av totalt 56 000. Man kan räkna med att hästarna i mindre stall praktiskt taget helt används för rekreation och hobby och ägs av privatpersoner. En hel del hästar för hobbyavel kan finnas inom de mindre storleksgrupperna.

Det finns ingen undersökning som visar standarden på stallbyggnader. Bedömningen är att det i många fall rör sig om ombyggda äldre byggnader som tidigare använts inom lantbruket.

Kommunerna har tillsynsskyldighet för djurstallar. Av det material som tagits fram kan man läsa ut att många kommuner inte har full kännedom om alla häststallar som finns i området.

Frågan om stallmiljö är viktig för både häst och personer som vistas i stallet. För närvarande är kunskapen om situationen ofullständig. I ett första steg bör frågan studeras närmare.

Utbildning

Den privata hästhållningen är många gånger knuten till en familj där sonen eller dottern utövar ridsport och där hästkunskapen hos övriga familjemedlemmar är begränsat. Mycket av ansvaret läggs därigenom på barnet i familjen. Ofta är det till stor fördel om ansvaret delas av fler personer i hushållet. Förutsättningen för detta är att kunskapsnivån höjs även hos personer som inte direkt sköter hästen men indirekt berörs av familjens hästinnehav. Detta kan ske genom t ex speciella riktade insatser i ridskolornas regi. Vissa insatser har redan gjorts på området men det bör finnas potentialer för ytterligare förbättringar.

En viktig utbildningsdel rör säkerhetsfrågor. Ridskolorna har här en viktig uppgift men även t ex föräldrar som inte själva nyttjar häst bör ha god kunskap här. Här bör finnas en potential för förbättring. Frågor som rör säkerhet och hästar behandlas bl a i Konsumentverkets nyligen publicerade rapport Strategi för Tjänstesektorn.

Anskaffning och utbildning av häst

Många privatpersoner upplever stora problem med att hitta en lämplig häst. Vad är en rimlig kostnad och vilken häst är lämplig för just mina förutsättningar är exempel på frågor. Ett felaktigt inköp kan vara besvärligt att rätta till.

Någon enkel lösning på detta problem finns inte. Ofta är det ridinstruktören på den ridskola där personen som ska köpa häst har gått som får agera rådgivare. En helhetsbedömning måste göras av både häst och ryttare där hästens egenskaper ställs mot ryttarens förutsättningar. En häst som passar bra för en ryttare behöver nödvändigtvis inte passa en annan ryttare.

Det är svårt att bedöma vad som skulle kunna göras för att underlätta för personer att klara av köpprocessen vid anskaffning av häst. Möjligen skulle det kunna skapas en marknad för fristående konsulter som skulle kunna agera som rådgivare.

När det gäller utbildning av fritidshästar gäller delvis samma förhållanden som för ridskolehästar. Få hästar grundutbildas till fritidshästar. I stället omskolas hästar som inte fyller kraven för tävling och annan avancerad verksamhet till fritidshästar. Inte alla hästar som "blir över" från tävling och annan avancerad verksamhet passar som fritidshäst. Kraven kan också skilja sig något mellan olika nyttjare av fritidshäst. Somliga vill ha tuffare hästar medan andra vill ha mer lugna och fogliga hästar som samtidigt är robusta med avseende på skador/sjukdomar. Behovet av den senare typen av hästar torde vara det dominerande.

Nyttjandemöjligheter

För att nyttja den vanligaste typen av fritidshäst, nämligen ridhästen, är det viktigt att ha tillgång till ridvägar och naturområden som lämpar sig för ridning. Framförallt runt tätorter är detta ett problem då mycket av tillgänglig mark är exploaterad. I vissa kommuner finns speciella ridvägar anlagda. I många fall saknas detta och ryttarna är hänvisade till ridhus och särskilda ytor som iordningsställs för ridning och andra hästaktiviteter.

Tillgång på ridvägar och terräng för ridning är viktig för nyttjande av privathästar. Begränsas möjligheterna går mycket av rekreativvärde förlorat. En del intressekonflikter förekommer mellan hästnyttjande och användning av mark för traditionellt jordbruket. Kombinationsverksamheter där tidigare jordbruksföretag delvis lagt om driften till hästentreprenörverksamhet har gjort att denna intressekonflikt i en del fall kunnat undvikas. Ytterligare möjligheter till lösningar kan finnas när effekterna av den sk MTR-reformen inom jordbrukspolitiken börjar slå igenom. Vissa nya arealer kan då bli möjliga att använda för i första hand ridning. MTR-reformen kommer att diskuteras ytterligare längre fram.

7 Hästen i jordbrukspolitiken

7.1 Jordbruksverkets nuvarande uppgifter med anknytning till hästhållning

7.1.1 Kopplingar mellan jordbrukspolitiken och hästhållningen

Under de senaste 10-15 åren har jordbrukspolitiken genomgått en rad förändringar. En stor förändring inträffade när Sverige blev medlem av EU 1995 och anpassade sig till EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Efter 1995 har också EU:s jordbrukspolitik genomgått förändringar vilket påverkat de ekonomiska förutsättningarna påtagligt för olika jordbrukarkategorier. Inom EU:s jordbrukspolitik kan man skilja på å ena sidan generella stöd och ersättningar som främst riktar in sig på lönsamheten inom jordbruks- och livsmedelssektorn (den s k pelare 1) och å andra sidan mer selektiva åtgärder som är tänkta att förbättra miljön och bidra till utvecklingen av landsbygden (pelare 2, främst LBU-åtgärder).

Inom ramen för pelare 1 utbetalas bland annat stöd till arealer som odlas med vissa grödor eller läggs i träda (enligt speciella regler) samt till vissa djur. De djur som är stödberättigade är nöt och får. För hästar har inga bidrag betalats ut och de nämnda stöden påverkar därför inte hästarna direkt. Indirekt kan man dock säga att hästarna har dragit nytta av stöden genom att marker som fått stöd hållits öppna tack vare hästarna. Markerna har använts för att producera foder till hästar. Denna produktion kan sägas vara subventionerad genom att stöden indirekt kan antas ge lägre inköspriser för foder som köps från jordbrukare. Något försök till att värdera hur mycket foderkostnaderna påverkas har inte gjorts.

7.1.2 Hästen i miljö- och landsbygdsprogrammet

Inom miljö- och landsbygdsprogrammet (LBU) finns två insatsområden, nämligen insatsområde 1 som berör miljöåtgärder och insatsområde 2 som bl a berör sysselsättning på landsbygden. Inom vart och ett av insatsområdena finns delmål uppsatta för olika åtgärder. Hästhållning har beröringspunkter med vissa av delmålen vilket beskrivs kortfattat i det följande.

Ett viktigt syfte med åtgärderna inom **insatsområde 1** är att bevara betesmarkerna. Det bästa medlet för att klara detta är betande djur. Kor för mjölkproduktion och köttproduktion utgör tillsammans med andra nötdjur den viktigaste djurgruppen för att hålla betesmarkerna öppna. Hästarnas betydelse har relativt sett ökat i takt med att nötdjuret blivit färre. Det finns idag ingen statistik som visar hur mycket betesmark som hästarna håller uppe. En hög skattning som grundar sig på att alla hästar betar 0,39 hektar per häst pekar på ett totalt behov av ca 100 000 hektar vilket skulle motsvara ca 20 % av den totala betesmarken. Skattningen utgår från att landets samtliga 270 000 hästar betar lika mycket, räknat per häst, som de 60 000 hästar som har skiljts ut som hästpopulation i LBR. Detta är dock troligen en överskattning då hästarna i LBR förekommer på jordbruk som har god tillgång på mark. Man kan anta att genomsnittshästen har lägre betestillgång varför nivån 60 000-80 000 kan vara mer realistisk. Även denna nivå är dock hög och gör hästen till en viktig faktor för att uppnå målet för bevarande av betesmarker.

Hästen har också betydelse för det öppna odlingslandskapet genom att åkermark och då i först hand vallarealer behövs för foderproduktion.

Inom LBU-programmet betalas miljöersättningar ut i olika former. Två av ersättningsformerna berör indirekt hästar, nämligen ersättning för öppet odlingslandskap och betesmarksersättning. Ersättningarna betalas ut i form av belopp per hektar till vallarealer i vissa områden samt till betesmarker. Vallersättningen (utom i norra Sverige) berör hästarna indirekt genom att betalning ges för marker som kan användas för att producera grovfoder även till hästar. Villkoren för att få betesmarksersättning inom ramen för LBU anger inte på vilket sätt markerna ska hållas öppna. En del av ersättningarna som idag utgår till betesmarker riktas indirekt till hästar genom att dessa används som betesdjur på stödberättigade arealer och därigenom bidrar till att uppfylla ersättningsvillkoren. Hur stora betesmarksarealer som får stöd och som hålls öppna med hjälp av hästar finns inga uppgifter om men det finns skäl att anta att det rör sig om minst 20 000-30 000 hektar.

Inom KULM-verksamheten utgår stöd till rasföreningar som ansvarar för utrotningshotade husdjursraser. Avelsföreningen för Svenska Ardennerhästen, Föreningen Nordsvenska hästen och Svenska russavelsföreningen får 305 000 per år att användas för information och rådgivning till hästägare. Det har i tidigare utredningar (SOU 2000:109) föreslagits att stöd ska utgå till enskilda hästägare av nämnda raser samt kallblodstravare på det sätt som sker inom Miljöstödet i form av LMUTRO-stöd.

Inom KULM-verksamheten finns programområde 4 Djurens välfärd. Detta programområde omfattar 10 milj kr per år. Inom detta programområde finns möjligheter att bevilja stöd till kompetensutveckling av hästägare.

För att betesplaneringen ska bli lyckad erbjuds bl a hästhållare kostnadsfri information, rådgivning och fortbildning om hästar på naturbetesmarker. Verksamheten bedrivs inom ramen för den del av LBU som benämns Kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet (KULM) och kampanjen Levande Landskap. Jordbruksverket ansvarar för samordning av Levande landsbygds kampanjen på nationell nivå och länsstyrelserna för själva genomförandet på regional nivå. Något av innehåll och inriktning av KULM-insatser som rör hästar beskrivs i bilaga 5.

Inom **insatsområde 2** ges stöd för att starta och utveckla verksamhet som kan skapa sysselsättning på landsbygden. Stöd till verksamheter med koppling till hästar kan ges genom investeringsstöd, projektstöd och kompetensutveckling (K2). Nuvarande stödregler säger att det ska finnas en koppling till traditionellt jordbruk till vilken hästar inte räknas. För att få del av stöden måste därför hästverksamhet kombineras med jordbruksverksamhet. Under de senaste åren har ett inte oväsentligt antal ansökningar beviljats där hästverksamhet kombineras med jordbruksverksamhet. En efterfrågan finns på stödgivning till rena hästföretag enligt vad länsstyrelserna (som handlägger detta stöd) uppger. Kompetensutvecklingsinsatser omfattar utbildningsinsatser riktade till jordbrukare som vill diversifiera sin verksamhet. En del av dessa insatser riktas till en breddning mot hästverksamhet.

Jordbruksverkets register medger inga uttag av statistik över hur många ärenden som beviljats där hästar varit en del av verksamheten.

7.1.3 Sammanfattande bedömning av jordbrukspolitikens hittillsvarande påverkan på omfattningen av hästhållningen

Under de senaste decennierna har hästen inte haft annat än marginell betydelse som produktionsmedel inom det traditionella jordbruket. Hästens betydelse har i stället flyttats över till hobby- och fritidsaktiviteter, landskapsvård och källa till sysselsättning på landsbygden. Som framgått av kartläggningen i kapitel 5 används hästen idag till absolut

övervägande del för rekreation och hobby. Genom att hästen är grovfoderförbrukande uppstår som ”biprodukt” att marker hålls öppna som annars skulle vara nedläggningshotade.

Knappt 30 % av alla hästar finns på jordbruk som är registrerade i den officiella statistiken. Dessa hästar används bara i undantagsfall som produktionsmedel i det traditionella jordbruket. Syftet med hästhållningen är rekreation och/eller hobby. Det förekommer också i allt ökande grad att jordbrukare har kombinerad verksamhet där traditionellt jordbruk kombineras med annan kommersiell verksamhet på landsbygden, som bl a kan innefatta hästar (t ex hästturism, hyrstallsverksamhet). Jordbrukaren har i detta fall en roll som företagare på landsbygden som i stort sett är jämförbar med annan småskalig kommersiell verksamhet på landsbygden.

Jordbruksverket konstaterar att det inom ramen för nuvarande jordbrukspolitik inte direkt ges några stöd eller ersättningar till hästhållare. Indirekt berörs dock hästhållarna genom att betesmarksersättningar betalas ut till vissa betesmarker som hålls öppna med hjälp av hästar. En del åkermarksareal och då i första hand för grovfoderproduktion kan dessutom kopplas till hästars foderbehov vilket innebär att hästarna bidrar till att hålla även dessa marker öppna. Genom hästarnas kopplingar till jordbruksarealer kan man säga att det traditionella jordbruket och hästhållarna har inbördes nytta av varandra. Jordbruket får avsättning för produkter och hästhållarna får indirekt sänkt foderkostnad genom att stöd och ersättningar betalas ut till berörda marker.

Genom insatser inom ramen för LBU stöds kompletterande verksamhet till jordbruket vilket bl a kan omfatta hästverksamhet.

7.1.4 Jordbruksverkets roll som tillsynsmyndighet för avelsverksamhet och djurhälsa samt tillsynsvägledande myndighet enligt miljöbalken

Avelsverksamhet

En av Jordbruksverkets arbetsuppgifter på hästområdet är att hantera regelverket för avelsarbete och avelsvärdering. Detta arbete har sin grund i lagen om kontroll av husdjur från 1985. Denna lagstiftning har bl.a. till syfte att främja animalieproduktionen och djurs lämplighet för avel i näringsverksamhet.

I och med 1985 års lag överfördes ansvaret för avelsvärdering från staten (Lantbruksstyrelsen) till tre avelsorganisationer Svenska Travsportens Centralförbund (STC), Svenska Galoppsportens Centralförbund (SGC) och det nybildade Svenska Hästavelsförbundet (SH). Organisationerna utsågs till huvudmän och ansvaret för allt avelsarbete överfördes till dem. Detta innefattar avelsvärdering av hingstar och ston samt stambokföring. I lagen finns kvar att Jordbruksverket i föreskrifter kan fastställa grundregler för hur avelsarbetet ska läggas upp samt att avelsvärdering ska vara obligatorisk för hingstar som ska användas till andra än hingstägarens egna ston.

I Sverige görs en uppdelning på avelsorganisation och stambokförande förening. Jordbruksverket ska godkänna plan och riktlinjer för dessa. Det statliga kravet på avelsvärdering regleras av den godkända avelsorganisationen medan ansvaret för registrering och stambokföring åvilar den stambokförande föreningen. Svenska Travsportens Centralförbund (STC), Svenska Galoppförbundet (SG) och Svenska Hästavelsförbundet (SH) är godkända som avelsorganisationer. SH har tjugotvå medlemsföreningar som representerade raser av både kallblod, varmblod och ponny.

Avelsorganisationerna och de stambokförande föreningarna ska skicka in plan och riktlinjer till Jordbruksverket för godkännande. Plan och riktlinjerna innehåller ramarna för avelsarbetet i föreningen med bl.a. en beskrivning av rasen, härstamningskrav och en beskrivning av

föreningens organisation och hur beslut kan överklagas. I och med att plan och riktlinjerna godkänns överläts ett visst myndighetsutövande till avelsorganisationerna och rasföreningarna.

Jordbruksverket reglerar även hästseminverksamheten genom att utfärda tillstånd för seminering m.m. till enskilda personer samt godkänna och utöva tillsyn över verksamheten vid landets drygt 20 hingsstationer.

Jordbruksverket utövar den centrala och Länsstyrelsen den regionala tillsynen över verksamheten.

Jordbruksverket har utfärdat föreskrifter om hästpass för att uppfylla EG-kommissionens beslut att alla hästar ska vara försedda med en identitetshandling. Jordbruksverket har överlåtit till avelsorganisationer och rasföreningar att utfärda passen. Alla hästar födda efter år 2002 ska vara försedda med hästpass vid ägarbyte, utförsel, export eller slakt. Från och med 1 januari 2006 ska alla hästar åtföljas av hästpass. Sedan 2002 är hästägaren skyldig att se till att föl har ett pass innan födelseåret är till ända.

Införsel och utförsel av hästar regleras genom Statens jordbruksverks föreskrifter om införsel av hästdjur samt Statens jordbruksverks föreskrifter om utförsel av hästdjur till länder som ingår i Europeiska unionen (EU), Andorra, Färöarna samt Norge.

Smittskydd, hälso- och sjukvård

Den ökade rörligheten av hästar inom och mellan länder och kontinenter har medfört att smittsamma sjukdomar kan spridas över större områden. I samband med tävlingar och vid stuterier sammanförs djur från olika håll och smittor kan på så sätt lätt föras vidare.

Jordbruksverket ansvarar för de krav som ställs från smittskyddssynpunkt vid in- och utförsel av hästar och insatser vid utbrott av allvarliga smittsamma sjukdomar.

I likhet med annan djurhållning ska hästar inte minst av djurskyddskäl ha tillgång till veterinärservice dygnet runt i hela landet. Detta är i princip också fallet genom att den statliga distriktveterinärorganisationen, som Jordbruksverket ansvarar för, även ansvarar för vård av hästar i områden med låg veterinärtäthet. Verksamheten med hästar har för distriktsveterinärernas del ökat varje år. Antalet förrättningar har ökat med 15 % de senaste två åren.

Verksamheten omfattar akuta skade- och sjukdomsbehandlingar, rådgivning samt förebyggande hälsovård som omfattar t ex. besiktningar, vaccinationer och tandraspning. Officiella uppdrag som intygsskrivning är också en viktig del i arbetet. Enligt Jordbruksverkets resultatredovisning för 2004 utgjorde antalet diagnoser hos hästar gällande förebyggande åtgärder 28 % av samtliga. Antalet behandlingar av hästar utförda av distriktsveterinärerna uppgick under 2004 till 88 429 st vilket är 17 % beräknat på totala antalet som var 520 610. I det totala antalet ingår animalieproducerande djur, hästar och sällskapsdjur samt behandlingar där angivet djurslag inte har angetts.

Tillsynsvägledande myndighet för jordbruk och djurhållning enligt miljöbalken

Jordbruksverket har en roll som central tillsynsvägledande myndighet för jordbruk och djurhållning enligt miljöbalken. I den rollen får verket hantera många frågor som rör bland annat hästens miljöpåverkan. En fråga som verket upplever som ett växande problem är hästhållningens påverkan på den lokala miljön från betes- och rasthagar samt gödselhantering. Problemen berör bland annat närboende i form av olägenheter av olika slag. Reglerna för nyanläggning av stallar och annat för hästhållning dikteras av bestämmelser i Plan och bygglagen (PBL). Enligt PBL skiljer man ut jordbruksverksamhet som undantas från bygglagsplikt för ekonomibyggnader. Regeringen har i sin skrivelse till riksdagen om

handlingsplan för hästsektorn pekat på att man avser att närmare utreda i vilken mån hästverksamhet är att anse som jordbruksverksamhet vid tillämpningen av PBL.

Jordbruksverket anser att bestämmelserna enligt de olika delarna av miljöbalken bättre bör samordnas så att t.ex. förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket (FMH) ändras så att bestämmelser i tillämpliga delar även ska omfatta andra djurhållande verksamheter än jordbruk. FMH kan göras om till en förordning om miljöhänsyn i jordbruket och djurhållning och utformas utifrån bemyndiganden i 9 och 12 kap miljöbalken. Vissa av bestämmelserna i avfallsförordningen skulle då inte bli tillämpliga för viss hantering av stallgödsel. En sådan ändring av regelverket kan komma att stärka kretsloppstänkandet inom hästhållningen och bidra till att miljömålen kan nås.

Mot ovanstående bakgrund bör följande åtgärder övervägas:

- de problem som finns vad gäller hantering av gödsel i hästverksamheter bör utredas vidare för att ge en generell bild av problemet och erhålla ett underlag för att vidta eventuella åtgärder som behövs.
- begreppet jordbruk enligt 12 kap 10 § och jordbruksföretag enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket definieras så att det tydliggörs vilka verksamheter som håller hästar som omfattas av bestämmelser för jordbruk och jordbruksföretag,
- förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket görs om till en förordning om miljöhänsyn i jordbruket och djurhållning (med stöd av 9 kap 5 § och 12 kap 10 § miljöbalken) och att förordningen i tillämpliga delar omfattar även hästhållning som inte kan anses ingå i begreppet jordbruk.

Jordbruksverket ser det också angeläget att centrala vägledande myndigheter utarbetar tydligare riktlinjer vad gäller såväl hästhållning i den översiktliga planeringen som för enskilda verksamheter.

I bilaga 6 utvecklas ytterligare frågorna om hästen och miljön.

8 MTR-reformen

MTR-reformen innebär att en rad pelare 1-stöd betalas ut som gårdsstöd per hektar åker och betesmark. För åkern görs ingen åtskillnad på grödor vilket innebär att stöd även betalas ut till extensiv användning. Betydligt mer stöd betalas ut till vall jämfört med idag. En nyhet är att gårdsstöd även betalas ut till betesmarker. Som det är idag lämnas betesmarksersättningar endast inom ramen för LBU.

Djurbidrag lämnas efter det att MTR-reformen genomförts fullt ut endast till handjur.

Införandet av MTR-reformen torde i viss utsträckning förbättra förutsättningarna för hästhållning i Sverige. Det är dock ännu för tidigt att göra några mer exakta bedömningar utan uppföljningar får göras efter hand.

En sak som verkar i positiv riktning för hästhållningen är att nya stöd betalas ut till betesmarker. För att få del av dessa stöd måste betesmarkerna betas. Intresset för att använda hästarna som betesdjur torde öka genom det nya stödet. I synnerhet som antalet nöt förväntas minska vilket leder till lägre betesbehov för dessa djur.

9 Bör hästen på ett tydligare sätt göras till en del av jordbrukspolitiken

Hästens betydelse som rekreativskälla är stor för många människor. Hästhållningen har också i huvudsak en positiv påverkan på det öppna landskapet och bidrar till sysselsättningen på landsbygden. Hästhållningen har också nackdelar i form av viss negativ miljöpåverkan. Jordbruksverket har inte gjort någon samlad bedömning av hästens negativa och positiva effekter. Frågan är komplicerad då många faktorer av olika karaktär måste vägas samman. Jordbruksverket begränsar sig till en teknisk bedömning av möjligheterna att på ett tydligare sätt göra hästen till en del av jordbrukspolitiken. Verket har i en tidigare utredning visat på hur hästen i ökad utsträckning kan integreras i vissa delar av jordbrukspolitiken (Rapport SJV 2001:19).

9.1 Möjligheterna att få hästarna mer delaktiga av jordbrukarstöden (pelare 1)

MTR- reformen av EUs jordbrukspolitik innebär bl a att man går ifrån ett system med djurbidrag till schablonmässiga arealstöd. Medlemsländerna har vissa friheter att själva bestämma i vilken utsträckning man vill släppa de gamla djurbidragen. Sverige har valt att behålla bidragen för hanungnöt. I det program som presenterats för och godkänts av Kommissionen har frågan om att införa nya bidrag till hästar inte aktualiserats. EU:s reform går i riktning mot att avskaffa djurbidrag helt och hållet. Jordbruksverket bedömer det därför inte som meningsfullt att diskutera frågan om införande av direkta hästbidrag inom ramen för jordbrukspolitiken. Som påtalas i kapitel 8 kan man bedöma att en indirekt positiv effekt av reformen för hästhållningen uppstår genom ökat stöd till betesmarker och vallar.

9.2 Möjligheterna att få hästarna mer delaktiga av LBU-ersättningarna

Inom ramen för LBU betalas redan idag ut investeringsstöd, projektstöd och kompetensutvecklingsmedel till hästverksamhet om denna verksamhet kombineras med traditionellt jordbruk. Regelverket kring LBU ger medlemsländerna ganska stor frihet att själva bestämma över sin nationella LBU-tillämpning. Inför den nya programperioden som börjar 2007 finns därför möjligheter att vidga LBU-programmet till att i större utsträckning omfatta hästar. Det finns också möjligheter att om så önskas styra stöden i riktning mot hästar och hästrelaterad verksamhet. Det finns 3 delar i LBU-programmet som är särskilt intressanta, nämligen

- Investeringsstödet
- Kompensationsbidrag och ersättning för Öppet odlingslandskap i norra Sverige
- KULM/K2
- Projektstöd

I det följande behandlas hur dessa delar i högre grad skulle kunna innefatta hästhållning.

Jordbruksverket har i tidigare utredningar lämnat förslag till hur hästen i ökad utsträckning skall integreras i jordbrukspolitiken³.

³ Bl a i SJVs rapport i samband med LBU-översynen 2001 (Rapport SJV 2001:19).

9.2.1 Investeringsstöd

Regelverket från EU ger utrymme för att ge ökat stöd för investeringar i hästanläggningar jämfört med vad Sverige gör idag. Detta kan ske genom att utvidga stödet till att omfatta även kommersiell verksamhet som innefattar hästar och där koppling till traditionellt jordbruk saknas eller är svag. Idag krävs att sådan koppling finns för att få investeringsstöd.

Om man ser på efterfrågebilden för investeringsstödet nekas i dagsläget en del sökande som planerar att investera i hästanläggningar stöd. Det kan t ex röra sig om verksamhet som är knuten till en fastighet där ekonomibyggnader finns i form av häststall och andra för hästverksamhet nödvändiga lokaler men där mark saknas för foderproduktion. Fodret köps i stället in från närbelägna jordbruk liksom betesmarksnyttjande. Med dagens regler är en sådan specialiserad hästverksamhet inte berättigad till investeringsstöd. Inför den nya programperioden finns möjligheter att ändra på detta.

Man kan spekulera i vilka nya stödsökande som skulle komma att söka investeringsstöd om stödet utvidgas till att omfatta specialiserad hästhållning på kommersiell grund. En kategori företag eller organisationer som kan tänkas bli aktuell är ridskolorna. 500- 700 ridskolor finns i landet i dag med ca 20 000 hästar. Man bör räkna med att ett inte oväsentligt antal av dessa företag kommer att söka investeringsstöd om möjligheter öppnas. Man kan också räkna med att många tillkommande företag inom denna verksamhetsgren kommer att vara intresserade av stödet.

En typ av hästrelaterad verksamhet som redan idag är föremål för investeringsstöd är företag som sysslar med hästturism om verksamheten drivs i kombination med traditionellt jordbruk. Hästturismen är inriktad på turridding och andra aktiviteter som bygger på att företagsidkaren själv håller häst som han ställer till kunders/gästers förfogande. Omfattningen av denna verksamhet är i dagsläget lägre än vad som gäller för ridskoleverksamheten. Det bör dock finnas en ganska stor potential för nyetableringar och många nya företagare kommer sannolikt att söka investeringsstöd om kopplingen till traditionellt jordbruk slopas.

En intressant verksamhetsgren där expensionsmöjligheter kan finnas är företag som tillhandahåller tjänster och stallplatser för privata hästhållare. Speciellt i tätortsnära områden har dessa företag god potential. Vidgas investeringsstödet till att omfatta även sådan hästverksamhet utan koppling till traditionellt jordbruk kommer sannolikt stödet att efterfrågas av denna kategori företagare.

Sammantaget innebär vad som sagts ovan att efterfrågan på investeringsstöd kan väntas öka i inte oväsentlig omfattning om ovan nämnda former av specialiserad hästverksamhet godkänns för investeringsstöd. Stödet kan då beloppsmässigt behöva förstärkas för att möta den ökade efterfrågan om inte andra ändamål ska stå tillbaka. Hur detta skall hanteras får diskuteras i samband med prioriteringar mellan och inom olika delåtgärder inom LBU.

I LBU-programmet läggs tonvikt på att bevara betesmarker. En förutsättning för att klara detta är att betesmarkerna är inhägnade. Många upplever utgiften för att anlägga eller renovera inhägnader som hög och använder av det skälet inte betesmarker som har otillfredsställande inhägnader. Stödgivning för att få till stånd att marker inhägnas i större utsträckning än idag har bl a lyfts fram i utredningar som Jordbruksverket genomför inför den nya programperioden. Skulle ett sådant stöd bli verklighet skulle det sannolikt påverka hästarnas betesutnyttjande positivt. Investeringsstödet kan vara en stödform som skulle kunna användas för att stödja investeringar av stängsel kring betesmarker. Även andra stödformer inom LBU är tänkbara.

9.2.2 Kompetensutveckling insatsområde II (K2)

I nuvarande LBU-program är det länsstyrelserna inom LBU-området som årligen upprättar ett program för vilka aktiviteter som ska genomföras. Liksom för övriga stöd inom insatsområdet ska här finnas en anknytning till lantbruket. Inför arbetet med programmet genomförs samråd med berörda målgrupper och aktörer för att fånga upp behov och förslag. Länsstyrelsens programförslag fastställs av Jordbruksverket.

Kompetensutvecklingåtgärden är viktig för att förstärka och bibehålla en långsiktig effekt av andra åtgärder inom insatsområdet. Särskilt angeläget bedöms insatser för kompletterande verksamhet vara. Kompetensutveckling till kvinnliga företagare är prioriterat. Flera av aktiviteterna inom K2, som rådgivning, fortbildningskurser och studiebesök, syftar till att stödja och utveckla företagande på landsbygden.

Hästföretag utan koppling till lantbruk faller utanför den primära målgruppen som består av lantbrukare eller andra grupper med anknytning till lantbruket och dess omställning. Genom en utvidgning av målgruppen kan fler få del av åtgärdens aktiviteter.

9.2.3 Projektstöd för utveckling av landsbygden

Projektstöden ska främja utvecklingen av nya verksamheter på landsbygden för att förstärka möjligheterna till bosättning, sysselsättning och inkomster på landsbygden. Projektstöden har som mål att öka antalet lantbruksföretag med kombinationsverksamhet. Stödet består av fem olika åtgärder: Diversifiering av verksamhet med anknytning till lantbruket, marknadsföring av kvalitetsprodukter, främjande av turism och småföretagande, utveckling och förbättring av infrastruktur som har samband med lantbrukets utveckling och byutveckling samt skydd och bevarande av kulturarv på landsbygden.

Projektstöd kan bara ges i de län som omfattas av LBU-området som i stort sett täcker Syd- och Mellansverige. Beslut om lokala projekt beslutas av länsstyrelsen och nationella projekt av Jordbruksverket.

På samma sätt som för t ex investeringsstödet måste hästverksamheter ha kopplingar till jordbruket för att få del av stöden.

Redan under innevarande programperiod förekommer många projekt som Jordbruksverket fattat beslut och som rör hästar. Exempel på detta är projekten *lönsamt hästföretagande och hästturism i Sverige* har båda LRF som projektägare. I det senare projektet är också Turistdelegationen medfinansiär.

Lönsamt hästföretagande vänder sig i först hand till etablerade och blivande hästföretagare. Projektet syftar till att få fler lönsamma företag med kombinationsverksamheter där hästen utgör en beståndsdel och öka möjligheterna till affärsverksamhet på landsbygden. En bättre ekonomi är förutsättningen för breddad sysselsättningen och öka attraktionskraften för näringen.

Många kvinnor arbetar inom hästnäringen och härigenom skapas förutsättningar för arbetstillfällen för kvinnor på landsbygden. Detta ökar möjligheten att bo och verka på landsbygden.

Man vill också åstadkomma ökad förståelse och samförstånd mellan stad och land samt mellan lantbruksföretagare med olika produktionsinriktning. Detta ska minska negativa attityder och verka för att minimera konflikter som kan uppkomma mellan hästhållare och övriga t.ex. markägare och traditionella brukare.

Projektet ska utveckla sex affärskoncept inom hästsektorns olika affärsområden till stöd för nyetableringar av kombinationsföretag. Informationsseminarier anordnas om allemansrätt, ridleder och affärskoncept. Även utveckling av koncept/avtal för att skapa organiserade ridstigar/leder ingår som en del.

Projektet startade 2003 och avslutas under hösten 2004. Slutrapport från projektet väntas inkomma till Jordbruksverket i början på 2005. Delar av projektets resultat bl.a finns idag tillgängligt för alla intresserade på LRF:s hemsida.

Hästturism i Sverige vänder sig till företagare på landsbygden som arbetar med hästar och turism. Projektet syftar till att förbättra lönsamheten för enskilda företagare inom hästturismen. Det ska kunna uppnås genom att bygga upp ett nationellt nätverk för hästturismföretagare. Viktiga punkter är:

- Samordning av marknadsföringen av hästturism i Sverige
- Utveckling av verktyg och metoder för rådgivning om resurserna (t.ex. ridleder och hästar), företagandet och marknaden
- Utveckling av kvalitetssystem för hästturismen i Sverige

Förväntade effekter av projektet är bl.a ökat kvalitetsmedvetande hos entreprenörerna och högre kvalitet på produkterna med hjälp av ett anpassat kvalitetssystem samt fler bokningsbara produkter för inhemsk och utländska marknader. Även insatser för att profilera Sverige som hästland ingår liksom insatser för att skapa ökad efterfrågan av hästupplevelser på svenska och utländska marknader.

Projektet startade under 2003 och avslutas under hösten 2004. Slutrapport väntas från projektet i början av 2005. Aktiviteter och delar av det material som producerats under projektets gång finns på LRF:s hemsida.

Vid sidan av de nu beskrivna projekten har länsstyrelserna beslutat om stöd till en rad lokala projekt vilka huvudsakligen handlar om åtgärder för diversifiering av verksamhet med anknytning till lantbruket och turism. Projekten spänner över brett fält från utveckling av kompletterande verksamheter på gårdsnivå till större projekt med flera olika aktörer inblandade som t.ex. Projektering och skapandet av ridleder. I grova drag kan projekten delas upp i fyra olika grupper enligt följande.

- Avel och uppfödning av hästar
- Produktion av varor och tjänster som riktar sig hästägare och andra hästföretag
- Utveckling av "hästgårdar/anläggningar" för ridning
- Koncept för hästturism och allmän affärsutveckling inom området

9.2.4 Kompensationsbidrag och miljöstödet Öppet odlingslandskap

Kompensationsbidrag lämnas till jordbrukare inom de sk stödområdena vilka sammantaget täcker större delen av landet. Fr o m 2005 kommer bidraget att betalas per hektar vall och bete⁴.

För att bli berättigad till stöd krävs ett visst djurinnehav (s k djurkoppling). Hänsyn tas endast till innehav av nöt, får och get.

En möjlig förenkling inför en ny programperiod skulle vara att slopa djurkopplingen i kompensationsbidraget. Effekten skulle bli en betydligt enklare stödhanteringsprocess jämfört med idag. Samtidigt skulle det innebära att en del extensiva vallarealer i främst Norrland som idag inte är stödberättigade skulle få del av stödet. Med oförändrad medelstilldelning skulle

⁴ För 2004 gäller vissa regler kopplade till sk foderarealer.

det innebära att stödbeloppen måste sänkas vilket därmed skulle påverka mjölkproducenter i stödområdena negativt. Det grundläggande EU-regelverket lägger inga hinder i vägen för om Sverige väljer att genomföra den förändringen.

Slopas djurkopplingen kan man på samma sätt som för övriga arealstöd och ersättningar som riktas till vall och betesmark säga att en del av stödet/ersättningen indirekt kommer hästarna till godo. Hästarna håller markerna öppna och bidrar därigenom till att kraven för att få stöden uppfylls.

Även om djurkopplingen bibehålls är det i princip möjligt att även räkna med hästarna i underlaget. Vad som talar emot detta är eventuella tekniska svårigheter i stödhanteringsprocessen. F.n. saknas ett register över hästar. De studier som gjorts pekar också på att hästarna flyttar runt på olika marker under sommaren och att det därför är svårt att knyta djuret till en viss yta. Även identiteten på hästarna kan vara svår att fastställa. Det kan t ex vara svårt att kontrollera om samma häst inte förekommer på flera ytor som söks stöd för. Det nya identifieringssystem som Jordbruksverket redovisat i särskild rapport tar lång tid att implementera och kommer därför inte att kunna användas inom de närmaste åren.

Inom ramen för utredningen har ingen närmare analys gjorts angående tekniska svårigheter att innefatta hästarna i djurkopplingskravet för kompensationsbidraget.

Sammanfattningsvis bedömer Jordbruksverket det som svårt att nu överblicka konsekvenserna av en slopad djurkopplingen i kompensationsbidraget. Hästarna får genom en sådan åtgärd i större utsträckning än idag del av stödet. Problem kan dock finnas genom att vissa arealer som idag inte får stöd tas in i stödsystemet. Innan slutlig ställning tas bör också utfall och erfarenheter av MTR-reformen inväntas. Behålls djurkopplingen är det i princip möjligt att innefatta innehavet av hästar i djurkopplingskravet. Det kan dock finnas tekniska problem som bör utredas närmare.

Miljöstödet för **öppet odlingslandskap** utgår i form av arealstöd till vallarealer inom stödområdena. Ingen djurkoppling finns utom i stödområde 1-3 (nordligaste Sverige). Djurkopplingen berör samma djurslag som för kompensationsbidraget.

Den möjlighet som finns att vidga ersättningen till hästar är att räkna in dessa i underlaget för beräkning av djurunderlaget för stödområde 1-3. Samma resonemang kan föras på denna punkt som för kompensationsbidraget, nämligen att det i princip är möjligt att göra en sådan förändring men att tekniska problem kan finnas. Med tanke på att det inte finns så många hästar i stödområde 1-3 torde effekterna i form av behov av ytterligare stödmedel/neddragning av stödnivå inte behöva bli särskilt stora. Samtidigt ska noteras att förändringen skulle kräva viss ombyggnad av IT-systemen.

10 Avslutande kommentarer

Jordbruksverket konstaterar att hästhållningen i landet är av stor betydelse för såväl näringsverksamhet som fritid och hobby. Hästhållningen är också positiv om man ser på landskapsnyttan och sysselsättning på landsbygden. Hästen är intressant för uppfyllande av målsättningarna inom LBU-programmet att hålla betesmarker öppna.

Idag får hästhållare både direkta och indirekta stöd och ersättningar inom ramen för LBU-programmet och andra jordbrukarstöd. Frågan om att förändra nuvarande stöd och ersättningar för att få en ökad koppling till hästar har tidigare berörts av Jordbruksverket i översynen av LBU-programmet. Jordbruksverket anser att det inte är lämpligt att inom ramen för det pågående LBU-programmet ändra nuvarande stöd- och ersättningssystem för att få en större tonvikt på hästar. Eventuella ändringar bör övervägas inför den nya programperiod som börjar 2007. Speciellt bör sådana analyser omfatta följande områden:

- Konsekvenserna av att utvidga investeringsstödet och kompetensutvecklingsåtgärder till omfatta specialiserat hästföretagande.
- Analyser av verkningar av att släppa djurkopplingen i LFA-stödet.
- Analyser av verkningar av att släppa djurkopplingen i ersättningsformen Öppet odlingslandskap.
- Tekniska möjligheter att inkludera hästarna i djurunderlaget för de båda ersättningsformerna.

Det finns också negativa sidor med hästhållningen. Jordbruksverket ser det därför som viktigt att regelverket kring hästhållning närmare utreds med syftet att förbättra situationen på detta område. I rollen som tillsynsvägladande myndighet enligt miljöbalken har Jordbruksverket lämnat förslag på åtgärder vilka redovisats tidigare i rapporten.

Jordbruksverket konstaterar att hästnäringen i vid mening täcker flera olika grupper av intressenter. I centrum står vad vi i rapporten benämnt hästhållarna som består av företag, organisationer, hushåll och personer som har det direkta ansvaret för landets hästar. I normalfallet är hästhållaren och den som äger hästen samma person. Runt hästhållarna finns en rad andra grupperingar. Det stora flertalet hästhållare utgörs av personer och hushåll som nyttjar hästen för fritid och hobby och har inga eller marginella intäkter knutna till hästhållningen. Utvecklingspotentialen inom denna del av hästhållningen är särskilt intressant att diskutera mot bakgrund av att tyngdpunkten i hästhållningen finns här.

Av ekonomiskt stor betydelse är de som spelar på hästar och de företag, organisationer och personer som organiserar tävlingar och spel. Andra viktiga grupper är de många personer som deltar i ridundervisning (över 140 000) eller som utnyttjar hästar i samband med hästturistverksamhet. En grupp företagare som är intressant för landsbygdens sysselsättning är företagare, bl.a. jordbrukare, som tillhandahåller tjänster och foder till hästhållare.

Till stor del har underlag saknats för att göra mer ingående analyser över inom vilka områden som utvecklingspotentialer kan finnas. I avsnittet "Faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen kring hästhållningen" har en del översiktliga bedömningar gjorts. Här kan det pekas på t.ex. nya tävlingsformer som kompletterar de som finns nu, en utjämning av könsfördelningen hos dem som utnyttjar ridskolor och att även personer med invandrarbakgrund intresserar sig för dessa fritidsaktiviteter, utveckling av hästturism samt tillgång till ridvägar och terräng för ridning.

En omfattande kartläggning av alla delar av hästnäringen i vid bemärkelse har inte varit möjlig att genomföra inom ramen för utredningen. Fokus har lagts på gruppen hästhållare medan övriga grupper har behandlats mer översiktligt. Även med denna begränsning har kartläggningsarbetet varit komplicerat beroende på begränsad tillgång till statistik och att hästhållarna är en diversifierad grupp.

Det finns givetvis kopplingar mellan de olika delarna av hästhållningen. Ett sådant exempel är att hästar som inte uppfyller de höga kraven som ställs inom t.ex. travverksamheten kan bli väl använda i andra verksamheter, t.ex. som ”hobbyhästar”. En intressant fråga är hur starka kopplingar på olika plan det egentligen finns generellt mellan de olika delarna av hästverksamheten. Ett exempel skulle kunna vara vilken påverkan, på lång och kort sikt, som totalisatorverksamheten har på den renodlade hobbyverksamheten. Frågeställningar av detta slag bör analyseras vidare.

Jordbruksverket behöver bredda kompetensen om hästhållningen i landet. Mot bakgrund av hästens ökade betydelse för landsbygdens utveckling, landsbygdsföretagandet och det öppna landskapet ser vi ser det som angeläget att göra ytterligare insatser för att få bättre kunskap på hästområdet och om hästnäringen i en vidare mening. Inte minst gäller detta i ett jämställdhets- och integrationsperspektiv. I planeringen för 2005 har verket avsatt resurser för att bygga upp utökad kompetens på området. En viktig förutsättning för att komma vidare är att ytterligare undersökningar genomförs med SCB:s undersökning från 2004 som bas.

Bilaga 1

Organisationer inom hästområdet

Elsa Bexelius – Ord och Idé

ATG - organiserar spel

AB Trav och Galopp, ATG, erbjuder och organiserar totalisatorspel på hästar som tävlar på landets trav- och galoppbanor med tillstånd för spel. År 2003 fanns 37 sådana banor. ATG samarbetar med STC och SG och de tävlingsarrangerande sällskapen för att besluta om bland annat antal tävlingsdagar med totalisatorspel och deras förläggning, aktuella spelformer samt fördelning av medel från totalisatorspel inom trav- och galoppsporten. Spelet erbjuds direkt på trav- och galoppbanorna eller via andra kanaler som drygt 2000 ATG-ombud, internet på hemsidan www.atg.se, alternativt cirka 1000 ICA-handlare. Banskelet minskar medan spelet via övriga kanaler ökar.

ATG ägs av Svenska Travsportens Centralförbund, STC, (90 procent) och Svenska Galoppsportens Centralförbund, SG, (10 procent). Ett avtal mellan ägarna och staten reglerar ATGs verksamhet. Staten tillsätter sex av tolv ordinarie styrelseledamöter, varav ordförande är en. Statens representation i styrelsen ger Finansdepartementet full insyn i verksamheten. År 2003 hade ATG 29 procent av den svenska spelmarknaden. Marknadsledande är Svenska Spel med 54 procent.

Nyckeltal ATG	År 2003 Mkr	År 2002 Mkr
Totalisatoromsättning,	10 534,1	10 176,8
Resultat före fördelning till trav- och galoppsporten	2 510,5	2 411,9
Fördelat till trav- och galoppsporten	1 377,3	1 381,3
Skatt och åtaganden mot staten	1 192,7	1 152,8
Årets resultat	- 59,5	-122,2

ATGs spelomsättning var 10 534 miljoner kr, Mkr, eller en ökning med 357 Mkr jämfört med året innan. Ungefär 70 procent av omsättningen, eller 7 300 Mkr betalades ut i spelvinster.

Cirka 13 procent av omsättningen eller 1 377 Mkr återfördes till trav- och galoppsporten: till banorna och till hästsportens aktiva i form av prispengar, unghäststimulans, uppfödar- respektive tränarpremier samt till de två centralförbunden.

Medel till sporten	År 2003 Mkr
Banorna	995,3
Hästsportens aktiva	307,0
Centralförbunden	75,0
Totalt till sporten	1 377,3

ATG fördelade 995,3 Mkr till banorna. Det motsvarade 85 procent av banornas totala intäkter. Av intäkterna från ATG fördelade banorna drygt hälften i prispengar. Tävlings- och anläggningkostnader samt ekonomi/administration utgör banornas största kostnader. Av 75 Mkr till centralförbunden erhöll STC 68,4 Mkr och SG 6,6 Mkr.

Skatt och åtaganden

Drygt 11 procent eller nästan 1 193 Mkr var statens andel i form av totalisatorskatt samt medel för åtaganden. De senare avser ATGs åtagande för övergripande insatser av riksintresse för hästsporten. Nytt sådant avtal tecknades under 2003 mellan staten respektive trav- och galoppsporten för perioden 1 juli 2004 till 30 juni 2007. Enligt avtalet ska ATG årligen avsätta 38 Mkr utöver ordinarie åtaganden mot trav- och galoppsporten. Det är en ökning med 7 Mkr jämfört med föregående avtal. Av dem avser 22 Mkr utbildningsverksamhet inklusive hästsportens delfinansiering av hippologutbildningen. 5 Mkr är till särskilda satsningar på barn- och ungdomsverksamhet. Resterande medel är till för att säkerställa riksanläggningarna, samt för åtgärder avsedda att stärka hästsportens utveckling och internationella konkurrenskraft. Hanteringen av medlen har överlåtits till Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande vilket behandlas längre fram.

Motsvarande 7 procent av omsättningen under 2003, eller 753 Mkr, var nettokostnader för ATG. Dessa var dels kostnader för IT, markandsföring, spelombuden samt administration, dels kapitalkostnader för investeringar.

Huvudkontoren för ATG finns i Hästsportens hus, Solvalla.

ATGs Styrelse 2004

Tillsatta av regeringen:

Ordf, Bo Dockered
Marita Aronson, riksdagsledamot
Claes Bloch, Sv Lantarbetarförbundet
Agneta Ringman, riksdagsledamot
Karin Rudebeck, Finansdepartementet
Ingrid Strömberg, Jordbruksdepartementet

Nominerade av STC:

Carl-Anders Hansson, ordf. Södra Hälsinglands Travsällskap
Claes Lundell, ordf. Jägersro Trav och Galopp
Maria Lejon, styrelseledamot i Östergötlands travsällskap
Patrik Sandin, ordf. STC

Nominerad av SG:

Benny Carlsson, ordf. Svenska Galopp

Personalrepresentanter:

Leif Åke Henriksson
Yvonne Janse

Adjungerade:

Klas Thorén, ordf. Stockholms Travsällskap
Mats-Ola Palm, Åby Travsällskap
Lotta Mossberg, VD Täby Galopp

VD: Remy Nilsson

Källa: ATGs årsredovisning 2003 samt www.atg.se

Svenska Travsportens Centralförbund, STC

Svenska Travsportens Centralförbund, STC, bildades 1925 och är huvudorganisation för landets travsällskap. Verksamhetsidén är att skapa förutsättningar för en bred, upplevelserik, etiskt och framgångsrik travsport.

STC organiserar och utfärdar gemensamma regler och bestämmelser, inklusive utbildning och licenser, samt företräder travsporten gentemot staten och utlandet. STC är avelsorganisation och registerförande förening för raserna varmblodig respektive kallblodig travare i Sverige. D v s STC ansvarar för hur avelsvärderingen av dessa raser ska utföras samt ansvarar för uppgifterna, papper, stamtavlor m.m. inklusive pass för alla hästar av de här raser som ägs i Sverige.

Samråd

Samrådsorganet STC-BAS fungerar mellan STCs styrelse och representanter för Riksförbundet för Sveriges Travhästägare (RST), Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen (ASVT), Travtränarnas Riksförbund (TR), föreningen för kallblodiga travare (Sleipner), B-tränarnas riksförbund (BTR) samt Sveriges Travamatörers Riksförbund (StaR). Samarbete finns även med Svenska ponnytravförbundet, SPTR, och den nya Svenska Ridtravföreningen. Den senare vänder sig till personer som äger/rider/kör travhästar som inte längre tävlar inom travet.

Travsällskapen och STC-BAS utser STCs fullmäktige. STCs styrelse består av nio ledamöter, tre från vardera kategori tävlingsbana, d v s från respektive "storbanor" (3 st), "mellanbanor" (11 st) och "småbanor" (18 st). Förtroenderådet består av representanter för de 32 travsällskap med totalisator tillstånd, basorganisationerna samt STCs styrelse. År 2003 fanns det sammanlagt 74 travsällskap inom STC varav 32 anordnade tävlingar på banor med totalisatorspel och 42 var travsällskap utan totalisator. Travsällskapen är ideella föreningar och medlemmarna väljs in i sällskapen efter rekommendationer.

STC äger AB Trav- och Galoppronden. AB Trav och Galopp ägs till 90 procent men redovisas som ett intressebolag då STC saknar majoritetsinflytande i styrelsen. (Se ATG) Koncernen STC omsatte 214 Mkr år 2003. Bland intäkterna står marknadsersättning från ATG och dagavgifter från sällskapen för ca 100 Mkr. Bland kostnaderna motsvarade löner, samt reklam och PR ca 100 Mkr.

Huvudkontoren för STC finns i Hästsportens hus, Solvalla.

STCs styrelse 2004

<i>Ordförande</i>	Patrik Sandin
<i>v ordf</i>	Claes Lundell
	Carl-Anders Hansson
	Maria Lejon
	Mats-Ola Palm
	Staffan Planck
	Klas Thorén
	Anders Westin

Generalsekreterare: Ulf Hörnberg

Källa bl a: STCs årsredovisning 2003 och www.travsport.se

Svensk Galopp, SG

Svensk Galopp (SG) har till uppgift att organisera, leda och utveckla den svenska galoppsporten. Medlemmar i Svensk Galopp är banor/galoppsällskap och galopporganisationer.

Galoppsport med totalisatorspel bedrivs i första hand på Täby Galopp och Jägersro Trav och Galopp, några gånger per år på Göteborg Galopp, samt en dag per år på Strömsholm respektive Blommeröd. SG hanterar internationella frågor och är serviceorgan för galoppsportens aktiva och övriga intresserade. Flera intresseföreningar samarbetar inom ramen för SGs verksamhet och utser SGs Fullmäktige. De är Stockholms Galoppsällskap (Täby Galopp), TGAB, Jägersro trav och galopp, JTG, Galopphästägarnas Riksförbund, GHR, Jockeyklubben, JK, Svenska Fullblodsavelsföreningen, SFAF, Svenska Galopptränarnas Riksförbund, SGR, Amatörryttarklubben, ARK, Göteborgs Galoppsällskap, GGS, Sveriges Amatörtränarförening, SATF, Svenska Arabgaloppklubben, SAGK, (intresseförening för Arabiska Fullblod avsedda för totalisatorlopp) samt Blommeröd Galoppsällskap.

Av SGs styrelses åtta ordinarie ledamöter utses två på förslag av Stockholms Galoppsällskap och två av Jägersro trav och galopp. Ordförande, tre ledamöter och två suppleanter väljs av fullmäktige.

SG är även avelsorganisation samt stamboks- och registerförande förening för galopphästar av den Engelska Fullblodsrasen. SG ansvarar därmed för hur avelsvärderingen inom rasen ska utföras i Sverige samt för uppgifter, export och import, stamtavlor m.m. inklusive pass för Engelska Fullblod i Sverige.

Galopptävlingar genomförs som slätlopp på olika underlag eller som häcklöpningar. Engelska fullblod dominerar sporten. Särskilda lopp med Arabiska fullblod finns också. Utanför totalisatorspelet finns ponnygaloppen, som sker inom ramarna för Hästsportens

Ungdomssatsning med hjälp av Svenska Ridsportförbundet, SvRF. Rasoberoende ridhästlopp arrangeras ibland.

Omsättningen för SG var 21 Mkr år 2003. Bland SGs intäkter finns marknadsersättning från ATG på 6,6 Mkr. Bland kostnaderna utgör löner 4,8 Mkr.

Huvudkontoren för SG finns i Hästsportens hus, Solvalla.

SGs styrelse 2004

Ordf. Benny Carlsson
Sewerin Ekman, JTG
Bo Helander
Jacqueline Henriksson,
Sten Thynell
Conny R Isacson, TGAB
Christer Ljung, JTG
Eva McLaren, TGAB
Bengt Nylén, adj GGS

Suppleanter:

Annika Källse
Lennart Jarvén

Generalsekreterare:

Björn Eklund

Källa bl a: www.galoppsport.se och SG

Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande

Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande, NS, startade sin verksamhet 1992. Detta som ett resultat av bl a 1991 års Hästutredning (LBS 1991:4), som också innehöll förslag om hippologisk högskoleutbildning.

Stiftare är Aktiebolaget Trav och Galopp, ATG och Lantbrukarnas Riksförbund, LRF.

Bildandet av stiftelsen föregicks av en överenskommelse mellan stiftarna Ridfrämjandet och Svenska Ridsportens Centralförbund. De senare gick samman 1993 till Svenska Ridsportförbundet, SvRF. Enligt överenskommelsen har stiftelsen till uppgift att främja hästhållningen i Sverige, bl a genom att stödja verksamhet av riksintresse för hästsporten vid anläggningarna i Flyinge, Wången och Strömsholm och se till att de utvecklas och organiseras på ett rationellt sätt.

Ändamål:

”Stiftelsen skall ha till ändamål att främja hästhållningen i Sverige med särskild tonvikt på utbildning samt avel/uppfödning.”

NS styrelsen består av 6 ordinarie ledamöter och lika många suppleanter.

Enligt urkunden utser ATG, LRF och SvRF vardera två ledamöter i styrelsen och lika många suppleanter.

Enligt NS årsredovisning 2003 är ATG, Svenska Travsportens Centralförbund, STC, Svenska Galoppförbundet, SG, LRF, SvRF och Svenska Hästavelserförbundet, SH, företrädare i styrelsen. Sedan 2001 är en representant för Brukshästorganisationernas Samarbetskommitté adjungerad.

Styrelse

Ordinarie ledamöter:

Ordförande Bo Dockered (ordf ATG)
Patrik Sandin (ordf STC)
Bo Slättsjö, LRF, (sakkunnig LRF)
Elisabeth Gauffin (ledamot LRFs styrelse)
Sven Tolling (ordf SvRF)
Eskil Erlandsson (ordf SH)

Suppleanter:

Remy Nilsson (VD ATG)
Benny Carlsson (ordf SG)
Camilla Hagman (SvRF)
Karin Mattsson (SvRF)

Adjungerad: Sigvard Gustavsson (Ordf Brukshästorg. samarbetskommitté)

VD: Olof Karlander

Intäkter - medel från totalisatorspelet

NS intäkter består i huvudsak av årliga anslag som grundar sig på statens villkor för spel på hästar. Villkoren förhandlas fram mellan staten/finansdepartementet respektive trav- och galoppsporten. I dem ingår att medel från spelet ska avsättas som anslag för övergripande insatser av riksintresse för hästsporten och hästhållningen i Sverige, samt till barn och ungdomsverksamhet inom hästsporten.

NS erhåller 38 miljoner kronor, Mkr, per år, varav huvuddelen avser det hippologiska programmet samt 5 Mkr avsåg barn- och ungdomsverksamhet.

NS styrelse har beslutat att stiftelsens ansvar omfattar:

- Ett ekonomiskt och organisatoriskt ansvar gentemot riksanslagningarna, inklusive ansvar för att de utnyttjas optimalt av hästnäringen.
- Att främja forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att utveckla hästnäringen.
- Att tillsammans med Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, och Hästnäringens Yrkesnämnd, HYN, svara för att den högre utbildningen, hippologprogrammet, med häst i Sverige håller en hög kvalitet.
- Att främja avel och uppfödning i syfte att få fram hästar som är konkurrenskraftiga internationellt.

- Att tillvarata svensk hästnäringens intresse på det näringspolitiska området, bland annat den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP).
- Att i övrigt bedriva verksamhet som berörda organisationer är överens om.

Riksanläggningarna

Riksanläggningarna utgörs av Flyinge i Skåne, Strömsholm i Västmanland samt Wången i Jämtland. ATG involverades successivt och fick från och med 1982 ansvar för anläggningarna, varefter betydande upprustning har skett. Även satsningar på utbildning inom hästområdet skedde, som ett komplement till hästaveln. Sedan mitten på 90-talet sker den fortsatta upprustningen och omvandlingen av anläggningarna under överinseende av NS. Särskilda program har tagits fram som syftar till att utveckla och rationalisera verksamheterna i överensstämmelse med tidigare nämnda överenskommelse.

Ägarstrukturer och driftsformer vid riksanläggningarna ser lite olika ut och omfattar stiftelser, förening samt aktiebolag. STC, SG och SvRF samt avelsorganisationerna för hästaveln m fl organisationer inom den traditionella hästsporten är involverade, liksom aktuella kommuner. NS har det övergripande ekonomiska och organisatoriska ansvaret för riksanläggningarna och stödjer dem beträffande utveckling, administration, fastighetsfrågor, ekonomi- och personalfrågor. Se vidare avsnitt om respektive anläggning.

Hippologutbildning

Den hippologiska högskoleutbildningen infördes 1994 med SLU som huvudman. Utbildningen omfattar flera inriktningar och är förlagda till riksanläggningarna. I ett avtal mellan hästsportens organisationer från 1994 och NS förband sig organisationerna att stå för sin andel av kostnaderna för hippologutbildningen. Hälften av kostnaderna för hippologutbildningen skulle på så sätt finansieras av hästsportens organisationer genom NS. Dock underskattades kostnaderna från början, bland annat på grund av förändringar i förutsättningarna i kostnadsbild, vilket gjort att staten periodvis tagit ansvar för en mindre del av kostnaderna än vad som avtalats. Under hösten 2004 har nytt avtal träffats mellan SLU och NS om kostnaderna för utbildningen. Det innebär att Staten och NS nu bär halva kostnaderna var.

Ungdomsverksamhet

De fem miljoner kronor per år som avsatts för barn- och ungdomsverksamhet fördelas mellan SG, SvRF och STC.

NS övriga engagemang

NS arbetar på olika sätt med att tydliggöra hästens roll i samhället genom utredningar, konferenser och information. NS fungerar även som remissinstans och yttrar sig i frågor av gemensamt intresse. Samtal förs även med regeringskansliet.

Tillsammans med hästnäringens organisationer drivs Hästnäringens Miljöråd, som bekostas av organisationerna. Detta gäller även för Hästnäringens IT-råd, som bl a har arbetat med att stärka Svenska Hästavelnsförbundet, SH, och SvRF på dataområdet.

NS svarar för ekonomiska åtaganden som rör Hästnäringens Yrkesnämnd, HYN.

Utveckling - fördelar med koncern

NS insatser har hjälpt riksänläggningarna att klara sig förbi svårigheter och möjliggjort omvandlingen till dagens moderna utbildningsanstalter för hästsporten. Samtidigt behövs en fortsatt stabilitet och det återstår en hel del att göra. De ekonomiska förutsättningarna och möjligheterna för riksänläggningarna är olika. En utredning om organisering av riksänläggningarna och ATG Hästkliniker från våren 2003 pekar på positiva effekter av att ha en och samma ägare. Utredningen framhåller att en koncern med NS som ägare till anläggningarna och till ATG Hästkliniker ger ekonomiska fördelar, som gagnar dem ekonomiskt och skattemässigt samtidigt som det medger effektivisering organisatoriskt och i fråga om samordning och samverkan. Sedan dess har NS bildat dotterbolag som beskrivs i avsnitt "koncernen". Denna ombildning till ny koncern har fördröjts av en omprövningsprocess som handläggs av Kammarkollegiet.

Koncernen Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande

NS Horse AB

Nationella Stiftelsens bolag NS Horse AB bildades 2004 och är stiftelsens holdingbolag för affärsverksamhet. Ändamålet är "att främja hästhållningen i Sverige och att bedriva verksamhet inom hästnäringen med särskild inriktning mot hästsjukvård, utbildning, avel, uppfödning samt god hästhållning".

Styrelse:

<i>Ordförande</i>	Bo Dockered Olof Karlander Sven Tolling
-------------------	---

Dotterbolag

ATG Hästkliniker AB förvärvades från ATG under 2003. Verksamheten har utökats och ändamålet från hösten 2004 är att "främja hästhållningen i Sverige med särskild tonvikt på hästsjukvård och hovslageri, samt bedriva gymnasial och annan utbildning inom nämnda område".

Bolaget har 22 hästkliniker förlagda i första hand till olika trav- och galoppbanor från Boden i norr till Malmö i söder, samt ett hästsjukhus i Skara. Vid dessa specialiserade hästkliniker görs drygt 60 000 behandlingar per år. Bolaget har cirka 100 anställda.

Sommaren 2004 övertog ATG Hästkliniker AB huvudmannskapet för Hästsjukhuset och Hovslagaraskolan i Skara från SLU. Stiftelsen Blå Stjärnan övertog huvudmannskapet för den smådjurskliniska delen.

Omsättningen år 2004 beräknas till knappt 100 mkr.

Styrelse:

Ordförande Olof Karlander
Peter Forssberg
Björn Sederblad
Anki Bengtsson
Sven Tolling
Karin Olofsson

VD: Per Johansson

NS Riksanläggningarna AB

Bolaget bildades 2003 för att i en förväntat ny och ekonomiskt mer effektiv organisation under 2004 fungera som moderbolag åt Flyinge AB, Ridskolan Strömsholm AB och Travskolan Wången AB. Omorganisationen har fördröjts.

Bolagets ändamål är "att främja hästhållningen i Sverige och att bedriva verksamhet inom hästnäringen med särskild inriktning mot utbildning samt avel och uppfödning".

Styrelse:

Ordförande Bo Dockered
Remy Nilsson
Olof Karlander
Sven Tolling
Åke Westling

Intresseverksamhet

Strömsholms Utvecklings AB (STUTAB) bildades 1993. Ägare är Svenska Ridsportförbundet, SvRF och Hallstahammars kommun med 33,4 procent var (66,8 procent) samt Nationella Stiftelsen med 33,2 procent.

Bolaget äger, förhyr och förvaltar fast egendom och tomträtt på Strömsholm i Hallstahammars kommun. (se vidare avsnitt Strömsholm)

Stiftelsen Svensk Hästforskning bildades 2004 av NS i samverkan med AB Trav och Galopp, ATG, Agria Djurförsäkring och Stiftelsen Lantbruksforskning, SLF. Satsningen utgör grunden för en insamlingsstiftelse. Avsikten med Svensk Hästforskning är att satsa på både traditionella områden som avel/genetik, uppfödning, nutrition, träning och veterinärmedicin, samt på nyare områden som sociala aspekter, miljö, fritid, säkerhet, hästföretagande och information. Stiftelsens hästforskningsprogram ligger på treårsperioder med början 1 januari 2005. Aktuellt forskningsanslag är initialt 5 Mkr per år.

Flyinge

Flyinge Kungsgård i Lunds kommun har en lång historisk bakgrund som stuteri med koppling till hippologi och kavalleri. Statens Hingstdepå och Stuteri på Flyinge överläts 1983 till Flyingestiftelsen, som driver verksamheten i Flyinge AB. I den ingår bland annat avel och

seminverksamhet, samt utbildning. Den hippologiska högskoleutbildningen infördes 1994 och det hippologiska gymnasiet 2001.

I Flyinge finns även Avelsföreningen för den Svenska Varmblodiga Hästen, ASVH samt Equine Swede Horse AB.

Stiftelsen Sveriges Avel och Hästsportcentrum Flyinge - "Flyingestiftelsen"

Avhästningen av försvaret efter andra världskriget förde med sig att staten efter hand ville frigöra sig från ansvaret för hästaveln i Sverige. Olika förslag fanns och diskuterades i riksdagen, som i slutet av 1970-talet tillsatte en statlig utredning. Förslaget från utredningen var att Flyinge skulle överföras till en stiftelse bestående av de större organisationerna inom hästaveln och hästsporten samt ATG. Efter förhandlingar mellan staten och trav- och galoppsportens organisationer om förutsättningarna för totalisatorspel bildades därefter Stiftelsen Sveriges Avel och Hästsportcentrum Flyinge 1982 av ATG tillsammans med ridsportens organisationer samt hästavelns organisationer för halvblods- trav och galopphästar.

I stiftelsens styrelse av idag finns även representanter för Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande, NS, Svenska Travsportens Centralförbund, STC, Svenska Galoppförbundet, SG och Staten.

Ändamål

"Stiftelsens ändamål är att genom fortsatt drift vid statens hingstdepå och stuteri i Flyinge tillhandahålla landets uppfödare av i första hand varmblodshästar ett fullgott hingstmaterial, samt bedriva utbildning och andra aktiviteter rörande hästuppfödning, hästsport och därtill hörande frågor".

Stiftelsen äger Flyinge Kungsgård och verksamheten drivs av Flyinge AB.

Styrelse:

Ordinarie ledamöter:

ATG: Gert Lindberg, *ordf*
ASVH: Peter Ljungkrantz
ASVT: Margareta Wallenius-Kleberg
SFAF: Otto Silfverschiöld
SvRF: Kerstin André
SvRF: Bo Slättsjö
STC/SG: Claes Lundell
Staten: Britt-Marie Lindkvist
NS: Olof Karlander, *v. ordf*

Suppleanter:

Åke Westling
Monica Lindstedt
Sven Reinö
Göran Åsheim
Jens Fredricson
Staffan Hammarskiöld
Rolf Stenberg
Anne-Marie Pålsson
Claes Bloch

VD: Björn Leander

Flyinge AB - ett helägt dotterbolag

I Flyinge AB på Flyinge Kungsgård bedrivs verksamhet med inriktning på hästavel, utveckling av hästar i dressyr, hoppning och körning samt hippologisk utbildning på högskole- och gymnasial nivå. Den veterinärmedicinska kliniken och forskning ingår också.

Utbildning

Hippologisk högskoleutbildning finns på Flyinge sedan 1994 och basåret för alla studenter (utom de med travinriktning) är förlagt hit. Det andra "fördjupningsåret" är förlagt till Flyinge eller Strömsholm beroende av vald inriktning. Huvudman är Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Hippologisk gymnasieutbildning med riksrekrytering finns sedan 2001 och sker i samarbete med Vipeholmsskolan i Lund.

Flyinge AB erhåller årligen medel av NS för att täcka delar av lokalkostnaderna.

Nettoomsättningen 2003 för Flyinge AB var 43 mkr och det redovisade resultatet - 0,67 mkr

Styrelse:

Ordf Gert Lindberg
Vice ordf Olof Karlander
Birgitta Larsson
Thomas Sandström
Ellen Scholtz
Björn Sederblad
Ann Westling

VD: Björn Leander

ASVH och Swede Horse

I Flyinge by finns kontor för Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga hästen, ASVH, d.v.s. den svenska ridhästrasen som också kallas "svenskt halvblod".

Ordförande: Peter Ljungkrantz

Verkställande: Mathias Bewersdorff.

Här finns också "Swede Horse" (Equine Swede Horse AB) som ägs till lika delar av ASVH och Svenska Ridsportförbundet, SvRF. Bolagets verksamhet är bl. a att genomföra Avel- och Sportchampionat med Breeders Trophy för svenska halvblod.

Ordförande: Jan-Ove Hallgren

VD: Mathias Bewersdorff

Strömsholm

På Strömsholm i Hallstahammars kommun bedrev försvarsmakten rid- och körskola mellan 1868 och 1968. Ridfrämjandet tog sedan på sig del av detta utbildningsansvar. Sedan 1987

har Föreningen Ridskolan Strömsholm, FRS, svarat för utbildningsverksamhet för ridsporternas behov.

Flera föreningar med hästsportens organisationer som medlemmar är i dag involverade i utbildningarna samt i upprustningen och utvecklingen av Strömsholm. För inte minst det senare finns dessutom Strömsholms Utvecklings AB.

På Strömsholm finns även Svenska Ridsportförbundets, SvRFs, kansli liksom Svenska Hästavelserförbundets, SHs och Islandshästförbundets. Vidare finns här Regiondjursjukhuset.

Föreningen Ridskolan Strömsholm, FRS

Föreningen bildades 1987 för att ta ansvar för rid-, trav- och galoppsportens behov av utbildningsverksamhet. Föreningen hette Föreningen för Hästsportutbildning fram till 1997, då den bytte namn till dagens: Föreningen Ridskolan Strömsholm, FRS, vanligen kallad Ridskolan Strömsholm. Medlemmar är Svenska Ridsportförbundet, SvRF, Svenska Galoppförbundet, SG, och AB Trav och Galopp, ATG. Sedan dess består verksamheten i FRS, förutom av utbildningsverksamhet för ridsportens behov, även av inackordering av elever och hästar samt tävlingsverksamhet inom ridsporten.

År 1997 år delades hästsportutbildningen i två delar: ridsport respektive trav- och galopp varav de två senare förlades till Wången. År 1999 tillkom driftsgrenarna konferens inklusive logi samt evenemang. I den senare finns exempelvis Pingsttävlingarna som genomförs på uppdrag av Strömsholms Ridsport Förening.

Fem affärsområden

FRS är i dag organiserad i fem affärsområden: yrkesutbildning, elitridsportutbildning, Arrangemang och tävling, konferens med Thottska villan samt dagfolkhögskolan.

Hästsportens Folkhögskola

Hästsportens Folkhögskola är en ideell förening vars medlemmar består av SG, SvRF och Svenska Travsportens Centralförbund, STC. Folkhögskolans uppgift är att bedriva utbildning på Strömsholm och Wången genom FRS respektive Travskolan Wången AB. Huvuddelen av verksamheten vid galoppskolan flyttade till Strömsholm från Wången under slutet av 2003.

Hästsportens Folkhögskola drivs inom ramen för FRS verksamhet och ingår som en del av den.

Utbildning

FRS utbildar på uppdrag av Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, hippologer på Strömsholm. De som efter det första gemensamma basåret på Flyinge valt inriktningen ridlärare kommer hit. Med Kolbäcksådalens gymnasieförbund som huvudman genomförs idrottsgymnasieutbildning med riksintag med karaktärsämnen hoppning respektive dressyr. Det finns också ett specialutformat gymnasieprogram för ridsport, även det med riksintag. FRS svarar för undervisningen i karaktärsämnen.

På uppdrag av Hästsportens Folkhögskola genomför FRS folkhögskoloutbildning som berör rid- och galoppsport. Se tabell nedan.

Tabell utbildning på Strömsholm:

1	Utbildning	Uppdragsgivare	Finansiering
	Folkhögskola inriktning häst	Hästsportens Folkhögskola Svenska Ridsportförbundet Svenska Galoppförbundet	Stats- & Landstingsbidrag Huvudmannabidrag/SvRF och NS Huvudmannabidrag/NS
	Dagfolkhögskola	Hästsportens Folkhögskola Kolbäcksådalens Gymn.förb.	Stats- & Landstingsbidrag Uppdragsersättning
	Egna Kurser	Svenska Ridsportförbundet	Kursdeltagare
	Riksidrottsgymnasium	Kolbäcksådalens Gymn.förb.	Kolbäcksådalens Gymn.förb. /respektive hemkommun Riksidrottsförbundet
	Specialutformat gymnasie- program med riksintag	Kolbäckådalens Gymn.förb.	Kolbäckådalens Gymn.förb. /respektive hemkommun
	Hippologutbildning	SLU	SLU NS

Omsättning och styrelse

Föreningen Ridskolan Strömsholms, FRS, omsättning var 43,8 mkr år 2003, vilket är en fördubbling jämfört med fem år tidigare.

Styrelse:

Ordförande Jan Thunberg (SvRF)

Ann-Charlott Kyrk (SvRF)

Michael Pettersson (SvRF)

Solveig Orosco (SvRF)

Inger Akalla (SvRF)

Vice Ordf Olof Karlander (NS)

Åke Westling (ATG)

Ulf Sköld (Hallstahammars k:n)

Lotta Mossberg (SG)

T.f VD: Kees de Jong

Strömsholms Utvecklings AB (STUAB)

Bolaget äger, förhyr och förvaltar fast egendom och tomträtt på Strömsholm i Hallstahammars kommun. Ändamålet är att svara för lokalförsörjning, ge ökade möjligheter att utöva ridsport i kommunen samt att utveckla Strömsholmsområdet. Ägare är Svenska Ridsportförbundet, SvRF och Hallstahammars kommun med 33,4 procent var (66,8 procent) samt Nationella Stiftelsen med 33,2 procent.

Bolaget bildades 1993 och tog då över Röda Ridhuset samt senare även det nya ridhuset i anslutning till det. Hyresgäst är Föreningen Ridskolan Strömsholm, FRS, som svarar för drift och underhåll.

Under begreppet Program Strömsholm genomför STUAB förbättringar av Strömsholmsanläggningen i samarbete med Statens Fastighetsverk, FRS, Regionsjukhuset Strömsholm, Strömsholms slottsförvaltning och Hallstahammars kommun. Sedan 1996 har sammanlagt över 140 mkr investerats för att på olika sätt renovera, förnya, förbättra och förvandla Strömsholm till en modern och attraktiv anläggning, bl. a med hjälp av medel från Eus strukturfonder.

Styrelse:

Ordinarie ledamöter:

Ordf Agneta Ivemyr(Hallstahammars k:n)
Per Wiig (Hallstahammars k:n)
Olof Karlander (NS)
Åke Westling (NS)
Jan-Erik Thunberg (SvRF)
Liane Wachtmeister (SvRF)

Suppleanter:

Ove Andersson (d:o)
Roy Cederbäck (d:o)
Bo Slättsjö (NS)

-
-

Verkställande tjänsteman: Per Johansson

Wången

Wången i Krokoms kommun presenterar sig idag som ett hästcentrum med i första hand inriktning på trav. Stiftelsen Wången är ägare och verksamheten bedrivs av Travskolan Wången AB (f.d. Trav- och Galoppkolan). På Wången finns gymnasium med riksintag, folkhögskola och hippologisk högskoleutbildning samt kursverksamhet. På området finns även Wången Hotell och konferens.

Wångens historia går tillbaka till 1903 då de nordliga hushållningssällskapen gick samman för att rädda den svenska lanthästen. Wångens hingstuppfofningsanstalt startades och raserna Nordsvensk brukshäst och Kallblodig travare grundlades. Efter hand som jord- och skogsbruket avhästades minskade behovet av hingstar från Wången. För att kunna fortsätta med hästverksamhet träffades en överenskommelse 1984 mellan staten och trav- och galoppporten om att ATG och STC skulle bilda en stiftelse.

Stiftelsen Wången

År 1985 bildades Stiftelsen Wången av ATG, LRF, ASVT, STC, Föreningen Nordsvenska Hästen, Jämtlands Travsällskap, Travklubben Sleipner, Jämtlands läns landsting, Krokoms kommun och Jämtlands läns Hushållningssällskap. Detta skedde efter att staten i förhandlingarna om totalisatorspelet givit ATG och STC uppdraget att ansvara för Wången. Verksamheten var inriktad på avel, hästkunskap och körning, fortfarande med den Nordsvenska brukshästen i centrum. Tio år senare gjordes en översyn av riksanläggningarna då nybildade Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande, NS, samt ATG och LRF. Wångens ställning utreddes vid det tillfället noga. Resultatet blev att hingstdepån avvecklades, ett travgymnasium startade, att högskoleutbildningen till hippolog med andra årets inriktning på trav eller galopp förlades hit, samtidigt som Trav- och Galoppkolan flyttades från Kvinnersta till Wången. Sedan slutet av 90-talet har galopp utbildningen främst legat på Flyinge. Genom att använda avsatta totalisatormedel via NS tillfördes Wången

resurser så att fastigheten och markanläggningarna kunde anpassas till de nya uppdragen. NS har också bistått med stöd till ledningsgruppen. VD för NS har också varit VD för Wången. Galoppskolan flyttade från Wången 2003.

Sedan 2004 är hela hippologutbildningen (2 år) med inriktning på trav på Wången.

Med inriktning att vara ett "hästcentrum" breddar Wången också verksamheten, bland annat finns en ridbana för islandshästar.

Styrelse:

Ordförande Ulf Hörnberg (STC)
Swen-Åke Borg (STC)
Åke Westling (ATG)
Jan I Jönsson (TR)
Rolf Lilja (Krokoms kommun)
Vice ordf Olof Karlander (NS)

VD: Ola Skyllbäck

Travskolan Wången Aktiebolag, TSWAB

Bolagets namn fram till oktober 2004 var Trav och Galoppskolan Wången Aktiebolag, TGSW. Sedan galoppskolan flyttade till Strömsholm under slutet av 2003 har travinriktningen på Wången renodlats. Aktiebolaget bytte namn och ändamålet därefter är: "att genom att äga och förhyra egendom och hästar bedriva verksamhet för travsportens utbildningsbehov. Ändamålet med bolagets verksamhet hindrar inte att sedvanlig tävlingsverksamhet sker med bolagets hästar där detta ingår som ett naturligt moment i utbildningsverksamheten".

Utbildningar och kurser

På Wången finns ett travgymnasium med riksintag, som anordnas i samarbete med Krokoms Gymnasieskola. SLUs högskoleutbildningen på två år till hippolog med travinriktning är helt förlagd till Wången. Här finns också Travets Hovslagarskola, en tvåårig utbildning som genomförs i samarbete med SLU-Hovslagarskolan i Skara.

Hästsportens Folkhögskola är en ideell förening vars medlemmar består av SG, SvRF och Svenska Travsportens Centralförbund, STC. Folkhögskolans uppgift är att bedriva utbildning på Strömsholm och Wången genom FRS respektive Travskolan Wången AB. På Wången genomförs Travhästkötarkurs och Fördjupningskurs Trav. Den senare kursen är ett krav för att bli antagen till Proffstränarkursen, som också finns på Wången.

Wången erbjuder också sommarkurser i form av travskola med ponny eller med stor häst, och temakurser: träning av travhäst och "prova på trav". Dessutom finns intensivkurs för jägarexamen.

Travskolan Wången AB omsatte drygt 24 Mkr år 2003, jämfört med 17,2 Mkr fem år tidigare.

Styrelsen för Travskolan Wången AB är identisk med Stiftelsen Wångens.

Källa: NS samt riksanslagningarnas hemsidor.

Svenska ridsportförbundet, SvRF

Svenska Ridsportförbundet, SvRF, verkar för att främja ridning, körning och voltige som motion, folksport och tävlingsidrott. Förbundet företräder medlemmarna gentemot myndigheter, politiker och samhälle samt arbetar med framtidsfrågor utbildning, råd och service. Verksamheten utgår från sektionerna Ungdom, Utbildning och Tävling, som finns från riks- och distrikts- till klubbnivå. Sektionerna arbetar med att utveckla och förbättra verksamheten inom respektive områden. Förbundet har 19 ridsportdistrikt med ansvar för regional samordning och utveckling. De har direktkontakten med klubbarna och är en länk mellan klubbar och förbund. År 2003 fanns det 985 klubbar inom SvRF varav 520 hade koppling till ridskolor. Antalet medlemmar i klubbarna var 204.000.

Ridsporten är en av 68 idrotter i Riksidrottsförbundet.

Hästsportens Ungdomssatsning, är ett samarbete mellan Svenska Ridsportförbundet, Svenska Travsportens Centralförbund och Svensk Galopp. Satsningen driver egna och samarbetsprojekt riktade till ungdomar inom hästsporten.

Några uppgifter om Ridsportförbundet, SvRF, år 2003:

Antal medlemmar	ca 204 000 st
Tävlingslicenser människor	ca 21 800 st
(varav drygt 12 000 för tävling regionalt och högre.)	
Antal klubbar	985 st
Antal ridskolor	520 st
Antal yrkesverksamma ridinstruktörer	1 500 st
Hästar för ridskoleverksamhet	
(drygt hälften är ponnyer)	
	ca 10.000 st
Av könen, andel flickor och kvinnor	87 %
Ålder, andel ungdomar under 25 år	60 %

SvRF redovisade 2003, för andra året i rad ett positivt resultat, eller 5 Mkr. De största inkomstkällorna i verksamheten var ryttnar- och hästlicenser (13,1 Mkr), bidrag från Riksidrottsförbundet (12,3 Mkr), medlemsavgifter (10,1 Mkr) samt sponsorintäkter (7,6 Mkr). De utgjorde 74 procent av de totala rörelseintäkterna på 58,2 Mkr. Det statliga projektmedlet inom "Hästsportens Ungdomssatsning" var 3,2 Mkr motsvarade 6 procent av intäkterna. Flera av projekten omfattar alla tre organisationerna som ingår i satsningen.

Dotterbolag

Dotterbolaget Service AB har postorderverksamhet. SvRF är också med 50 procent delägare i E. Swede Horse AB i Flyinge, där övriga 50 procent ägs av Avelsföreningen för svensk halvblod, ASVH. (se avsnitt NS, Flyinge) SvRF äger även STUAB tillsammans med Hallstahammars kommun och Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande, NS, även STUAB (Se avsnitt NS, Strömsholm).

Ridsportförbundets kansli ligger i Strömsholm, Kolbäck

Förbundschef: Nils-Bertil Hansson

Ridsportförbundets styrelse

Ordförande Sven Tolling

Jan Thunberg

Agneta Wulf

Inger Akalla

Eva-Benita Brodin

Erik Edeen

Håkan Kemi

Ann-Charlott Kyrk, *ordf. Centrala Ungdomssektionen*

Sandra Muszynski

Marie Nilsson Lundberg

Thommy Nilsson

Sandra Olofsson

Bo Slättsjö

Liane Wachtmeister

Åke Wester

Hanna Wirde

Källa: www.ridsport.se samt SvRF

Avelsorganisationer

Med stöd av lagen om kontroll av husdjur utfärdar Statens jordbruksverk, SJV, föreskrifter om hästdjur som används till avel. Gällande föreskrifter har omarbetas med syfte att harmonisera med Eus regelverk för hästdjur. Den organisation från 1985 av hästkontrollen, med tre avelsorganisationer som fanns före EU inträdet är oförändrad. Organisationerna har huvudmannaskapet och därmed ansvaret för hästkontrollen och avelsvärdering av hingstar i enlighet med föreskrifterna för sina berörda hästar. För att en avelsorganisation ska godkännas av SJV anges bland annat att den utför avelsvärdring och har avelsmål uppställda i ”plan och riktlinjer”, samt uppfyller vissa minimikrav i fråga om administration. Ett motsvarande godkännande gäller även stamboks- och registerförande föreningar som finns i respektive avelsorganisation.

Ett utslag i länsrätten i Jönköping i slutet av 2004 ger föreningen Inter Equus rätten att bli avelsorganisation. Antalet avelsorganisationer kan därmed bli fler.

<u>Hästavelsorganisationer</u>	<u>Berörda hästraser</u>
Svenska Travsportens Centralförbund, STC	- Varmblodiga och Kallblodiga travare
Svenska Galoppförbundet, SG	- Engelska fullblod för galoppporten
Svenska Hästavelsförbundet, SH, (se nedan)	- Övriga hästraser

Stamboks- och registerförande organisation/förening ansvarar för att ett föl eller en häst registreras på grunder som gäller i ursprungsstamboken för hästrasen, samt utfärdar även hästpass.

<u>Antal hästraser (ej trav o galopp):</u>				
1980: 14	1990: 23	1995: 29	1999: 36	2003: över 40

Svenska Hästavelsförbundet, SH

Svenska Hästavelsförbundet, SH, bildades 1985 och är den tredje avelsorganisationen för hästar i Sverige. SH är dels avelsorganisation med övergripande ansvar, dels stamboks- och registerförande för de hästar som saknar egen godkänd förening. De flesta raser inom SH har annars egna stamboks- och registerförande föreningar.

SH har 21 direktanslutna medlemmar som representerar 31 raser. SH har i sin egenskap av avelsorganisation Jordbruksverkets uppdrag att samordna och administrera verksamhet så att rasföreningar/hästägare ska kunna följa lagen om kontroll av husdjur. Ändamålet med SH är att företräda medlemmarnas gemensamma intressen nämligen att främja kvaliteten och utvecklingen i den svenska hästaveln. SH ansvarar inom sitt hästrasområde även för utbildning av id-kontrollanter och chipsmärkare. Id-kontrollanternas uppgift är att beskriva föls/hästars utseende, som underlag för registrering och hästpass.

Strukturen inom SH skiljer sig från motsvarande för STC och SG. SH är avelsorganisation, medan de flesta rasföreningar som finns inom SHs område, är direkt av Jordbruksverket godkända stamboks- och registerförande föreningar. Det finns rasföreningar som inte är medlemmar i SH. Flera medlemmar organiserar själva sin/sina rasers avelsvärdering. SH sammanställer rasvisa bestämmelser för avelsvärdering/premiering för respektive raser i samråd med respektive hästras avelskommitté eller motsvarighet.

För något år sedan bildades förbundet Inter Equus inom SHs sfär. Det samlar några av de så kallade "specialraserna", med ursprung och moderföreningar i olika andra länder. Förbundet driver bl a frågor om förbättrad anpassning av regelverk (avel och handel) i Sverige i förhållande till moderföreningar och EU.

Det finns både rasföreningar, förbund och direktanslutna medlemmar i SH. Röstetal vid stämman står i förhållande till antal betäckta ston per år för respektive hästras. Varje påbörjat 1000-tal ston i avel ger en fullmäktigeplats.

Intäkter från hästägarna

Medlemsavgiften är 1500 kr för direkt medlemskap. Därutöver förmedlar/betalar stamboks- och registerförande föreningar hingstlicenser och stoavgifter från hästägarna till SH i förhållande till antalet verksamma i aveln per år och ras.

SHs intäkter för år 2003 var sammanlagt 4,18 Mkr, varav 56 procent eller 2,32 Mkr utgjorde avels-/serviceavgifter från hästägarna, d v s hingstlicenser och stoavgifter för avelsdjur. Bland övriga intäkter fanns bidrag från SJV på ca 8 procent samt 24 procent i försäljning av varor samt hästpass.

De sammanlagda kostnaderna var 4,21 Mkr, varav 54 procent utgjorde personalkostnader.

SHs kansli finns i Strömsholm, Kolbäck.

Styrelse:

Ordf. Eskil Erlandsson
Kåre Gustafson
Eva Gustafsson
Mats-Åke Hugoson
Torsten Jeppsson
Christina Wale
Lena Wallin

Adjungerad sekr. och kassör:
Dan-Axel Danielsson

Källor: www.svehast.se, SH, Inter Equus

Hästnäringen yrkesnämnd, HYN och Hästnäringen miljöråd

Hästhållningens yrkesnämnd, HYN, är ett samarbetsorgan för yrkesutbildning, arbetsmarknad och kompetensutveckling inom hästsektorn. Utgångspunkten är ett utbildningsavtal mellan Almega Tjänsteförbundet, Idea och Kommunal (f d Svenska Lantarbetarförbundet). I nämnden ingår även Svenska Ridsportförbundet, SvRF, Flyinge AB, Föreningen Ridskolan Strömsholm, FRS, Svenska Travsportens Centralförbund, STC, Ridskolornas Riksorganisation, RR, Travskolan Wången, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, Föreningen Skogshästen och Svenska Hästavelsförbundet, SH. (se även NS)

Hästnäringens miljöråd är sedan 1998 ett samarbetsorgan för STC, Svenska Galoppförbundet, SG, SvRF, Svenska Hästavelsförbundet, SH, och LRF. Rådet utför uppdrag åt exempelvis travbanor och klubbar och. Inriktningen har hittills främst varit inriktad på miljöfrågor med tanke på energianvändning och hantering av hästgödsel. (se även NS)

LRF

Lantbrukarnas riksförbund, LRF, har som intresse- och näringslivsorganisation för dem som äger eller brukar jord och skog ett uttalat intresse av att bidra till utveckling av livs- och företagsmiljöer på landsbygden. Hästens roll har därför efter hand fått allt mer uppmärksamhet.

LRF deltog i arbetet som ledde fram till bildandet av Nationella Stiftelsen 1992 och är tillsammans med ATG stiftare. År 1996 skapade LRF "hästombudsmannen", en heltidstjänst på förbundet för bevakning av hästfrågorna.

Förbundet bevakar hästfrågor på riksplanet och regionalt samt även internationellt. LRF är engagerad i utbildning, avel, hästturism och olika hästsporter samt verkar för ökad förståelse mellan hästägare, markägare och ryttare.

Hästföretagande

Bland de nationella projekten finns exempelvis Lönsamt Hästföretagande, som tagit fram affärskoncept och kalkyler för lantbrukare som vill byta inriktning eller behöver komplement.Handledning för planering av ridleder och ridvägar ur ett markägarperspektiv ingår också. I projektet Hästturism i Sverige sker utveckling av marknadsföring och koncept avseende gårdar med hästturism som affärsidé. Bland regionala initiativ märks Hästen i Centrum och projekten Häst i Sjuhärad, Hästens betydelse för Gävleborgs län. En stor del av hästturismens frågeställningar och möjligheter utvecklas i LRFs dotterbolag Upplev Landet i Sverige AB.

Källa: bl a www.lrf.se

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU

Utbildningar av intresse för hästområdet inom SLU är traditionellt veterinärer och agronomer. Vid fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap finns också hippologenheten, som ansvarar för utbildningarna på Flyinge, Strömsholm och Wången. I fakulteten ingår även institutionen för husdjurens miljö och hälsa, som är förlagd till Skara. Här finns också bland annat utbildning i djursjukvård och hovslageri. I Skara finns vidare samarbete med Hästen i Centrum och Biologiska yrkeshögskolan Skara, BYS.

Vid fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap i Alnarp finns institutionen för Jordbrukets biosystem och teknologi. Hästfrågorna här handlar om bland annat hästens roll och konsekvenser av hästhållning i tätortsnära miljö, samt om stallbyggnader.

Hippocampus på Ultuna är ett samarbete i fråga om hästforskning m.m. mellan fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap å ena sidan och Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA, å andra sidan.

Källa: bl a www.slu.se

Andra organisationer

Hästsverige är i huvudsak organiserat efter sport eller ras. Utöver vad som tagits upp ovan finns även andra intresseorganisationer. Nätverk och cluster finns också. En kort beskrivning av några av de övriga organisationerna ges i det följande.

Ridskolornas Riksorganisation, RRO, är en företagarorganisation, som bildades 1971. Ändamålet är att tillvarata gemensamma intressen för företagsdrivna ridskolor. RRO har ca 70 medlemmar.

Brukshästorganisationernas samarbetskommitté, "Brunte", består av Förbundet Sveriges småbrukare, Föreningen Nordsvenska Hästen, Jordbrukare Ungdomens Förbund, JUF, Skogshästen, Svenska Ardennerföreningen och Svenska Fjordhästföreningen med Kvinnerstaskolan som adjungerad. Brunte har en adjungerad plats i styrelsen för Nationella stiftelsen för Hästhållningens Främjande, NS.

Två hingsthållareföreningar samlar intressenter inom trav eller halvblodsaveln som har hingst eller sperma, betäcker, seminerar och/ eller förmedlar sperma för insemination.

Western Riders Association of Sweden, WRAS, har till uppgift att främja westernridningen i Sverige och vara dess företrädare och samlar drygt 50 medlemsklubbar/föreningar i landet. Förbundet har bland annat till uppgift att företräda westernridningen på sådant sätt, att den står i överensstämmelse med idrottens mål och inriktning.

Föreningen Artis Eques bildades 2003 och är inriktad på riduppvisning i barockridning, även kallad akademisk ridning. Ridning som konstform, information och utbildning ingår i föreningens inriktning.

Svenska Hästars Värn, SHV, är en djurskyddsorganisation som år 2003 (?) hade 2 150 medlemmar över hela landet, både stödjande och aktiva. Föreningen har funnits sedan 1993. SHV värnar om den svenska hästens rätt till foder, skötsel, omtanke och stimulans.

I hästsverige av i dag ska också nämnas att det finns nätverk och clusterformationer som ofta utgår från speciella intresseområden och enskilda människors initiativförmåga. Det kan handla om kurser, tillridning, utbildning, hästhantering ("horsemanship") med olika utgångspunkt, eller om tornérspele, barockridning, hästhälsa och frihetsdressyr m m.

Källor: hemsidor, artiklar och personliga kontakter.

Bilaga 2

Struktur uppfödare

Proceptus Management AB

Antal betäckningar samtliga raser 2003

Hästras	2003
Varmblod travare	5 473
Svenskt halvblod	5 122
Islandshäst	1 388
Shetland	1 247
Kallblod travare	707
Nordsvensk brukshäst	621
Ardenner	571
Russ	563
Engelskt fullblod	407
Welsh	369
Arabiskt fullblod	299
New Forest	297
Connemarapponny	241
Svensk Ridponny	222
Fjordhäst	208
American Quarter	156
Övriga raser	691
<i>Summa</i>	<i>18 582</i>

Strukturen i den svenska uppfödningen av engelska fullblodshästar

Län	20-30 bet ston	10-19 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	2 bet ston	1 bet ston	Tot ant ≥ 3 bet ston	Tot ant ≥ 1 bet ston
M Skåne	1	1		10	15	55	12	82
K Blekinge							0	0
G Kronoberg							0	0
N Halland					4	8	0	12
H Kalmar							0	0
I Gotland						1	0	1
F Jönköping						2	0	2
O V Götaland				2	1	11	2	14
E Östergötland						2	0	2
D Södermanland			2	4	2	4	6	12
T Örebro			2	1		4	3	7
AB Stockholm			2	2	3	34	4	41
U Västmanland			1	3		5	4	9
C Uppsala			1	1	1	5	2	8
S Värmland						1	0	1
W Dalarna							0	0
X Gävleborg						2	0	2
Z Jämtland				1			1	1
Y Västernorrland							0	0
AC Västerbotten							0	0
BD Norrbotten							0	0
Summa	1	1	8	24	26	134	34	194

Strukturen i den svenska uppfödningen av varmblodiga travare

Län	>40 bet ston	30-40 bet ston	20-29 bet ston	10-19 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	2 bet ston	1 bet ston	Tot ant ≥6 bet ston	Tot ant ≥1 bet ston
M Skåne			1	4	6	28	34	206	11	279
K Blekinge						3	2	21	0	26
G Kronoberg					1	3	6	40	1	50
N Halland					1	8	18	57	1	84
H Kalmar					1	4	10	57	1	72
I Gotland				3	5	7	9	49	8	73
F Jönköping			1		3	6	13	78	4	101
O V Götaland		1	2	6	14	34	58	393	23	508
E Östergötland		1		1	1	8	26	108	3	145
D Södermanland		1			3	6	13	90	4	113
T Örebro			1		4	10	15	135	5	165
A										
B Stockholm	1		4	5	10	25	58	248	20	351
U Västmanland				1	3	2	14	64	4	84
C Uppsala			1	1	2	12	14	115	4	145
S Värmland				1	3	10	18	136	4	168
W Dalarna						3	10	116	0	129
X Gävleborg	1			1	1	5	21	151	3	180
Z Jämtland						1	1	36	0	38
Y Västernorrland						9	11	136	0	156
A										
C Västerbotten							5	53	0	58
B										
D Norrbotten				1	1	1	9	55	2	67
Summa	2	3	10	24	59	185	365	2344	98	2992

Strukturen i den svenska uppfödningen av kallblodiga travare

Län	>20 bet ston	10-20 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	2 bet ston	1 bet ston	Tot ant ≥ 3 bet ston	Tot ant ≥ 1 bet ston
M Skåne						1	0	1
K Blekinge						1	0	1
G Kronoberg							0	0
N Halland						2	0	2
H Kalmar						1	0	1
I Gotland						2	0	2
F Jönköping						1	0	1
O V Götaland						10	0	10
E Östergötland					1	6	0	7
D Södermanland					2	5	0	7
T Örebro						6	0	6
AB Stockholm				1	1	12	1	14
U Västmanland				2	1	10	2	13
C Uppsala	1			1	5	19	2	26
S Värmland					2	50	0	52
W Dalarna				1	3	41	1	45
X Gävleborg			1	5	10	111	6	127
Z Jämtland				4	4	41	4	49
Y Västernorrland		1		3	9	88	4	101
AC Västerbotten		1		1	7	45	2	54
BD Norrbotten				1	2	29	1	32
Summa	1	2	1	19	47	481	23	551

Strukturen i den svenska uppfödningen av svenskt halvblod

Län	20-30 bet ston	10-19 bet ston	6-9 bet ston	3-5 bet ston	2 bet ston	1 bet ston	Tot ant ≥ 3 bet ston	Tot ant ≥ 1 bet ston
M Skåne	1	3	10	56	135	830	70	1035
K Blekinge			1	6	4	64	7	75
G Kronoberg		1	3	5	25	102	9	136
N Halland			1	10	29	141	11	181
H Kalmar		1		4	8	86	5	99
I Gotland			1	2	10	78	3	91
F Jönköping				6	26	187	6	219
O V Götaland			3	22	57	508	25	590
E Östergötland		1	4	12	37	223	17	277
D Södermanland				2	10	61	2	73
T Örebro		1		4	10	68	5	83
AB Stockholm				10	29	226	10	265
U Västmanland	1		1	2	11	89	4	104
C Uppsala			2	6	21	95	8	124
S Värmland			1	4	8	78	5	91
W Dalarna			1	3	4	46	4	54
X Gävleborg					5	55	0	60
Z Jämtland				2	3	14	2	19
Y Västernorrland			1	1	5	49	2	56
AC Västerbotten					2	40	0	42
BD Norrbotten					2	15	0	17
Summa	2	7	29	157	441	3055	195	3691

Bilaga 3

Teknisk rapport från SCB
angående undersökning om
antal hästar i november 2004
SCB

Identifiering av hästhållare och uppskattning av antal hästar i Sverige

Teknisk rapport

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Jordbruksverket (SJV) har givit Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att genomföra en undersökning rörande hästhållare och antal hästar i hela Sverige. Undersökningens genomförande behandlas i föreliggande rapport. Uppdraget har genomförts som postenkät samt dessutom med registerdata från Lantbruksregistret 2003 och uppgifter från vissa kommuner.

Undersökningens syfte:

1. Ge underlag för en punktskattning av antal hästar, med fördelning på län och tätort/glesbygd och en skattning av punktskattningens osäkerhet
2. Ge en representativ ram med hästhållare. Ramen skall kunna användas för kommande studier om hästar och hästhållning.

Ansvariga personer:

Undersökningsledare (SCB): Margareta Bratt

Metodstatistiker (SCB): Ann-Marie Flygare, Per Anders Paulson

Kontaktpersoner hos SJV: Per Persson

Som förberedelse för studien genomfördes en provundersökning inom Örebro kommun under våren 2004.

Föreliggande rapport bygger på preliminära resultat. Eftersom främst ramfrågan är mycket komplicerad kommer detta första steg, med insamling, bearbetning och preliminär tabulering, att följas av ett evalueringssteg, omfattande alla felkällor som bedöms som betydelsefulla.

1.2 Problem och målsättning

- Behov av att kartlägga hästhållningens omfattning och struktur. Hästnäringen är betydelsefull ur många aspekter. Den ekonomiska potentialen inom näringen har uppmärksamats, men det finns många andra viktiga aspekter, som t.ex. miljö, idrott och jämställdhet samt djurskydd.
- Befintlig kunskap är mycket begränsad.

1.3 Allmän beskrivning av undersökningens upplägg

Studiens syfte är att identifiera ett representativt urval hästhållare i Sverige. Målpopulationen utgörs av hästhållare. Med hästhållare menas den (person) som har det dagliga praktiska ansvaret för en häst. Exempel på hästhållare är: ridskolor, trav- och galopptränare, uppfödare, privatpersoner/familjer och jordbrukare.

Populationen har delats in i fyra delpopulationer:

1. Delpopulation 1 (DP1): Ridskolor samt professionella tränare inom trav och galopp.
2. Delpopulation 2 (DP2): Jordbruksföretag
3. Delpopulation 3 (DP3): Fastigheter. Fastigheter knutna till företag som ingår i DP2 har uteslutits i möjligaste mån.
4. Delpopulation 4 (DP4): Hästhållare i kommuner, främst i storstadsområden, där kommunförvaltningen har god kännedom om hästbeståndet.

Undersökningen genomfördes som postenkät med två påminnelser: Dels ett s.k. Tack- & påminnelsekort, dels en skriftlig påminnelse med ny blankett.

2 Population, delpopulationer, ram och urval

Populationen, d v s de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgörs i denna undersökning av hästhållare. För att kunna hantera olika typer av hästhållare delades populationen in i fyra delpopulationer. Hästhållare med häst den 14 oktober 2004 skulle identifieras.

Populationen består av fyra olika delpopulationer med olika objekt. Populationerna har prioriterats så att DP1 och DP4 har företräde framför DP2 och DP3, och DP2 har företräde framför DP3. Överlappningar mellan DP1 och DP4 åtgärdas manuellt.

En anledning till denna indelning är att det är svårt att skapa en ram med bra kvalitet för hela populationen. Å andra sidan uppkommer då behov av att särskilt studera bl.a. hur de olika delpopulationerna förhåller sig till varandra. Detta kommer att göras i den efterföljande evalueringsstudien.

För att vara säker på att urvalet innehåller tillräckligt med objekt i viktiga redovisningsgrupper, definieras dessa redovisningsgrupper som egna strata. Sedan fördelas stickprovsstorleken till dessa strata på ett sätt som gör att urvalet innehåller ett lämpligt antal objekt från varje aktuell redovisningsgrupp.

Populationen delades in i stratum efter län och SJV:s definition tätort/glesbygd (bilaga 1). Detta resulterade i totalt 42 strata. Urvalet för DP2 och DP3 allokerades genom att urvalets storlek för varje stratum sattes proportionellt mot antalet objekt i ramen. För att få skattningar med tillräcklig kvalitet sattes minimiantal objekt per stratum till 50.

2.1 Delpopulation 1: Hästhållare med vissa företagstyper

DP1 består av vissa företag inom hästbranschen: Ridskolor samt professionella trav- och galopptränare.

Målsättningen är att identifiera hästhållare, men för DP1 är detta begrepp inte entydigt.

Det övervägdes om samtliga företag med vissa näringsgrenskoder (Ng-kod) skulle ingå eller om endast de största skulle väljas ut för denna delpopulation. Fördelen med att begränsa sig till förhållandevis lättdefinierade företag är att det här kan finnas intrikata överlappningsproblem – flera företag har anknytning till en viss häst – som kan behöva behandlas manuellt.

Definition av ridskola

På blanketten anges följande:

Med ”ridskola” avses här ett företag som har lektionshästar och erbjuder ridlektioner till allmänheten. Företag som enbart vänder sig till ryttare med egen häst ingår inte.

Avsikten har också varit att ur denna delpopulation utesluta företag som enbart har turridning respektive ridlägerverksamhet. Gränsdragningen är dock inte helt entydig. En annan uppbar svårighet är att mer än ett listat objekt, t.ex. ridklubb och entreprenör, kan ha anknytning till samma ridskola.

Definition av professionell tränare

För definition av denna grupp har det varit möjligt att helt gå på uppgifter från Svenska Travsportens Centralförbund (STC) respektive Svensk Galopp (SG). Formellt finns inga gränsdragningsproblem.

Framställning av ramen:

- Ridskolor
 - Uppgifter på Ridsportförbundets webbsida om ridklubbsanknutna ridskolor
 - Uppgifter från olika telefonregister, rubrik ridskolor

Totalt listades drygt 700 objekt

- Professionella tränare
 - Trav, uppgifter från STC
 - Galopp, uppgifter från SG

Antal professionella tränare i ramen: 445

I DP1 ingick ramens samtliga enheter också i urvalet.

2.2 Delpopulation 2: Jordbruksföretag

För DP2 skapades ramen utifrån Lantbruksregistret 2003 (LBR2003). I registret finns angivet antal hästar ('egna och installade') vid uppgiftstidpunkten, 5 juni 2003. Alla jordbruksföretag ingår i ramen. Totala antalet objekt i ramen var närmare 68 000. Sedan jordbruk inom DP4 uteslutits, återstår 65 800 brukningsenheter.

Objekten i ramen – d.v.s. de 65 800 jordbruken - delades in i två delmängder:

1. Jordbruk med häst enligt LBR2003, 15 760 brukningsenheter
2. Jordbruk utan häst enligt LBR2003, 50 040 brukningsenheter

För den första gruppen användes nu i detta första skede uppgifterna om antalet hästar 2003 medan ett urval på 20 procent drogs från gruppen jordbrukare utan häst enligt LBR2003. Vid en jämförelse av uppgifterna om antal hästar i provstudien från Örebro kommun med uppgifterna om antalet hästar i LBR2003 på objektsnivå, är genomsnittliga differensen mellan antalet hästar 2004 och LBR2003 nära noll. Tittar man på differensernas fördelning grafiskt är den lik normalfördelningen. Detta indikerar att uppgifterna från LBR2003 kan användas, men att hänsyn måste tas till den osäkerhet som följer av modellantaganden. Detta under förutsättning att man kan anta att resultaten från Örebro-studien är representativt för riket.

Vi använder följande modell för delmängden: Jordbruk med häst enligt LBR2003:

Låt X_i = antal hästar för objekt i enligt LBR 2003 och Y_i = antal hästar för objekt i den 14 oktober 2004.

Då har vi följande modell:

$Y_i = X_i + \varepsilon_i$, där vi antar att ε_i är Normalfördelad med väntevärde noll och varians σ^2 . Detta medför att variansen för Y också är σ^2 .

I och med att vi har observerat Y i Örebro-studien får vi en uppfattning om modell är rimlig och också en punktskattning av σ^2 som vi sedan använder för att räkna ut osäkerheten på grund av modellen.

Örebro-studien visade också att andelen som har häst idag men som inte hade häst 2003 inte är försumbar. Därför koncentrerades resurserna på att inhämta uppgifter om denna grupp. Från urvalsramen, gruppen jordbruk utan häst enligt LBR2003, drogs ett stratifierat obundet slumpmässigt urval om 10 000 jordbruksföretag. Ett stratifierat obundet slumpmässigt urval innebär att alla objekt inom respektive stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet.

LBR-företag, har i princip en klar anknytning till mark och fastigheter. En komplikation när man söker skapa väl täckande urvalsramar utan överlappning är att uppgift om fastighet saknas i LBR efter 1999.

Antal LBR-företag per delmängd:

Delmängd	Antal i ramen	Antal i urvalet
1 Hästar LBR2003	15 760	0
2 Ej hästar LBR2003	50 040	10 087
Summa	65 800	10 087

2.3 Delpopulation 3: Fastigheter

Då urvalsramen skapades var grunden ett register från Lantmäteriverket, innehållande 3 110 065 fastigheter. Ramen begränsades sedan enligt följande villkor:

1. Fastigheten skall vara bebyggd
2. Fastigheten skall var belägen utom tätort, alternativt inom tätort men då högst 500 meter från gränsen tätort/glesbygd. För många mindre tätorter innebär dock detta att samtliga fastigheter kommer med i ramen.
3. Fastighet *inom* tätort skall vara minst 1 000 m².
4. Efter analys av materialet från Örebro kommuns hästinventering beslutades vilka typkoder fastigheterna (enligt FASTPAK03) skulle ha för att ingå i ramen. Vilka typkoder som ingår framgår nedan
5. Fastigheter med anknytning till DP2 skall i princip uteslutas ur ramen. Detta är dock inte möjligt att genomföra i full utsträckning. Två ansatser användes:
 - A. För LBR-företag som existerade 1999 (samma brukare enligt person-/organisationsnummer) gjordes försök att matcha bort de fastigheter som då var knutna till företaget. Uppgifterna är ju dock fem år gamla och förhållandena kan ha ändrats sedan dess. Fastigheter finns inte angivna i LBR efter 1999. En praktisk svårighet har varit att fastigheterna är angivna på sådant sätt att det är svårt att matcha maskinellt på ett tillförlitligt sätt.
 - B. Fastigheter, taxerade som lantbruksenhet och ägd av person angiven som jordbrukare enligt LBR2003 uteslöts från ramen till DP3.

Ovanstående ledde till att följande fastigheter togs bort:

94 498 jordbruksfastigheter ingående i skogsregister, samt 76 141 fastigheter där fastighetsnamnet matchar mot fastigheter i LBR 1999 vars brukare även är brukare i LBR 2003

6. Fastigheter, belägna i de 18 kommuner som ingår i Delpopulation 4 (DP4, se nedan i avsnitt 2.4) uteslöts.

Det innebär totalt 1 280 448 fastigheter inom den slutliga ramen. Vilka typkoder som ingår framgår av tabllån nedan. Fastigheter i kommuner under delpopulation 4 nedan, ingår inte i denna ram.

Omfattningen av ram och urval efter rensning enligt ovan:.

Typkod	Klartext	Antal ramen	Antal urvalet
100	Lantbruksenhet, okänd typ	1	0
113	Lantbruksenhet, tomtmark med byggnad, byggnadsvärde < 50 tkr	10 397	226
120	Bebyggd lantbruksenhet	108 519	3 506
121	Lantbruksenhet, växthus/djurstall	459	15
180	Lantbruksenhet nationalpark	6	0
181	Lantbruksenhet, för skol-/ vårdändamål	76	3
199	Lantbruksenhet med värde < 1 000 tkr	195	5
210	Småhusenhet, tomtmark till helårsbostad	75	5
211	Småhusenhet, tomtmark till fritidshus	30	1
212	Småhusenhet, tomtmark till okänt ändamål	5	0
213	Småhusenhet, tomtmark med byggnad, byggnadsvärde<50 tkr	117 533	3 229
220	Småhusenhet, helårsbostad för 1-2 familjer	700 039	23 829
221	Småhusenhet, fritidsbostad 1-2 familjer	320 942	10 474
222	Småhusenhet, flera småhus, bostäder för mer än 2 familjer	5 104	188
223	Småhusenhet med lokaler	4 264	161
280	Småhusenhet i nationalpark	1	0
281	Småhusenhet undantagen från skatteplikt	42	1
299	Småhusenhet, med värde < 1 000 tkr	100	6
322	Hyreshusenhet, hotell eller restaurangbyggnad	1 798	59
823	Specialenhet, vårdbyggnad	5 340	178
824	Specialenhet, bad-, sport- och idrottsanläggning	5 522	164
Summa		1 280 448	42 050

Urvalet om 42 050 fastigheter allokerades proportionellt efter andel jordbruksföretag med häst inom ramen för varje stratum. Minsta urvalsstorlek var dock 50 objekt per stratum.

Ägarnas namn och adress hämtades från Fastighetstaxeringsregistret 2003.

2.4 Delpopulation 4: Vissa kommuner

Den ovan beskrivna ansatsen (DP2 och DP3) har bedömts vara en ineffektiv metod för kommuner som utmärktes av

- Liten yta
- Hög befolkningstäthet
- Tillståndsplikt för en stor andel av hästhållningen

För sådana kommuner användes i stället kommunernas egna tillsynsregister över hästhållningen. I de fall kommunerna, enligt en kommunenkät våren 2004 (genomförd av SCB på uppdrag av SJV), ansåg att kännedomen om hästhållare var tämligen komplett har kommunen hänförs till DP4.

Det gäller följande 17 kommuner:

Stockholmsområdet

- 0162 Danderyd
- 0163 Sollentuna
- 0180 Stockholm
- 0183 Sundbyberg
- 0184 Solna
- 0186 Lidingö

Göteborgsområdet

- 1401 Härryda
- 1402 Partille
- 1440 Ale
- 1441 Lerum
- 1480 Göteborg
- 1482 Kungälv
- 1407 Öckerö

Södermanland

- 0461 Gnesta
- 0481 Oxelösund
- 0482 Flen
- 0488 Trosa

1880 Örebro anses redan som undersökt eftersom provundersökningen genomfördes där våren 2004. Av praktiska skäl har även Örebro kommun hänförs till DP4, men vid beräkningarna har hänsyn tagits till att det här var en urvalsundersökning.

Kommunernas register innehåller vanligen följande uppgifter:

- namn och adress på hästhållaren
- fastighetsbeteckning
- antal hästar vid senaste inspektion
- typ av verksamhet (ridskola, privat, galopptränare, inackorderingsstall etc.)

3 Datainsamling, bearbetning och vissa resultat

3.1 Datainsamling

3.1.1 DP1, DP2 och DP3

Varje delpopulation hade en egen blankett, se bilaga 2.

För DP3 visade det sig att för 1 196 fastigheter kunde blankett inte sändas ut därför att ägaruppgift saknades. För 544 fastigheter gällde att ägaren hade mer än en fastighet. Totalt var det 230 fastighetsägare som hade mer än en fastighet i urvalet. Fördelningen framgår nedan. I dessa senare fall skickades alla blanketterna till respektive ägare i samma kuvert.

Delpopulation 3. Antal fastigheter i urvalet per ägare

	Antal ägare	Antal fastigheter
Utsända blanketter		
1 fastighet per ägare	40 310	40 310
2 fastigheter per ägare	184	368
3 fastigheter per ägare	24	72
4 fastigheter per ägare	10	40
5 fastigheter per ägare	9	45
6 fastigheter per ägare	2	12
7 fastigheter per ägare	1	7
Ej utsända blanketter	-	1 196
Totalt	40 540	42 050

Blanketterna framställdes genom kopplad utskrift. Försändelsen innehöll blanketten och ett portofritt svarskuvert. Utsändningen skedde med A-post 2004-10-19.

Ett Tack- & påminnelsekort (T&P) sändes 2004-11-02 med A-post till dem som ännu inte inkommit med svar inom DP2 och DP3. Den sista skriftliga påminnelsen sändes ut 2004-11-11 och innehöll en ny blankett och nytt svarskuvert. Även denna utsändning skedde med A-post.

I alla tre delpopulationerna kom svaren in främst via pappersblankett. DP2 och DP3 kunde även svara via en webblankett, men detta utnyttjades endast av ca 4 % av uppgiftslämnarna.

Inflöde och påminnelser med fördelningen på delpopulation framgår nedan:

Delpopulation	Antal objekt			Totalt inflöde t.o.m. 2004-11-25
	Urval	T&P	Påmin- nelse med blankett	
DP1 ridskolor	703	..	281	552 (79%)
DP1 tränare	445	..	222	319 (72%)
DP2	10 087	2 966	2 000	8 976 (89%)
DP3	42 050	13 145	9 831	34 362 (82%)

3.1.2 Datainsamling DP4

Huvudparten av kommunerna kontaktades via e-post 2004-11-02. Under november har svar kommit från alla kommuner utom två. För dessa två kommuner finns dock en punktskattning sedan kommunenkäten våren 2004, varför kommunerna ändå finns med i punktskattningen.

3.2 Bearbetning

Dataregistrering skedde på tre olika sätt: Med hjälp av scanning, genom att uppgiftslämnaren rapporterade direkt via webblankett samt genom registrering i MSAccess Formulär mot SQL-databas. Registreringen av de inkomna svaren fördelade sig på följande sätt för de olika delpopulationerna:

	Scanning	Webb	MSAccess/formulär mot en SQL- databas.	Summa
DP1			100%	100%
DP2	93%	4%	3%	100%
DP3	91%	6%	3%	100%

Blanketterna för DP1 samt blanketter för DP2 och DP3 med tillskrivna kommentarer granskades manuellt.

3.3 Viktberäkning och estimation

För att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande har observationerna multiplicerats med vikter som beror av antal svarande och totala antalet objekt i populationen. Vikterna kompenserar för objektsbortfall.

Vikterna i denna undersökning kan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k \cdot v_k$$

där w_k = den totala vikten för objekt k

d_k = designvikt

v_k = kalibreringsvikt

Designvikten är den del av vikten som beror av urvalsdesignen. Vid bortfall kan det vara så att vissa grupper i urvalet svarar i högre utsträckning än övriga. Om de grupper som svarat i högre grad har en annan fördelning på undersökningsvariablerna än övriga, kan detta ha en snedvridande effekt på resultatet. För att kompensera för detta används kalibreringsvikter. Kalibreringsvikten är initialt=1. I evalueringsstudien kommer en bortfallsuppföljning att göras och om man då upptäcker någon bortfallseffekt kommer kalibreringsvikten få ett värde skilt från 1 för att korrigera för detta.

Följande formel användes för skattningar av totala antalet hästar för DP1 (förutom travtränare), DP2; delmängden lantbrukare utan häst i LBR2003 och DP3 fastigheter:

$$\hat{t}_i = \sum_r w_k y_k \quad i = 1,2,3,4$$

där w_k = den totala vikten för objekt k

y_k = variabelvärdet för objekt k

summering sker av de svarande (r).

Den stora övertäckningen i DP2, delmängd lantbrukare utan häst och DP3 hanteras genom domänestimation, där en domän är de i ramen som tillhör vår population.

För professionella tränare fanns registerinformation från STC/SG om antal hästar, vilken användes som hjälpinformation för att kompensera för bortfallet. Följande formel användes för skattning av totala antalet hästar för professionella travtränare:

$$\hat{t}_{1,T} = \sum_r y \cdot \frac{\sum x_k}{\sum_r x_k}$$

där y_k = variabelvärdet för objekt k

x_k = registervärde för objekt k

Mängden av de svarande betecknas med r och s betecknar alla tränare i urvalet, vilket är detsamma som totala antalet i ramen eftersom de totalundersöktes.

Populationsskattningen är summan av de skattade deltotalerna:

$$\hat{t} = \hat{t}_1 + \hat{t}_{1,T} + \hat{t}_2 + \hat{t}_3 + \hat{t}_4$$

Tabellerna som presenteras i denna rapport har tagits fram enligt de formler som presenteras ovan med hjälp av SAS och variansprogrammet CLAN.

4 Tillförlitlighet

4.1 Täckningsfrågor

4.1.1 Övertäckning i urvalet

Nedan visas övertäckning i urvalet för de olika delpopulationerna. Beräkningen är gjord på inkomna svar t.o.m.2004-11-25 och utan någon påverkan av vikter.

<u>Stratum</u>	Antal inkomna	Därav i målpop.	% i målpop.	% över- täckning
<i>Delpopulation 1</i>				
Ridskolor	552	426	77	23
Professionella trav- & galopptränare	319	316	99	1
<i>Delpopulation 2</i>				
Utan häst 2003	8 976	731	8	92
Med häst 2003 *	15 760	15 760		**
<i>Delpopulation 3</i>				
	34 362	1 002	3	97

* Uppgift från LBR2003

** Övertäckningen beräknas vara låg, men > 0%

Den höga övertäckningen i DP2 och DP3 var väntad. Av de 34 362 i DP3 som svarat har 1 002 uppgivit att de har minst en häst. 33 360 har alltså svarat att de ej har häst. Andelen var liknande den från Örebrostudien.

4.1.2 Täckningsfrågor avseende den skapade ramen

Ett syfte med undersökningen var att skapa en ram med representativt urval hästhållare. Nedan diskuteras hur väl målpopulationen kan tänkas representeras av detta urval. Bättre besked om detta finns att tillgå då den just påbörjade evalueringsstudien är avslutad.

Klassningen av 'Betydelse' är helt subjektiv och grundas inte på några beräkningar av hur mycket skattningen påverkas. 1 är lägsta betydelse och 5 högsta betydelse.

Segment	Kommentar	Betydelse, 1 (låg)-5 (hög)
Total täckning		
Övertäckning	Kan förekomma främst i DP2 och DP3	1
Undertäckning	<ul style="list-style-type: none"> Förekommer i samtliga DP <p><u>Helt utanför DP</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Hästar utan stall (definitionsproblem). Borde ingå i DP3 och finns där nog till viss del. Hästar på fastigheter där delar av marken ingår i LBR-företag. 	5
Enskilda DP		
DP1 - TR		
Professionella tränare inom trav och galopp		
Övertäckning	Någon enstaka som hunnit sluta	1
Undertäckning	Obetydlig, registren från STC/SG är aktuella	1
DP1 - RS		
Ridskolor		
Övertäckning	Förekommer, definitionsproblem	2
Undertäckning	Förekommer, spårings- och definitionsproblem	3
DP2		
Jordbruk enligt LBR 2003		
Övertäckning	<ul style="list-style-type: none"> Förekommer i gruppen med häst 2003 	2
Undertäckning	<ul style="list-style-type: none"> Nystartade jordbruk. Hobbyhästar som inte rapporterats Hästhållare som vi inte har med som ridskolor har uteslutits i DP2&3 Större amatörtränare som har uteslutits i DP2&3 	1
DP3		
Fastigheter, representerade av en ägare		
Övertäckning	Obetydlig	1

Undertäckning	<ul style="list-style-type: none"> • Beaktansvärd. Vi vet att fastigheter med häst finns utanför ramen, både p.g.a. typ och belägenhet. • Hästhållare som vi inte har med som ridskolor har uteslutits i DP2&3 • Större amatörtränare som har uteslutits i DP2&3 	5
---------------	---	---

DP4	17 kommuner + Örebro kommun	
Övertäckning	Delvis uppgifter upp till 3 år gamla	2
Undertäckning	<ul style="list-style-type: none"> • Delvis uppgifter upp till 3 år gamla • Hästhållare som inte identifierats av kommunen • Definitionsproblem gentemot ridskolor (DP1). 	4
Överlappningar		
DP1-RS/DP2&3	Hästhållare som vi har med som ridskolor har inte uteslutits i DP2&3	3
DP1-TR/DP2&3	Professionella tränare har inte uteslutits i DP2&3	3
DP2/DP3	Bristande rensning av DP2-fastigheter från ramen för DP3	3

4.2 Effekt av eventuella mätfel

Mätfel kan uppkomma då respondenten av missförstånd eller uppsåtlig lämnar felaktiga uppgifter. Tänkbara fall i vår undersökning är:

- En lantbrukare utesluter uppgifter om en travtränare med flera hästar. Lantbrukaren uppfattar tränaren som professionell, medan denne i själva verket har B-tränarlicens.
- En hästhållare litar inte på uppgifterna om sekretess. Hästhållningen sker utan nödvändiga tillstånd och uppgiftslämnaren känner det tryggast att inte nämna att där finns hästar.
- En uppgiftslämnare uppfattar frågan om eventuell hästhållning som helt absurd, och svarar i samma stil. Den lämnade siffran på antal hästar avser då motorstyrkan hos bilen/gräsklipparen eller antal dalahästar i köksfönstret, och detta har inte upptäckts vid granskningen.
- En fastighetsägare får fråga om en fastighet som saknar stall. Samma fastighetsägare har dock en annan fastighet, där det finns hästar, och rapporterar i stället för denna fastighet.

Ett annat fall då mätfel kan förekomma är för DP2, jordbruksföretag. I strukturundersökningen 2003 blev resultatet 95 499 hästar. I föreliggande undersökning är

resultatet 104 700 hästar. Antalet hästar inom jordbruksföretag har varit stadigt ökande i flera år, men en så stor ökning på ett år verkar inte trolig. (Antalet hästar på jordbruksföretag är egentligen ännu högre, eftersom ridskolor och professionella tränare finns i DP1. Dessutom är 18 kommuner undantagna och redovisas i DP4.) Förmodligen har vi här ett fall av mätfel också, i strukturundersökningen och/eller föreliggande undersökning. I strukturundersökningar var frågan om hästar bara en detalj i en omfattande enkät, och det är då fullt tänkbart att frågan förbisetts. Hästarna kanske inte uppfattats som en del av jordbruksföretaget. (Enligt provundersökningen i Örebro ansåg närmare 40% av de jordbrukare som hade häst, att hästhållningen var hobbyverksamhet.) I föreliggande undersökning är fokus helt på hästförekomsten och det är då naturligt att det rapporterade antalet hästar blir högre.

4.3 Effekt av objektsbortfallet

Objektsbortfall har en snedvridande effekt på punktskattningarna om bortfallet på avgörande punkter skiljer sig från de svar som inkommit. I DP2 och DP3 är bortfallet förhållandevis lågt, vilket minskar snedvridningseffekten, men den går ändå inte att bortse från.

För DP1 som är en totalundersökning, finns en osäkerhet på grund av bortfallet. Skattningarna har korrigerats för bortfallet genom att vikterna: (antal objekt i populationen / med antalet svarande) har multiplicerats med observationerna.

En möjlig hypotes är t.ex. att andelen utan häst är större i bortfallsmängden jämfört med svarsmängden.

En del av evalueringsstudien ägnas åt att studera objektsbortfallet och dess påverkan på resultaten.

4.4 Effekt av urvalsförfarandet

Osäkerhetstalen, ”slumpfel”, består av osäkerheten på grund av slumpurvalet.

För DP2 skattades antalet hästar i riket till 104 640 stycken. Den relativa felmarginalen blev 3 % sett över hela delpopulationen. I princip beror hela osäkerheten på slumpfelet för urvalet i gruppen ’Ej häst enligt LBR2003’. Den osäkerheten orsakas av att uppgifter från LBR2003 användes för gruppen som har häst enligt LBR2003 är försumbar jämfört med slumpfelet. Ska skattningar för DP2 tas fram bör modellfelet inkluderas i osäkerheten.

Delpopulation 2

	Antal hästar	95% konfidensintervall	Relativ felmarginal %	Antal företag med häst	95% konfidensintervall	Relativ felmarginal %
Ej häst LBR2003	12 883	2 2069	23	4 075	263	7
Häst LBR2003	91 757	678	0.7	15 760	---	---
Totalt	104 640	2069	2	19 835		

Totalt skattat antal hästar uppgick i DP3 till 128 666stycken och den relativa felmarginalen var 13 %.

Delpopulation 3

Stratum	Antal hästar	95% konfidensintervall	Relativ felmarginal %	Antal fastigheter med häst	95% konfidensintervall	Relativ felmarginal %
011	12 575	7 667	61	1 745	516	30
012	771	1 377	179	77	107	139
031	1 662	1 199	72	425	251	59
032	1 532	1 081	71	448	252	56
041	3 019	1 488	49	818	294	36
042	51	100	196	25	50	196
051	4 600	1 570	34	1 367	399	29
052	2 009	2 072	103	309	190	61
061	5 068	2 636	52	1 420	359	25
062	102	122	120	76	86	113
071	1 621	824	51	632	254	40
072	1 203	763	63	412	223	54
081	2 497	1 598	64	585	295	50
082	4 164	2 365	57	1 129	406	36
091	845	466	55	338	173	51
092	1 454	861	59	485	208	43
101	1 349	870	65	787	412	52
102	580	677	117	193	217	112
121	15 537	3 976	26	4 396	665	15
122	1 547	1 550	100	372	201	54
131	3 687	1 853	50	1 206	397	33
132	374	359	96	224	179	80
141	14 483	6 773	47	3 645	579	16
142	7 271	5 340	73	1 601	396	25
171	2837	1 552	55	793	353	45

172	2786	1 229	44	1 306	464	36
181	2431	2 894	119	381	206	54
182	932	505	54	466	225	48
191	6134	5 607	91	789	300	38
192	325	286	88	177	139	79
201	3 900	3 727	96	1 071	563	53
202	1 222	880	72	764	476	62
211	2 754	1 320	48	1 084	431	40
212	1 407	940	67	590	320	54
221	1 668	1 441	86	518	340	66
222	1 731	1 380	80	614	363	59
231	0	0		0	0	
232	2 329	2 135	92	625	371	59
241	882	820	93	441	354	80
242	4 439	5 320	120	716	446	62
251	3 000	2 542	85	954	705	74
252	643	767	119	386	442	115
999	1 249	1 769	142	214	161	75
Totalt	128 666	17 205	13	34 606	2 334	7

4.5 Effekt av modellantaganden

En källa till osäkerhet är antagandet att uppgifter från LBR2003 kan användas för gruppen som hade häst enligt LBR2003. Detta kommer närmare att undersökas i evalueringsstudien. Ska separata punktskattningar för DP2 för mindre redovisningsgrupper än riket tas fram bör modellfelet inkluderas i osäkerheten.

För redovisningen behöver all hästhållning kunna hänföras till visst län och viss tätortstyp. Här finns inga problem vad gäller DP2 och DP3. För DP4. är län entydigt bestämt, men inte tätortstyp. Vissa svårighet kan förutses för DP1 - både tränare och ridskolor. Här har adressatens postnummer utnyttjats för att bestämma län. Detta kan leda fel i enstaka fall, i synnerhet då adressaten har mer än en anläggning. Tätortstyp har inte åsatts DP1 och DP4 i detta skede.

För DP1 och DP4 finns i stor utsträckning fastighetsbeteckning, alternativt adress, för de anläggningar där hästarna hålls. Uppgiftslämnarna i DP1 har skrivit det i blanketten och kommunerna i DP4 har det i tillsynsregistret. Vid den fortsatta bearbetningen av materialet kommer län och tätortstyp att kunna bestämmas utifrån dessa uppgifter. Det är dock ett arbete som kommer att kräva betydande manuella insatser och som därmed är tidskrävande.

4.6 Uppgiftslämnares kunskap om förekommande hästhållning

I denna första undersökning har frågan enbart rört förekomsten av häst. Det framtagna registrets användbarhet för fortsatta, mer ingående, undersökningar, är bl.a. beroende av hur väl insatta de personer, som ingår i registret, är i den hästhållning de tillskrivs. Nedan följer en preliminär bedömning av dessa aspekter.

DP1: Hästhållarna förutsätts ha god kännedom om hästhållningen.

DP2 och DP3: Jordbrukaren respektive fastighetsägaren har förmodligen vanligen själv ett aktivt intresse för hästhållningen. Men det finns enstaka jordbrukare/fastighetsägare som enbart hyr ut byggnad och mark och som har liten kunskap om hästhållningen.

DP4: Hästhållarna förutsätts ha god kännedom om hästhållningen.

4.7 Sammanfattning av tillförlitlighet

På riksnivå är tillförlitligheten för punktskattningarna god liksom på länsnivå. Svårigheterna med att skapa ramar påverkar självklart tillförlitligheten. Visar evalueringsstudien att ramarna är av god kvalitet bör punktskattningarna vara tillförlitliga. Vill man ha punktskattningar på låg regional nivå påverkas tillförlitligheten självfallet då punktskattningarna baseras på färre observationer vilket ger en större osäkerhet.

5 Sammanfattning

Under hösten 2004 har SCB, på uppdrag av SJV, genomfört en undersökning med syfte att uppskatta antal hästar och antal hästhållare i landet. Resultatet har beräknats genom summering av fyra skilda delpopulationer:

- Totaluppskattning från 17 kommuner med utnyttjande av kommunernas tillsynsregister
- Postenkät till samtliga professionella tränare inom trav och galopp samt till alla ridskolor
- Urvalsundersökningar till urval lantbrukare enligt LBR respektive fastighetsägare

Undersökningsmetoden är tidigare testad genom en provstudie. Ytterligare provundersökningar hade varit önskvärda, men den satta tidsplanen tillät inte detta. I stället kommer föreliggande studie evalueras i ett särskilt evalueringssteg under första halvåret 2005.

Hittillsvarande resultat har presenterats på länsnivå. Efter evalueringen är avsikten att även presentera resultaten efter tätortsgrupp (två klasser).

1.1 Tätortsklasser i Hästundersökningen 2004

Jordbruksverket har för annan statistikframtagning skapat en egen regional indelning utifrån SCBs definition av tätort resp glesbygd. Denna är fastighetsbaserad och utformad så att hänsyn tas till fastighetens avstånd till tätortsgräns. Indelningen finns i två alternativ, "Lågalternativet" resp "Högalternativet" vilka skiljer sig åt avseende fastighetens avstånd till tätorterna. Avstånden är olika för tätorter av olika storlek. I undersökningen om hästar valdes att hänsyn endast skulle tas till Högalternativet. Detta är definierat på följande sätt för fastighetsbeståndet i riket:

Tätortstyp

GLE	Glesbygd + tätorter < 1000 invånare
TOG	Tätorter > 1000 och < 10 000 invånare inom GLE
TON	Tätortsnära. Differentierat efter avstånd: -Stockholm, Göteborg, Malmö avst 60 km -Tätorter > 70 000 inv exkl ovanstående: avst 30 km -Tätorter 10 000 - 69 999 inv: avst 20 km
TOT	Tätorter inom tätortsnära områden > 10 000 invånare

I undersökningen önskade man stratifiering av fastigheterna med hänsyn tagen till dels län, dels denna indelning men med reducering till endast två grupper enligt:

Grupp 1 = TON + TOT

Grupp 2 = TOG + GLE

I båda fallen ingår i ramen inte de fastigheter vi i undersökningen tagit bort, dvs liggande > 500 m innanför tätortsgräns eller inom tätortsgräns och < 1000 m²

00101

namn

Hästar MR/L

gatuadress

postnr paadr

2 Undersökning för att beräkna antalet hästar i Sverige - Ridskolor

Vi vet att det finns många hästar i Sverige och dessa har allt större betydelse på flera sätt, t.ex. för lantbruket, miljön, fritiden och för sporten. Men exakt hur många hästar vi har i landet är okänt. De vanligaste gissningarna ligger i intervallet 220-300 tusen. Statistiska centralbyrån har nu fått i uppdrag av Jordbruksverket att göra en uppskattning.

Med denna blankett vill vi komma i kontakt med alla ridskolor i landet. Vi hoppas ni vill medverka. Det är viktigt att blanketten skickas in även om ni inte driver ridskola. Observera att undersökningen görs enbart för att få fram statistik och att uppgifterna är skyddade enligt sekretesslagen (se omstående sida).

Fråga 1	<p>Driver ni ridskola eller har ni nära samarbete med en ridskola?</p> <p style="text-align: right;">☐ Ja ☐ Nej</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>Om Ja, gå vidare till fråga 2</p> <p>Om Nej, sänd in blanketten</p> <p>Med "nära samarbete" menar vi t.ex. att adressaten är en ridklubb, men ridskolan drivs av en privat firma. Vi hoppas ni vill svara ändå eller överlämna blanketten till den som formellt driver ridskolan.</p> <p>Med "ridskola" avses här ett företag som har lektionshästar och erbjuder ridlektioner till allmänheten. Företag som <u>enbart</u> vänder sig till ryttare med egen häst ingår inte.</p>
Fråga 2	<p>Hur många hästar fanns på anläggningen den 14 oktober 2004?</p> <p>Räkna med både lektionshästar och andra hästar som står på anläggningen</p> <p style="text-align: right;">..... hästar</p>

Fråga 3	<p>Var finns ridskolan?</p> <p>Vad heter fastigheten/fastigheterna där ridskolan har stall?</p> <p>.....</p> <p>Om ni inte känner till fastighetsbeteckningen, besvara då i stället följande fråga:</p> <p>Finns hästarna enbart på adressen ovan? ☐ Ja ☐ Nej</p> <p>Om Nej, ange rätt adress (en eller flera).....</p> <p>.....</p>
Fråga 4	<p>Vem driver ridskolan</p> <p>Om den som driver ridskolan är annan än adressaten, ange rätt namn och adress.</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Tack för din medverkan! Vi hoppas du har möjlighet att svara så snabbt som möjligt, helst omgående. Använd bifogat portofria svarskuvert.

Vänd på blanketten! Där finns mer information och möjlighet att lämna meddelande

Ni är en av ca 700 adressater som valts ut från företagsregistret, Ridsportförbundets webbsida med uppgift om ridklubbar med ridskola samt från ett par register över telefonabbonenter. Gemensamt är att ni tillhör den grupp som skulle kunna driva ridskola. I några fall är detta säkert fel, i andra fall har vi förmodligen mer än en adress som avser samma ridskola.

Undersökningen är frivillig och lämnade uppgifter är skyddade enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (SFS 1980:100). Det betyder att uppgifterna enbart används för statistikändamål. Samråd har skett med Näringslivets Regelnämnd (NNR), som inte har något att erinra.

Vill du diskutera något med anledning av denna undersökning, så är du välkommen att kontakta Margareta Bratt, tfn 019-176727 eller Nils-Göran Lagerson, tfn 019-176845. E-post: hastar@scb.se

«scbnr»

«adressrad1»

«adressrad2»

«adressrad3»

Hästar BV/ENK**1.2 Undersökning för att beräkna antalet hästar i Sverige****Till jordbrukaren**

Vi hoppas ni vill svara på några frågor rörande hästar. Vi vet att de flesta av er som får denna blankett inte har några hästar på gården. Trots det är det av yttersta vikt för resultatet att alla ändå svarar.

Då ni anger antal hästar på gården, räkna INTE med hästar hos professionella tränare (trav eller galopp) och inte heller hästar som ingår i ridskola. Uppgifter om dessa hästar samlar vi in på annat sätt.

<p>Fanns det hästar på gården - såväl egna som installade - den 14 oktober 2004?</p> <p>Om det fanns hästar, ange då hur många.</p>	<p>☐ Nej, det fanns inga hästar den 14 oktober</p> <p>☐ Ja, det fanns <input type="text"/> hästar den 14 oktober</p>
---	--

Har du några kommentarer, använd gärna blankettens baksida, men sätt då ett X här

Tack för din medverkan! **Blanketten återsänds till SCB i bifogat portofria svarskuvert**, helst omgående.

Vill du istället svara via internet?

Gå då in på webbadressen **www.hastar.scb.se** och följ anvisningarna. Användarid «scbnr» och lösenordet «losenord» måste anges.

Hur många hästar finns det i Sverige? Det är ingen som vet!

Vi vet att det finns många hästar i Sverige och dessa har växande betydelse på flera sätt, t.ex. för lantbruket, miljön, fritiden och för sporten. Men exakt hur många hästar vi har i landet är okänt. De vanligaste gissningarna ligger i intervallet 220-300 tusen. SCB har nu fått i uppdrag av Jordbruksverket att göra en uppskattning.

Ditt jordbruk är ett av drygt 10.000 ur Lantbruksregistret som valts ut för denna undersökning. De flesta av er som fått denna blankett har inga hästar inom företaget, men det är av yttersta vikt för resultatet att du svarar ändå.

Undersökningen är frivillig och lämnade uppgifter är skyddade enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (SFS 1980:100). Det betyder att dina uppgifter enbart används för statistikändamål.

Samråd har skett med Näringslivets Regelnämnd (NNR), som inte har något att erinra.

Vill du diskutera något med anledning av denna undersökning, så är du välkommen att kontakta Nils-Göran Lagerson, SCB, tfn 019-176845 *eller* Margareta Bratt, SCB, tfn 019-176727. E-post: hastar@scb.se

Oktober 2004

«scbnr»

«adressrad1»

«adressrad2»

«adressrad3»

Hästar BV/ENK

1.3 Undersökning för att beräkna antalet hästar i Sverige

Till ägaren av fastigheten «fastbet»

Vi hoppas ni vill svara på några frågor rörande hästar. Vi vet att de flesta av er som får denna blankett inte har några hästar. Trots det är det av yttersta vikt för resultatet att ni svarar ändå.

Då ni anger antal hästar i stallet, räkna INTE med hästar hos professionella tränare (trav eller galopp) och inte heller hästar som ingår i ridskola. Uppgifter om dessa hästar samlar vi in på annat sätt.

<p>Fanns det hästar– såväl egna som installade – i stall (inte bara betesgång) på ovan nämnda fastighet den 14 oktober 2004? Om det fanns hästar, ange då hur många.</p> <p>OBS Det gäller ENBART den nämnda fastigheten</p>	<p>☐ Nej, det fanns inga hästar den 14 oktober</p> <p>☐ Ja, det fanns <input style="width: 50px; height: 15px;" type="text"/> hästar i stall den 14 oktober</p>
--	---

Har du några kommentarer, använd gärna blankettens baksida men sätt då ett X här

Tack för din medverkan! **Blanketten återsänds till SCB i bifogat portofria svarskuvert**, helst omgående.

Vill du istället svara via internet?

Gå då in på webbadressen www.hastar.scb.se och följ anvisningarna. Användarid «scbnr» och lösenordet «losenord» måste då anges.

Hur många hästar finns det i Sverige? Det är ingen som vet!

Vi vet att det finns många hästar i Sverige och dessa har växande betydelse på flera sätt, t.ex. för lantbruket, miljön, fritiden och för sporten. Men exakt hur många hästar vi har i landet är okänt. De vanligaste gissningarna ligger i intervallet 220-300 tusen. Statistiska centralbyrån har nu fått i uppdrag av Jordbruksverket att göra en uppskattning.

Din fastighet är en av 42 000 ur fastighetstaxeringsregistret som valts ut för denna

undersökning. De flesta av er som fått denna blankett har inget stall och inga hästar, men det är av yttersta vikt för resultatet att du svarar ändå.

Undersökningen är frivillig och lämnade uppgifter är skyddade enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (SFS 1980:100). Det betyder att uppgifterna enbart används för statistikändamål.

Vill du diskutera något med anledning av denna undersökning, så är du välkommen att kontakta Nils-Göran Lagerson, tfn 019-176845 *eller* Margareta Bratt, tfn 019-176727. E-post: hastar@scb.se

Vi hoppas du har möjlighet att svara så snabbt som möjligt, helst omgående!

Bilaga 4

Kännedom om
hästpopulationen och dess
struktur: Kommuner och
länsveterinärer
SCB

Kännedom om hästpopulationen och dess struktur: Kommuner och länsveterinärer

1 Uppdraget

Frågan om hästpopulationens storlek och struktur är aktuell i samband med flera uppdrag. Kommunerna och länsveterinärerna är myndigheter som enligt lag har ansvar på lokal nivå, och därmed kan förväntas ha bästa kännedom om förhållandena.

SJV saknar samlad information om vilken kunskap kommunerna och länsveterinärerna har på detta område. SCB har därför fått i uppdrag att göra en liten och översiktlig enkät till samtliga kommuner och länsveterinärer. Resultatet skall sammanställas och rapporteras till SJV.

Ansvariga personer:

Undersökningsledare (SCB): Margareta Bratt

Kontaktpersoner hos SJV: Per Persson

2 Myndigheternas åligganden beträffande hästhållning

2.1 Kommunerna

Kommunerna har ansvar inom främst två områden: Djurskydd respektive miljöskydd.

Djurskyddet grundas på Djurskyddslagen (SFS 1998:534) och Djurskyddsförordningen (SFS 1998:539). För tillämpningen finns ”Statens jordbruksverks allmänna råd i anslutning till djurskyddslagen (1988:534) om tillsyn m.m.” (L 4, 2000:4).

Enligt djurskyddslagen 16§ krävs tillstånd från kommunen för hästhållning i vissa fall. Denna paragraf har skärpts successivt, senast 2003-12-01. Tillståndsplikten kommer att utökas ytterligare 2005-01-01.

Miljötillsynen grundas på Miljöbalken (SFS 1998:808). Av kommunernas svar verkar det som om det främst är gödselhanteringen som är relevant när det gäller hästar.

Enligt SJV:s allmänna råd bör kommunerna företa en inventering av djurhållningen, som grund för tillsynsplaneringen.

Rekommenderad minsta tillsynsfrekvens för anläggningar är följande:

Ridanläggning (tillståndspliktiga) inklusive ridskolor	Vartannat år
Övriga anläggningar för hästar, exklusive tävlingsanläggningar	Vart tredje år
Tävlingsanläggningar	Varje år

2.2 Länsveterinärerna ¹

Länsveterinärfunktionen på Länsstyrelsen har tillsyn över den djurskydds- och livsmedelstillsyn som kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder ansvarar för. Länsveterinären har även ett övergripande ansvar för kontroll och bekämpning av smittsamma djursjukdomar i länet.

Länsstyrelsen är överprövningsmyndighet för djurskydd och prövar kommunernas beslut om de överklagas. Länsstyrelsen handhar frågor om omhändertagande av djur och djurförbud.

Om en kommun eller polisen omhändertar ett djur av djurskyddsskäl, måste beslutet underställas länsstyrelsen som ska besluta om omhändertagandet ska fortsätta att gälla. När länsstyrelsen beslutar att ett djur ska tas omhand, ska länsstyrelsen även besluta vad som ska hända med djuret, t.ex. om det ska säljas eller avlivas. Det är polisen som handhar den praktiska hanteringen med djuret och som verkställer länsstyrelsens beslut. Länsstyrelsen kan fatta beslut om djurförbud för den som visat sig olämplig att handha djur.

En ny-, om- eller tillbyggnad av ett stall för bl.a. hästar ska på förhand godkännas från djurskydds- och djurhälsosynpunkt av länsstyrelsen, s.k. förprovning.

2 Datainsamling

Blanketterna var konstruerade i MSWord. Kommunernas blankett sändes, via Kommunförbundet, med e-post till miljöcheferna i samtliga kommuner 2004-05-13. Länsveterinärernas blankett sändes med e-post direkt från SCB samma dag.

En påminnelse med ny blankett sändes via e-post till dem som inte svarat 2004-05-17.

Totalt inkom svar från 202 av de 290 kommunerna samt från 18 av 21 länsveterinärer.

¹ Denna text har huvudsakligen hämtats från webbsida tillhörande Länsstyrelsen i Västerbottens län.

4 Frågeställningarna

Syftet var att få en översiktlig bild av hur ingående myndigheterna känner till förhållandena hästarna och hästhållningen. Lagstiftningen ger ett stort ansvar, samtidigt som t.ex. rent geografiska förhållanden och begränsade resurser tvingar till prioriteringar.

Blanketten gjordes liten och lättillgänglig för att ge så bra svarsfrekvens som möjligt. De viktigaste frågorna var:

1. Har det genomförts någon fullständig kartläggning av hästhållningens omfattning
2. Om Nej, har det genomförts något mindre fullständigt försök till kartläggning
3. Har kommunen planer för en framtida kartläggning

5 Resultat från kommunerna

Sedan datainsamlingen avslutats 2004-06-21 hade svar inkommit från 202 kommuner. Omfattningen av deras kartläggning av hästsektorn framgår av nedanstående tablå:

Kommunerna och kartläggning av hästsektorn		
	Antal kommuner	Procent
Fullständig	89	44
Mindre omfattande	66	33
Endast planer	29	14
Inget planerat	18	9
Summa	202	100

5.1 Fullständig kartläggning

5.1.1 År för kartläggningen

Av de fullständiga kartläggningarna avslutades 20 kartläggningar före år 2000, med en viss ansamling 1997, då SJV initierade ”Projektinriktad tillsyn av hästhållningen”. Under perioden 2000-2004 är det en tydlig stegring av antal kommuner som genomför fullständiga inventeringar.

År för kartläggningens avslutande

	Antal kommuner	Procent
1992-1999	20	22
2000	6	7
2001	3	3
2002	13	15
2003	17	19
2004 eller pågående	24	27
Görs kontinuerligt	4	4
Uppg. saknas	2	2
Summa	89	100

Flera kommuner har noterat att hästregistren kommer att hållas uppdaterade kontinuerligt i framtiden. ”Hästinventeringen kan således sägas ske ’automatiskt’ varje år” (Solna)

5.1.2 Hur väl kommunen känner till hästuppopulationen

Med ledning av den ytterligare information som bifogats – ibland som fritext på blanketten och ibland i form av rapporter från inventeringsprojekt – har vi försökt att dra ytterligare några slutsatser om kommunerna. Nedanstående resultat får betraktas mest som en exempelsamling, eftersom inga direkta frågor ställdes om dessa områden.

Det är uppenbart att kommunerna i första hand är fokuserade var stallen är belägna, medan *antalet* hästar som hålls där kan ses som sekundärt. Detta påpekas av flera kommuner, t.ex. Gagnef och Luleå. Det framgår också av inventeringsmaterialet från Örebro som vi har tillgång till. Där saknades uppgift om antal djurenheter för 22% av fastigheterna med hästhållning.

Hur väl känner kommunen till hästuppopulationen?

	Antal kommuner	Procent
Mycket god kännedom om var hästar hålls	22	25
Rätt god kännedom	3	3
Anger problem med snabba förändringar och att inventeringarnas uppgifter snabbt blir inaktuella	9	10
Uppgift saknas	55	62
Summa	89	100

Några kommuner med mycket god kännedom hänvisar till att de är mycket små rent arealmässigt, vilket gör att det är lätt att uppmärksamma förändringar i förekomsten av stall. Förortskommuner till Stockholm och Göteborg anger också i flera fall att möjligheterna till hästhållning är så begränsade att all sådan kommer till miljöförvaltningens kännedom eller är direkt tillståndspliktig.

- Vi uppdaterar vårt hästregister kontinuerligt då det råder tillståndsplikt för all hästhållning i kommunen. (Danderyd)
- Kommunen är liten. Hållningen av hästar likaså och vi har god lokalkännedom. (Solna)
- Kommunen är liten till ytan varför vi anser oss ha en relativt god kontroll av hästhållningens omfattning. (Partille)
- I vår kommun har vi en väldigt liten hästpopulation som inte ändras på grund av utrymmesbrist. Denna lilla population är dessutom under ständig bevakning av allmänheten ... (Öckerö)

Andra svar visar på svårigheter:

- På senare år har hållandet av häst ökat radikalt runt om i Sverige, vilket gör att de flesta kommuner inklusive Jönköping har ett stort mörkertal då det gäller antalet fastigheter där hästar i dagsläget hålls. (Jönköping)
- Hästantalet har ökat sen dess (1997) men med hur mycket kan jag inte svara på. (Norrköping)
- Trots inventeringen får vi dock hela tiden reda på nya hästgårdar så det kan fortfarande finnas ett visst mörkertal. (Helsingborg)
- De senaste åren har hästintresset och antalet nybyggda hästgårdar ökat och miljö- och hälsoskyddsavdelningen har inte haft möjlighet att dokumentera hästhållningen i tillräcklig utsträckning (Hästinventeringen, Kävlinge)
- Med största sannolikhet så finns en del mindre besättningar kvar att upptäcka. (Strömstad)
- Djurhållare som bara har en häst och inga andra djur ingick inte i inventeringen. Jämfört med en tidigare inventering som gjordes 94-96 hade antalet hästhållare och antalet hästar ökat ganska mycket. (Sunne)
- Vi bedömer att en inventering snabbt blir inaktuell. (Gagnef)
- Hästgårdar har en förmåga att dyka upp, flytta på sig eller försvinna ganska frekvent vilket innebär att det inte är lätt att hålla ett aktuellt register över dessa djurhållare. (Avesta)

5.1.3 Metod för inventeringen

Alla kommuner för register över djurhållare. Med avseende på hästar är de intressanta frågorna:

- Vilken är ambitionen: Skall alla hästhållare ingå eller kan vissa mindre uteslutas

- Arbetar man aktivt med att komplettera registret och vilken metod använder man i så fall

Av de 89 kommuner som angivit att de genomfört fullständig kartläggning så har 40 kommenterat metoden för uppsökande verksamhet.

Nedan exemplifieras olika sätt att aktivt skaffa information för komplettering av registret. Det ställdes inga direkta frågor om detta i blanketten, vilket medför att det är svårt att dra generella slutsatser för alla kommuner.

”Vi besöker alla djurägare vi har i vårt register samt nya som vi hittar när vi åker runt”	
”Tidigare register samt spaning och grannar”	17 kommuner
”Sökte av kommunen med hjälp av karta. Letade hästar efter alla farbara vägar.”	9 kommuner
Liten kommun. God lokalkännedom	7 kommuner
”Samlat information från föreningar, organisationer och förbund om hästägare i kommunen”	1 kommun

Det är inte ovanligt att arbetet utförts av någon tillfälligt anställd t.ex. som examensarbete eller annan form av projekt.

I övrigt nämns ”Projektinriktad tillsyn av hästhållningen” och ”Löpande inspektioner”.

Två kommuner har klart skrivit att de inte eftersträvar att inkludera samtliga hästhållare i sina register. Det som faller utanför är hästhållning i liten skala som inte är i kombination med djurhållning på aktivt jordbruksföretag.

5.2 Mindre fullständig kartläggning

Från 66 kommuner har angivits att det genomförts en mindre fullständig kartläggning. Bedömningen om en kartläggning är mer eller mindre fullständig är givetvis helt subjektiv. I några fall avses en fullständig kartläggning, planerad över tre år och ännu inte slutförd.

5.2.1 Hur väl kommunen känner till hästuppopulationen

Nedan redovisas ett antal citat från blanketterna, där kännedomen om hästarna kommenteras. De flesta gäller bristande kunskap. Det kan delvis bero på att det för uppgiftslämnarna känts viktigare att kommentera då det finns problem än då man tycker situationen är under kontroll.

- Inte heltäckande, kan finnas några enstaka hästhållare med 1-2 hästar som vi missat. (Salem)
- Svårinventerat område pga att nya hästar kommer kontinuerligt till kommunen (Strängnäs)
- ...det finns ett stort mörkertal vad som gäller för hästhållningen. (Habo, Mullsjö)
- Troligtvis når man inte alla så behovet av ytterligare information kvarstår. (Alvesta)
- I början på år 2006 har vi ett bra grepp på hästantalet. (Örkelljunga)
- Mindre privatstall med ett fåtal hästar har vi däremot en ofullständig kunskap om. (Varberg)
- Det är troligt att antalet hästar är större, men ändå kanske inte så väldigt mycket större (?). (Kungsbacka)
- Omöjligt att uppskatta korrekt antal hästar eller utföra en heltäckande tillsyn utan något centralt register. (Mark)
- När det gäller de som har 1-2 hobbyhästar är det betydligt sämre och där är det svårt att hålla uppgifterna aktuella eftersom det ständigt förändras. (Vindeln)
- ska så småningom alla djurstallar, även hästar, vara kända, inom 2004-2005. (Övertorneå)

Behovet av ett centralt register nämns av flera kommuner. Man ställer även frågan om Hästpassregistret kan utnyttjas för detta i framtiden.

5.2.2 Metod för inventeringen

Samma metoder för att komplettera kommunens tillsynsregister som nämnts ovan (5.1.3) återkommer i denna grupp:

Register som successivt kompletteras 13 kommuner

Åker runt med bil systematiskt med hjälp av karta 2 kommuner

Liten kommun och god lokalkännedom 2 kommuner

5.3 Framtida kartläggning

Drygt hälften av de kommuner som svarat planerar för framtida kartläggning av hästhållningen. Andelen är lägre bland de kommuner som redan genomfört en fullständig kartläggning.

Planer för framtida inventering, antal kommuner

Tidigare inventering	Framtida inventering		Totalt
	Ja	Ej angivet	
Fullständig	34	55	89
Mindre	41	25	66
Ingen	29	18	47
Totalt	104	98	202

Planer för framtida inventering, relativ fördelning

Tidigare inventering	Framtida inventering		Totalt
	Ja	Ej angivet	
Fullständig	38%	62%	100%
Mindre	62%	38%	100%
Ingen	62%	38%	100%
Totalt	51%	49%	100%

5.4 Kommuner utan kartläggning

Arton kommuner har rapporterat att ingen kartläggning har skett och ingen är heller planerad.

Kommentarerna visar dock att det förekommer verksamhet:

- Deltog i projektinriktad tillsyn 1997 (Ödeshög)
- Hästar inspekteras vid de tillfällen de finns på gårdar med lantbruksdjur, när vi får in anmälan eller vid de gårdar där vi vet att det finns 5 hästar eller mer. (Kinda)
- I det fall ny verksamhet tillkommer registreras den av vår djurskyddsinspektör och läggs därmed automatiskt in i vår tillsynsverksamhet. (Åtvidaberg)
- .. vid vår planlagda tillsyn som utförs 1 gång vart 3 år noteras hästantalet, dock är inte alla små enheter (1-3 hästar) med i denna (Gotland)
- Har en ganska god kännedom om var hästarna finns och de ingår i den vanliga planerade tillsynen (Vårgårda)
- Numera inspekterar första hand den hästhållning som finns i det kommunala registret och som överstiger 10 hästar. (Sundsvall)

- Nya stallar tas in i vårt tillsynsregister allt eftersom vi inspekterar dem i vår löpande tillsyn eller de söker tillstånd enligt § 16. Eftersom nya stallar kontinuerligt kommer till bedöms inte någon fullständig kännedom bli aktuell med befintliga resurser. Bara de befintliga stallarna tar nog några decennier att gå igenom. (Umeå)

De kommuner som förefaller ha mindre resurser till verksamhet riktad mot hästhållning, kommenterar det på följande sätt:

- .. tiden går åt till rutinärenden som exempelvis klagomål. (Skövde)
- Hästregister med aktuell information om hästägare (och uppställningspl.) en förutsättning. (Bollebygd)
- Det var planerat en inventering sommaren 2004 men det blev ingenting p.g.a. för höga kostnader. (Ljusdal)
- Det finns ett stort antal hästgårdar/hästar i kommunen. ... Då vi för närvarande har djurskyddsinspektör med tjänstgöringsgrad om 30% av heltidstjänst anser vi inte att vi inom överskådlig tid kommer att prioritera en kartläggning av antalet hästar. (Krokom)

6 Resultat från läsveterinärerna

Ifyllda blanketter har kommit från 18 av de 21 läsveterinärerna. En sammanställning av svaren bifogas som bilaga 4.

Två län uppger att de gjort en fullständig kartläggning. En av dessa är från 1998. Gävleborgs län har gjort en omfattande förstudie och avser att utvidga studien fram t.o.m. 2007.

Åtta län har gjort mer begränsade studier.

Förutom Gävleborgs län är det ytterligare tre län som planerar kartläggningar inom de närmaste åren.

Åtta län lämnat en uppskattning av antal hästar. I flera fall poängteras det att uppgiften är osäker: "Gissning", "Conventional wisdom". Västra Götaland har lämnat ett mycket brett intervall: 50 000-100 000.

Från flera län poängteras vikten av att få bättre kännedom om hästarna:

- Det är angeläget med en ökad kännedom om hästpopulationen i länet. (Jönköpings län)
- Jag anser att behovet är stort med inventeringar i allmänhet och i synnerhet för häst, hund, katt och andra djur som inte finns i tillförlitliga register. (Örebro län)
- Behovet är dock stort och bör prioriteras. (Västmanlands län)
- En inventering av hästhållningen i länet vore mycket intressant att genomföra. (Västernorrlands län)

7 Preliminära slutsatser

Graden av kännedom om hästhållningen varierar starkt mellan olika kommuner. Några tycks ha god kännedom om hästhållningen, men i ännu fler fall är kunskapen ofullständig.

Målsättningen är heller inte alltid fullständig kunskap om all hästhållning, utan man inriktar sig främst på de större hästhållarna och på den hästhållning som sker inom jordbruket i samband med annan djurskötsel.

Geografiskt utbredda landsortskommuner tycks ha svårare än små kommuner och storstadskommuner att hålla uppgifterna aktuella.

Länsveterinärerna/länsstyrelserna verkar i stor utsträckning få sin information via kommunerna och dessas djurskyddsinspektörer. Undantag finns, som t.ex. Gävleborgs län, som har ett omfattande projekt som skall pågå till 2007.

BILAGA 5

Kompetensutveckling inom
LBU-programmet –
rekommendationer rörande
hästbeten

Jordbruksverket

Kompetensutveckling

Inom Sveriges miljö- och landsbygdsprogram 2000-2006 finns medel till kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet (KULM). Lantbrukare och andra verksamma inom lantbruket har gratis tillgång till denna kompetensutveckling. Syftet med kompetensutvecklingen är att motivera och utbilda jordbrukare och andra personer verksamma inom jordbruket att använda miljömässigt och ekonomiskt långsiktigt hållbara produktionsmetoder. Kompetensutvecklingen är på så sätt tänkt att komplettera övriga åtgärder inom Sveriges miljö- och landsbygdsprogram 2000-2006. Jordbruksverket ansvarar för samordning av KULM på nationell nivå och Länsstyrelserna för själva genomförandet på regional nivå.

Rådgivning och kurser om hantering av hästgödsel, planering av hästbete på naturbetesmark samt bättre djurhälsa är exempel på hästrelaterade aktiviteter som genomförs inom KULM.

Olika marker passar olika bra som hästbete

Alla betesmarker passar inte till hästhagar. Ekhagar kan vara bra betesmarker för hästar under förutsättning att träden skyddas från hästarnas tramp och gnag. Hästarna kan också ta skada om de får i sig färska ekollon i för stora mängder. Det kan därför vara bra att ha hästarna i en annan hage under den tid då ekollonen mognar och faller till marken.

Öppna torra hagmarker och enbuskmarker är ofta artrika både för växter och också för insekter. Dessa marker kan fungera bra för hästar, men det krävs stora ytor. Grässvålen är ofta tunn och det finns riska att flora och fauna skadas av för hårt betestryck.

Strandbeten och strandängar är särskilt näringsrika eftersom de återförs näring vid återkommande översvämningar. Strandbeten kan passa för hästar, men man bör vara uppmärksam på problem med knott. När hästar betar på sådana här marker behöver de ha tillgång till torrare markpartier i samma fälla. Hästar är ofta villiga att simma. För naturvärdena är det dock viktigt att djuren tillåts att beta ända ner till vattnet. Rymningar kan förhindras genom att stängla en bit ut i vattnet.

Björk- och blandlövhagar bör inte betas av enbart hästar eftersom hästar är dåliga på att beta lövsly. Dessa marker lämpar sig därför bra för sam- eller växelbete med får eller nöt som betar lövsly.

När en mark som varit utan bete en längre tid ska restaureras är det bra att använda hästar. Hästar klarar nämligen av att beta grovt, förvuxet gräs bäst av alla betesdjur. Hästar kan till skillnad från idisslarna kompensera ett lägre näringsinnehåll genom att äta större mängder och genom att låta det passera tarmarna snabbare. Unghästar, digivande ston eller hårt arbetande hästar passar dock inte på dessa marker eftersom de behöver ett näringsrikare bete. Hästar håller effektivt borta oönskade växter i betesmarkerna som örnbräken och älggräs genom att de helt enkelt trampar ner växterna.

Marker som sköts som ängsmark kan gärna betas med häst efter det att slåttern är avklarad. Djurens tramp underlättar för vissa växter att gro och betet gör att växtligheten hålls efter.

Barkgnag går att undvika

Hästar som inte får utlopp för sitt naturliga beteende kan utveckla så kallade stereotypa beteenden. Om de till exempel inte får tillbringa tillräckligt med tid med till att söka föda kan de börja gnaga på träd, krubbor, staket eller svälja luft. Barkgnaget skadar träden och därmed en massa andra organismer som lever i och på träd. Beteendet med att gnaga på träd verkar ibland, förutom brist på sysselsättning, även handla om näringsbrist. Problemet med barkgnag är nämligen störst under vår- och försommar när den söta saven stiger i träden.

Det går att förebygga att hästarna gnager på träden. Släpp i första hand hästarna i stora hagar. Stora ytor erbjuder mer bete och mer sysselsättning. Det är även bra att lägga in färska lövträdstammar i hagen under våren när risken för barkgnag är som störst. Låt hästarna gå i områden med mindre känsliga träd just under savstigningen. Det kan ibland vara nödvändigt att sätta upp stängsel eller hinder vid träden.

Trampskador kan uppstå

Hagar med trampskador innebär att grässvålen förstörs för en relativt lång tid framöver. Vinterhagar för hästar får ofta trampskador och detta är en anledning till allmänhetens och myndigheternas ibland negativa syn på hästgårdar. Det är viktigt att dessa hagar är tillräckligt stora och att de läggs på åkermark eller liknande så att biologiskt- och kulturhistoriskt värdefulla marker inte riskerar att förstöras. Upptrampade hagar betyder också att läckaget av växtnäring ökar eftersom det finns färre växter som kan ta vara på näringen i gödseln. Kulturlämningar i betesmarker som betas av hästar kan få trampskador. Gamla gravar är exempelvis ofta placerade på höjder eller kullar och de är särskilt utsatta eftersom hästar gärna vistas på sådana platser. Det går att förebygga trampskador på fornlämningar genom att placera staket, grindar, saltsten, m.m. så att hästarna leds bort från de mest känsliga områdena.

Bra betesplanering kan minska parasittrycket

Det är viktigt att förebygga parasitinfektioner på andra sätt än genom avmaskningsmedel. Detta eftersom avmaskningsmedel påverkar den biologiska mångfalden negativt. När avmaskningsmedel ändå behövs användas bör detta utgöra ett komplement till betesplaneringsåtgärder.

Avmaskningsmedel finns kvar även i hästgödseln och gör att dyngbaggar och andra nedbrytningsorganismer dör. Många dynglevande insekter ingår i den s.k. rödlistan över hotade arter i Sverige. Exempel sådana insekter är dyngbaggar (*Aphodius sp.*) som kan leva i hästgödsel. En annan anledning till att begränsa användningen av avmaskningsmedel är risken för resistens hos parasiterna.

Stora betesmarker bör användas så att koncentrationen av parasiter helt enkelt blir mindre. Att låta hästarna sam- eller växelbeta med andra djurslag är också ett bra sätt att minska parasittrycket och behovet av avmaskningsmedel. Parasiter hos idisslare skapar nämligen inte problem för hästar och tvärtom. Beten som är relativt parasitfria bör användas till fölston, föl och unghästar. Beten som räknas som relativt parasitfria är beten som inte betades med häst föregående säsong, eller beten där det gick äldre hästar året innan. Om tillgången på parasitfria beten är begränsad kan äldre hästar släppas ut och beta av ett par veckor innan fölston, föl eller unghästar släpps ut. Så kallade fölhagar i vilka fölen går årligen bör undvikas eftersom parasittrycket blir högre från år till år i dessa hagar.

Bilaga 6

Frågor som sammanhänger
med Jordbruksverkets roll
som tillsynsvägledande
myndighet enligt miljöbalken
Jordbruksverket

2004-12-20

Växtnäringsenheten

E-post: hakan.alfredsson@sjv.se

Frågor som sammanhänger med Jordbruksverkets roll som tillsynsvägledande myndighet enligt miljöbalken

Jordbruksverket får i rollen som central tillsynsvägledande myndighet för jordbruk och djurhållning enligt miljöbalken många frågor och synpunkter vad gäller hästhållning. Det gäller såväl privatpersoner, hästhållare och tillsynsmyndigheter. Det är framförallt frågeställningar om hästhållningens påverkan på den lokala miljön från betes- och rasthagar samt gödselhantering, men även påverkan på närboende genom allergener och andra olägenheter. Frågan om gödsel dvs. avfallshantering verkar vara ett ökande problem i takt med att hästarna i allt större utsträckning inte hålls inom verksamheter som kan anses som jordbruk.

Krav för prövning och anmälan för stora hästverksamheter

Stora hästhållande verksamheter med mer än 200 hästar omfattas enligt förordningen (1998:915) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd av krav på tillstånd enligt miljöbalken. Verksamheter med mer än 100 men mindre än 200 hästar omfattas av krav på anmälan enligt samma förordning.

I samband med tillstånd och anmälan kan specifika krav bl.a. vad gäller MKB och genom villkor eller förelägganden ställas av tillstånds- eller tillsynsmyndigheten. Det gäller t.ex. verksamhetens placering, hantering av avfall och andra saker som kan påverka människors hälsa eller miljön.

Hästgödsel - ett avfallsproblem?

Hästgödsel är precis som all annan stallgödsel ett avfall från djurhållning. Hästgödsel är samtidigt en animalisk biprodukt enligt EG:s biproduktsförordning² och omfattas därför av vissa bestämmelser om transporter och behandling vid vissa hanteringsätt. Biproduktsförordningen syftar till att bl.a. hanteringen av gödsel inte ska innebära några

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel

risker för folk- eller djurhälsan. Fr.o.m. den 1 januari 2005 inträder ett förbud mot deponering av organiskt avfall vilket kan komma att skapa situationer där hanteringen av gödsel från hästar kommer att bli problem. Viss hästgödsel deponeras i dag på avfallstippar.

För att uppfylla kretsloppsprincipen är det en förutsättning att hästgödsel återförs till åkermarken eller annan markanvändning direkt eller indirekt och att detta sker på ett miljömässigt acceptabelt sätt.

I takt med att hästhållningen ökar blir svårigheterna större för en del hästhållare att ta tillvara gödseln på ett bra sätt. Förutom eventuella förbättringar av bestämmelser finns det andra områden som är angelägna att arbeta vidare med. Det kan vara utveckling av verksamheter som samlar upp och tar om hand stallgödsel från hästhållare som inte har någon mark där gödseln kan spridas så att gödseln kan användas. Samarbetet mellan lantbrukare och hästhållare bör ytterligare stärkas i gödselfrågan. Det gäller kontaktvägar så att de olika verksamheterna kan mötas. Det gäller också lantbrukarnas kunskap om hästgödselns egenskaper och kunskap hos hästhållare om vilken krav på gödseln (t.ex. avsaknad av balgarn och mängd och typ av strömedel) som lantbrukarna kräver för att vilka ta emot gödseln och sprida den i sitt jordbruk.

Jordbruksverket ser det som viktigt att hästhållande verksamheter tillsammans med t.ex. kommuner, lokalt och regionalt förbättrar samarbetet med jordbruk och andra verksamheter där hästgödsel kan användas och återföras till marken.

Bestämmelser om lagring och spridning av hästgödsel

Frågor om hur hästgödsel kan hanteras och användas kommer ofta upp från bl.a. hästhållare och från kommunernas tillsynspersonal. Det är t.ex. ibland oklart hur man ska lagra gödseln från hästarna. I samband med remiss om allmänna råd och föreskrifter om miljöhänsyn i jordbruket under år 2004 har Jordbruksverket fått många synpunkter från remissinstanserna vad gäller hästar, bl.a. från Hästnäringens miljöråd. Även i miljötillsynsseminarier med miljöinspektörer från kommuner och länsstyrelser har Jordbruksverket fått signaler om att tillsynsmyndigheterna ofta tycker att hanteringen av gödsel ofta upplevs som otillfredsställande hos hästhållare. Framförallt gäller det mindre verksamheter och verksamheter som kanske inte kan anses vara jordbruksföretag. LRF har nyligen pekat på att mer borde göras vad gäller gödselhanteringen hos hästhållare utanför jordbruket. Det finns dock inga undersökningar som visar hur stora problemen som tillsynsmyndigheterna pekar på är generellt sett.

Problem med särskilda bestämmelser endast för jordbruksföretag

Lagring och spridning av stallgödsel regleras i förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket (FMH). Förordningen omfattar jordbruk och jordbruksföretag. Ett problem i detta sammanhang är att vad som avses med jordbruk inte är definierat i miljöbalken och jordbruksföretag inte är definierat i FMH. Detta innebär ofta ett problem för såväl hästhållare som tillsynsmyndigheter eftersom det är oklart vilka bestämmelser som verksamheten omfattas av. Problemen har särskilt påtalats av tillsynspersonal vid Jordbruksverkets miljötillsynsseminarier under hösten-vintern 2004.

Eftersom det snarare är verksamhetens organisationsform än den fysiska utformningen av verksamheten som avgör vilka bestämmelser som gäller upplevs detta som ologiskt och förvirrande av hästhållare och tillsynsmyndigheter. Miljöpåverkan är ju lika stor om verksamheten ser likadan ut rent fysiskt.

Vad gäller verksamheter som inte är jordbruk omfattas de inte av bestämmelserna om miljöhänsyn i jordbruket enligt 12 kap 10 § miljöbalken. Det kan t.ex. tänkas gälla vissa verksamheter som håller hästar. Eftersom verksamheterna inte omfattas av 12 kap. omfattas de därför t.ex. vad gäller lagring av gödsel, av avfallsförordningen (2001:1063).

Jordbruksverket anser att bestämmelserna enligt de olika delarna av miljöbalken bättre bör samordnas så att t.ex. förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket (FMH) ändras så att bestämmelser i tillämpliga delar även ska omfatta andra djurhållande verksamheter än jordbruk. FMH kan göras om till en förordning om miljöhänsyn i jordbruket och djurhållning och utformas utifrån bemyndiganden i 9 och 12 kap miljöbalken. Vissa av bestämmelserna i avfallsförordningen skulle då inte bli tillämpliga för viss hantering av stallgödsel. En sådan ändring av regelverket kan komma att stärka kretsloppstänkandet inom hästhållningen och bidra till att miljömålen kan nås.

Mot ovanstående bakgrund bör följande åtgärder övervägas:

- de problem som finns vad gäller hantering av gödsel i hästverksamheter bör utredas vidare för att ge en generell bild av problemet och erhålla ett underlag för att vidta eventuella åtgärder som behövs.
- begreppet *jordbruk* enligt 12 kap 10 § och *jordbruksföretag* enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket definieras så att det tydliggörs vilka verksamheter som håller hästar som omfattas av bestämmelser för jordbruk och jordbruksföretag,
- förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket görs om till en förordning om miljöhänsyn i jordbruket och djurhållning (med stöd av 9 kap 5 § och 12 kap 10 § miljöbalken) och att förordningen i tillämpliga delar omfattar även hästhållning som inte kan anses ingå i begreppet jordbruk.

Rasthagar och rastfällor

Hästar hålls ofta i mindre hagar och rastfällor utomhus i närhet till den byggnad där hästarna hålls. Detta innebär en relativt hög koncentration av hästar på ett mindre område vilket betyder att belastningen på mark och yt- och grundvatten från näringsämnen från hästarnas träck och urin kan bli hög. Ofta är växtligheten i rasthagarna begränsad och växterna kan inte ta upp de näringsämnen som kommer från träck och urin. En hög belastning av hästar på ett mindre område kan även innebära ökade risker för att patogener kan spridas till t.ex. närliggande vattentäkter. Tillsynsmyndigheter upplever ofta att det är svårt att hantera frågor om rasthagar för hästar. Man tycker att det behövs riktlinjer och regler för hur t.ex. gödsel ska hanteras i rasthagar. Detta är ett dock ett område där ytterligare kunskap behövs för att ta fram riktlinjer.

Jordbruksverket anser det angeläget att frågan om belastning av näringsämnen och risken för att t.ex. koliforma bakterier från rasthagar och rastfällor utreds vidare på ett systematiskt sätt. För att riktlinjer för hur hästarna bör hållas ska tas fram behövs bättre underlag än vad som finns tillgängligt idag. Beräkningar av näringsbelastning och systematiska undersökningar om hur hästarna hålls i olika situationer behöver göras tillsammans med mätningar i praktiska fall.

Hästar och avstånd till bostäder m.m

Hästar hålls och hanteras ofta relativt nära bostäder och andra områden där det finns många människor som rör sig. I vissa fall upplever man att hästarna utgör en olägenhet. Det kan röra sig om allergener och lukt, men även smittskyddsaspekter. Det finns således frågor angående hästhållningen som berör samhällsplanering och bestämmelser om planfrågor men även miljö- och hälsoskyddsfrågor. Bestämmelser finns såväl enligt plan- och bygglagen som miljöbalken. Bl.a. kan en kommun om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa uppkommer enligt 39 § i FMH föreskriva att det behövs tillstånd för att hålla hästar inom område med detaljplan. Tillståndet kan förenas med villkor.

Regeringen har i sin skrivelse (2003/04:54) till riksdagen om handlingsplan för hästsektorn pekat på att man avser att närmare utreda i vilken mån hästverksamhet är att anse som jordbruksverksamhet vid tillämpningen av plan- och bygglagen. Man anser att det där är viktigt att noggranna avvägningar görs mellan intresset av enkelt förfarande vid ny- och tillbyggnad och å andra sidan problem ur miljö- och plansynpunkt som bygglovsbefrielse kan innebära. I dessa sammanhang kan det komma att vara intressant att även titta på aspekter om avstånd från hästhållning till andra verksamheter, bostäder m.m.

Frågor som rör avstånd till hästar (och annan djurhållning) berör både planfrågor och miljö- och hälsofrågor dvs både plan- och bygglagen och miljöbalken. Centrala myndigheter som har vägledning i dessa områden är framförallt Boverket och Socialstyrelsen, men även Jordbruksverket har ett visst ansvar i detta hänseende.

Frågor om avstånd från hästhållning till bostäder m.m. har kommit upp i samband med forskning om allergener på senare år. Riktlinjer för avstånd mellan bl.a. hästhållning och bostäder finns i Boverkets allmänna råd (95:5) *Bättre plats för arbete*. Det har dock visat sig att grunderna för dessa allmänna råd och avstånd till t.ex. bostäder skulle kunna vara mer utförliga och genomarbetade. Det efterfrågas mer och nyare riktlinjer på detta område i ökande takt allteftersom hästhållningen ökar. Bl.a. har frågan tagits upp i en utredning av frågan om avstånd till hästhållning av länsstyrelsen i Skåne. Det finns dock ett stort behov av tydligare nationella riktlinjer på detta område så att frågan kan hanteras systematiskt och på ett liknande sätt i hela landet. Det gäller såväl byggnader och hagar där hästar hålls, men även vid planering av t.ex. ridvägar.

Jordbruksverket ser det angeläget att centrala vägledande myndigheter utarbetar tydligare riktlinjer vad gäller såväl hästhållning i den översiktliga planeringen som för enskilda verksamheter.

Jordbruksverkets rapporter 2005

1. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002–2004
2. Ängs- och betesmarksinventeringen – inventeringsmetod
3. Merkostnader och mervärden i svenskt jordbruk
4. Konflikt eller samverkan mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga mål på landsbygden?

Rapporten kan beställas från
Jordbruksverket,
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
Fax 036 34 04 14
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Internet: www.sjv.se

ISSN 1102-3007
ISRN SJV-R-05/5-SE
SJV offset, Jönköping, 2005
RA05:5